

EUROOPA KESKPANK

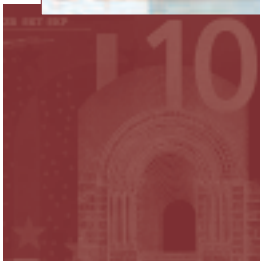
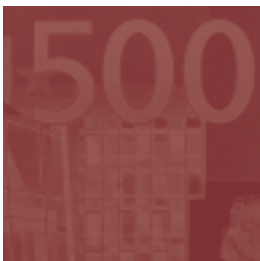
LÄHENEMISARUANNE MAI 2006

BCE ECB EZB EKT EKP

EUROOPA KESKPANK

2006. aastal on kõikidel Euroopa Keskpanga väljaannetel 5-eurose rahatähe motiiv.

LÄHENEMISARUANNE MAI 2006

© Euroopa Keskpang, 2006

Address

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Saksamaa

Postiaadress

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Saksamaa

Telefon

+49 691 3440

Koduleht

<http://www.ecb.int>

Faks

+49 691 344 6000

Teleks

411 144 ecb d

*Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus
õppe- ja mitteärilistel eesmärkidel
on lubatud, kui viidatakse algallikale.
Käesolevas aruandes sisalduvad
statistilised andmed on esitatud
seisuga 28. aprill 2006.*

ISSN 1725-9398 (trüki versioon)

ISSN 1725-9606 (elektroniline versioon)

SISUKORD

SISSEJUHATUS JA KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES	3	LIIKMESRIIKIDE KESKPANKADE SÕLTUMATUS	
SISSEJUHATUS	6	3.1 Riigi keskpanga sõltumatus	59
KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES	7	3.1.1 Funktsionaalne sõltumatus	60
1. PEATÜKK		3.1.2 Institutsionaalne sõltumatus	60
HINNANG MAJANDUSLIKULE LÄHENEMISELE		3.1.3 Isiku sõltumatus	61
1 ANALÜÜSI RAAMISTIK	12	3.1.4 Finantssõltumatus	63
2 HINNANGUD RIIKIDE LÕIKES		3.2 Konfidentsiaalsus	64
2.1 Leedu	19	4 KESKPANKADE LAENUKEELD JA EESÕIGUSTE	
2.1.1 Hindade areng	19	ANDMISE KEELD	
2.1.2 Eelarvepoliitika areng	20	4.1 Keskpankade laenukeeld	64
2.1.3 Vahetuskursi areng	22	4.2 Eesõiguste andmise keeld	66
2.1.4 Pikaajaliste intressimäärade areng	23	5 SÕNA „EURO“ ÜHTNE KIRJAPILT	66
2.1.5 Tabelite ja jooniste loetelu	24	6 RIIKIDE KESKPANKADE ÕIGUSLIK LÕIMUMINE	
2.2 Sloveenia	34	EUROSÜSTEEMI	
2.2.1 Hindade areng	34	6.1 Majanduspoliitilised eesmärgid	68
2.2.2 Eelarvepoliitika areng	35	6.2 Ülesanded	68
2.2.3 Vahetuskursi areng	37	6.3 Finantssätted	69
2.2.4 Pikaajaliste intressimäärade areng	38	6.4 Vahetuskursipoliitika	69
2.2.5 Tabelite ja jooniste loetelu	39	6.5 Rahvusvaheline koostöö	69
LISA		6.6 Muud küsimused	69
LÄHENEMISNÄITAJATE STATISTILISE ANALÜÜSI		7 RIIKE KÄSITLEVAD HINNANGUD	
METOODIKA	49	7.1 Leedu	69
		7.2 Sloveenia	72
2. PEATÜKK		SÕNASTIK	78
RIIGI ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS ASUTAMISLEPINGULE			
1 SISSEJUHATUS			
1.1 Üldmärkused	58		
1.2 Piiratud õigusega liikmesriigid ja õiguslik lähenemine	58		
1.3 Õigusliku hinnangu ülesehitus	58		
2 KOHANDAMISE ULATUS			
2.1 Kohandamisvaldkonnad	58		
2.2 Vastavus versus ühtlustamine	59		

LÜHENDID

RIIGID

BE	Belgia	LU	Luksemburg
CZ	Tšehhi	HU	Ungari
DK	Taani	MT	Malta
DE	Saksamaa	NL	Madalmaad
EE	Eesti	AT	Austria
GR	Kreeka	PL	Poola
ES	Hispaania	PT	Portugal
FR	Prantsusmaa	SI	Sloveenia
IE	Iirimaa	SK	Slovakkia
IT	Itaalia	FI	Soome
CY	Küpros	SE	Rootsi
LV	Läti	UK	Ühendkuningriik
LT	Leedu	JP	Jaapan
		US	Ameerika Ühendriigid

MUUD

BIS	Rahvusvaheline Arvelduspank
BPM5	Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi juhend (5. trükk)
CIF	hind, kauba rahvusvaheline tarneklausel; näitab kauba maksumust ning kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega importiva maa tollipiirini
EEA	Euroopa Majanduspiirkond
EER	efektiivne vahetuskurss
EKP	Euroopa Keskpank
EKPS	Euroopa Keskpankade Süsteem
EL	Euroopa Liit
EMI	Euroopa Rahainstituut
EMU	majandus- ja rahaliit
ESA 95	Euroopa Rahvamajanduse arvepidamise süsteem
EUR	euro
FOB	hind, kauba rahvusvaheline tarneklausel; näitab kauba maksumust ning kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega eksportiva maa tollipiirini
ILO	Rahvusvaheline Tööorganisatsioon
RVF	Rahvusvaheline Valuutafond
SKP	sisemajanduse koguprodukt
THI	tarbijahinnaindeks
ÜTHI	ühtlustatud tarbijahinnaindeks

Vastavalt ühenduse praktikale on ELi riigid loetletud käesolevas aruandes rahvuskeelsete riiginimede tähestikulises järjekorras.

**SISSEJUHATUS
JA KOKKUVÕTTED
RIIKIDE LÕIKES**

SISSEJUHATUS

1999. aasta 1. jaanuaril võeti euro kasutusele 11 liikmesriigis ja 2001. aasta 1. jaanuaril Kreekas. Euroopa Liit (EL) laienes 1. mail 2004 kümne uue liikmesriigi võrra, kuid 13 liikmesriiki ei ole veel majandus- ja rahaliidu täisliikmed. Käesolev lähenemisaruanne on koostatud vastuseks Sloveenia poolt 2. märtsil ja Leedu poolt 16. märtsil 2006 esitatud taotlusele saada hinnang oma riigile. Aruande esitamisega täidab EKP Euroopa Ühenduse asutamislepingu (edaspidi „asutamisleping“) artikli 122 lõikes 2 ja artikli 121 lõikes 1 sätestatud nõuet anda aru Euroopa Liidu Nõukogule (edaspidi „ELi nõukogu“) vähemalt kord iga kahe aasta jooksul või selle liikmesriigi taotlusel, mille suhtes on kehtestatud erand, „liikmesriikide edusammudest nende kohustuste täitmisel, mis on seotud majandus- ja rahaliidu loomisega“. Sama ülesanne on antud ka Euroopa Komisjonile, seega esitatakse ELi nõukogule samaaegselt kaks aruannet.

Euroopa Keskpank (EKP) lähtub enda ja Euroopa Rahainstituudi varem koostatud lähenemisaruanetes kasutatud raamistikust, et hinnata, kas need kaks riiki on saavutanud jätkusuutliku majandusliku lähenemise kõrge taseme, tagamaks nende õigusaktide vastavuse asutamislepingule, ning teha kindlaks, kas liikmesriikide keskpangad järgivad õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mida tuleb täita, et saada eurosüsteemi lahutamatuks osaks.

Majandusliku lähenemise hindamine sõltub suurel määral hindamise aluseks oleva statistika kvaliteedist ja usaldusväärsusest. Statistika, eelkõige valitsussektori finantsstatistika koostamist ja esitamist ei tohi mõjutada poliitilised kaalutlused. Liikmesriikidel soovitatakse pidada oma statistika kvaliteeti ja usaldusväärsust esmatähtsaks, et tagada selle koostamisel nõuetekohane kontroll ja tasakaal ning kohaldada vajalikke miinimumnõudeid. Nimetatud nõuete järgimine tugevdab riikide statistikaasutuste sõltumatust, usaldatavust ja vastutust ning suurendab eelarvestatistika kvaliteedi usaldusväärsust (vt esimesele peatükile järgnevat statistilist lisa).

Käesolev lähenemisaruanne koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis kirjeldatakse majan-

dusliku lähenemise hindamise põhiaspekte ning tulemusi. Teises peatükis hinnatakse Leedu ja Sloveenia õigusaktide – sealhulgas kummagi liikmesriigi keskpanga põhikirja – vastavust asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning EKPSi põhikirjale.

KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES

LEEDU

Vaatlusperioodil oli Leedu 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 2,7%, mis on veidi kõrgem kui asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtus. Värskeimate andmete alusel eeldatakse siiski, et 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär lähikuudel järk-järgult tõuseb.

Kui vaadelda arengut pikema aja jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Leedus püsinud viimase viie aasta jooksul üldjoontes suhteliselt madal. Seda on toetanud rahapoliitiline eesmärk saavutada hinnastabiilsus, rakendades eelkõige valuutakomitee süsteemi, mis aitab stabiliseerida inflatsiooniootusi. Madal inflatsioonitase saavutati hoolimata suhteliselt kiirest SKP reaalkasvust. Leedu madal inflatsioonimäär oli suurel määral tingitud ka Leedu vahetuskursistrateegiast ja sellega seotud nominaalse efektiivse vahetuskursi arengust. Alguses, kui litt oli valuutakomitee süsteemis seotud USA dollariga, vähendas USA dollari oluline kallinemine impordihindasid. Pärast liti sidumist euroga 2002. aastal püsisid impordihinnad kuni 2004. aastani madalad tänu euro märkimisväärsele kallinemisele teiste vääringute suhtes. Alates 2002. aastast kuni 2004. aasta esimese pooleni kestnud deflatsiooniperiood oli peamiselt tingitud välisteguritest ja suurenenud konkurentsist mõnel siseturul. Alates 2001. aastast on SKP reaalkasv eeskätt sisenõudluse tõttu olnud suhteliselt kiire, mis aitab kaasa töötuse määra vähenemisele. Töötaja kohta makstavad hüvitised on viimastel aastatel märgatavalt suurenenud. Tänu tööviljakuse kiirele kasvule püsis töajõu erikulude kasv kuni 2004. aastani mõõdukas, kuid ulatus 2005. aastal 3,8%ni. Hiljutised suundumused näitavad, et keskmine aastane ÜTHI-inflatsioonimäär jõudis 2005. aastal 2,7%ni, tõusis 2006. aasta jaanuaris 3,5%ni ning langes siis märtsis taas 3,1%ni.

Eelseisvatel aastatel võivad Leedu inflatsioonitempot kiirendada mitmed tegurid. Esiteks moodustas kodumajapidamiste makstav gaasihind 2005. aastal ikka veel vaid umbes 50% euroala keskmisest hinnatasemest ning kütuse, tubaka ja alkoholi aktsiisimaksu taset ei ole veel lõplikult ELi tasemega ühtlustatud. Kuni aastani 2010

peaks tubakatoodete aktsiisimaksu ühtlustamine suurendama inflatsiooni kokku 2 protsendipunkti võrra. Teiseks võivad toodangu kiire kasv, mida soodustavad laenu ulatuslik tõus ja madalad laenuintressid, ning tööturul tekkivad tõrked tähendada ohtu, et töajõu erikulud ja laiemas plaanis siseriiklikud hinnad võivad suurened. Kuigi energiahinna, kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade eeldatava suurenemise tulemusena on ühekordsed hinnašokid loomulikud, võib selliste šokkide kooslus väga kiire kasvu ja keerukamaks muutuvate tööturutingimustega tuua kaasa teiseseid mõjusid ning seega ka olulise ja võimalik, et pikaajalise inflatsioonitõusu. Tõenäoliselt mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, ehkki selle mõju täpset suurust on raske hinnata.

2005. aastal oli Leedu eelarve puudujääk 0,5% SKPst, mis on kontrollväärtusest oluliselt madalam. Leedu eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis. 2006. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon puudujäägi mõningast kasvu 0,6%ni SKPst. Valitussektori võlakoormus langes 2005. aastal 18,7%ni SKPst ning suureneb 2006. aastal tõenäoliselt 18,9%ni, püsisid seega 60%lisest kontrollväärtusest oluliselt madalamal. Läheneemisprogrammis on keskpikas perspektiivis seatud eesmärk saavutada 1%line puudujääk SKPst. Muude eelarvepoliitikaga seotud tegurite osas ei ületanud eelarvepuudujäägi suhtarv 2004. ja 2005. aastal riiklike investeeringute suhet SKPssse.

ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate prognooside kohaselt peaks vananemisega seotud kulude netokasv Leedus mõõdukalt kiirenema, tõustes ajavahemikul kuni 2050. aastani 1,4 protsendipunkti SKPst. See peegeldab osaliselt varasemaid pensionireforme. Siiski tuleb pöörata tähelepanu sellele, et tegelik demograafiline, majanduslik ja rahanduslik areng võib olla prognoositust ebasoodsamad.

Leedu litt on osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 ligikaudu 22 kuud, st vähem kui kaks aastat enne EKP hindamist. Vaatlusperioodil enne ERM2ga liitumist oli Leedu litt stabiilne, püsisdes hilisemal ERM2 keskkursi tasemel euro suh-

tes. ERM2ga ühinemisel säilitas Leedu ühepoolse kohustusena oma toimiva valuutakomitee süsteemi, koormamata EKPD lisakohustustega. Pärast ERM2ga liitumist on Leedu liti püsinud oma keskkursi tasemel. Leedu ei ole liti keskkursi euro suhtes omal algatusel devalveerinud. Ehkki valuutakomitee süsteem nõudis Leedu keskpangalt (*Lietuvos bankas*) korrapärast tegutsemist välisvaluutaturgudel, oli tema ja Leedu komertspankade vaheliste välisvaluutatehingute netomaht siiski väike. Reaalkursside tase – nii kahepoolne vahetuskurss euro suhtes kui ka efektiivne vahetuskurss – on varasematest keskmistest väärtustest mõnevõrra kõrgem. Nende näitajate tõlgendamisel tuleb siiski olla ettevaatlik, sest vaatlusperioodil läks Leedu üle turumajandusele ning seetõttu on keeruline hinnata reaalse vahetuskursside senist arengut. Sellele vaatamata on kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujääk suhteliselt kõrge, ulatudes 2005. aastal 5,6%ni SKPst. Veidi alla poole sellest puudujäägist on katnud välismaiste otseinvesteeringute sissevool.

Pikaajaliste intressimäärade keskmine tase oli vaatlusperioodil 3,7%, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi kontrollväärtus. Pikaajaliste intressimäärade lähenemine euroala võlakirjade keskmisele tulususele jätkus, kinnitades valuutakomitee süsteemi usaldusväarsust ja turu usaldust Leedu üldise majandus- ja eelarvepoliitika arengu vastu.

Püsiva lähenemise kõrge taseme tagamiseks on tähtis, et Leedu rakendaks piisavalt ranget eelarvepoliitikat, mis aitaks vähendada nõudlusest tingitud inflatsioonisurve ohtu. Range eelarvepoliitika aitab kaasa ka eelarve konsolideerimisele. Lisaks tuleb hoolikalt jälgida praegust ulatusliku laenu kasvu ja suurt jooksevkonto puudujääki, sest need võivad viidata tasakaalustamatusele. Peale selle on oluline jätkata konkurentsi soodustamist tooteturgudel ja reguleeritud sektorite liberaliseerimist, rakendada asjakohast palgapoliitikat vastavalt töövõljalikuse kasvule ja arengule konkureerivates riikides, ning parandada tööturgude toimimist. Need meetmed aitavad säilitada hinnastabiilsust toetavat keskkonda ning edendada konkurentsi ja tööhõivet.

Leedu põhiseadust ja Leedu keskpanga seadust muudeti viimati 25. aprillil 2006. Samal ajal tunnistati kehtetuks raha emiteerimise seadus, rahaühiku nime ja koguste muutmise seadus, rahaseadus ning liti usaldusväarsuse tagamise seadus. Nende hiljutiste muudatuste tulemusel on Leedu põhiseadus ja Leedu keskpanga seadus kooskõlas asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga nõuetega osalemiseks majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis.

SLOVEENIA

Vaatlusperioodil oli Sloveenia 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 2,3%, mis on madalam kui asutamislepingus ettenähtud hinnastabiilsuse kriteeriumi kontrollväärtus. Värskeimate andmete alusel eeldatakse, et 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär peaks lähikuudel jääma samale tasemele.

Kui vaadelda pikema aja jooksul toimunud arengut, on Sloveenia inflatsioonitase olnud madal vaid suhteliselt lühikest aega. Aastatel 1995–2005 vähenes tarbijahindade inflatsioon Sloveenias märkimisväärselt. Selline inflatsiooni areng on seotud mitme olulise poliitilise valikuga, eelkõige uue rahapoliitilise raamistiku kasutuselevõtuga 2001. aastal, mille peaesmärk on hinnastabiilsuse saavutamine, ning ERM2ga liitumisega 2004. aasta juunis. Alates ERM2ga ühinemisest on Sloveenia keskpang (*Banka Slovenije*) kasutanud väeringute vahetustehinguid, et säilitada stabiilne euro ja tolari vahetuskurss, hoides samal ajal sisemaised intressimäärad euroala intressimääradest kõrgemal. Selle tulemusel tekkis suur erinevus Sloveenia ja euroala lühiajaliste intressimäärade vahel ning inflatsioonitempo aeglustus. Vaatlusperioodi inflatsiooni käsitlemisel tuleks enamasti silmas pidada suhteliselt jõulist SKP reaalkasvu ja üsna püsivaid tööturutingimusi. Töötaja kohta makstav hüvitis on kasvanud suhteliselt kiiresti, ehkki kasvutempo on alates 2000. aastast aeglustunud ning tööjõu erikulud on alates 2001. aastast järk-järgult vähenenud. Hiljutised suundumused näitavad, et keskmine aastane ÜTHI-inflatsioonimäär jõudis 2005. aastal 2,5%ni, tõusis 2006. aasta jaanuaris 2,6%ni ning langes siis märtsis 2,0%ni.

Tulevikus võib Sloveenias inflatsiooni kiirendada tubaka aktsiisimaksu ühtlustamine, mis peaks toimuma kolmes etapis aastaks 2008. See suurendab ÜTHI-inflatsioonimäära kokku kuni 0,5 protsendipunkti võrra. Lisaks võib eelarves 1. jaanuariks 2007 kavandatud käibemaksu määra tõstmine suurendada inflatsiooni 2007. aastal umbes 0,7 protsendipunkti võrra. Võib täheldada mitmeid inflatsiooniväljavaatega seotud riske. Esiteks on need seotud suhteliselt suure sisetulusega, pidades eelkõige silmas ulatuslikku laenukasvu ja intressimäärade edasist ühtlustumist. Teiseks on riskid seotud reguleeritud hindade tõusu ja suurenenud konkurentsi tuleneva inflatsiooni alandava mõju kahanemisega. Püsima jäävad ka palgatõusuga seotud riskid ja hiljutisest energiahinna tõusust tulenev võimalik teisene mõju. Tõenäoliselt mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatale riikidele järelejätmise protsess, ehkki selle mõju täpset suurust on raske hinnata.

2005. aastal oli Sloveenia eelarve puudujääk 1,8% SKPst, mis on kontrollväärtusest tunduvalt madalam. Sloveenia eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis. 2006. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon puudujäägi mõningast kasvu 1,9%ni SKPst. Valitsussektori võlakooormus vähenes 2005. aastal 29,1%ni SKPst ja ulatub 2006. aastal prognoosi kohaselt 29,9%ni, mis on oluliselt madalam kui 60%line kontrollväärtus. Kavandatud sihtide kohaselt tuleb Sloveenia eelarvet täiendavalt konsolideerida, et täita lähenemisprogrammis seatud keskpikka eesmärki, s.o hoida eelarvepuudujääk 1% tasemel SKPst. Muude eelarvepoliitikaga seotud tegurite osas ei ületanud eelarvepuudujäägi suhtarv 2004. ja 2005. aastal riiklike investeeringute suhet SKPsse.

ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate prognooside kohaselt peaks vananemisega seotud kulude netokasv Sloveenias oluliselt kiirenema, moodustades ajavahemikul kuni 2050. aastani 9,7 protsendipunkti SKPst. Selle probleemi lahendamiseks tuleb tegeleda varakult. Lahendust hõlbustaks piisava tegutsemisruumi loomine riigi rahanduses juba enne demograafilise olukorra tõenäolist halvenemist.

Sloveenia tolar on osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 ligikaudu 22 kuud, s.t vähem kui kaks aastat enne EKP hindamist. ERM2ga ühinemisele eelneval vaatlusperioodil nõrgenes tolar järk-järgult euro suhtes. Sloveenia ühinemisel ERM2ga oli tolar vahetuskurs euro suhtes 239,64, mis oli liitumise hetkel kehtinud turukurs. Pärast ERM2ga liitumist loobus Sloveenia tolar nõrgendamise euro suhtes. ERM2 raames ei ole Sloveenia omal algatusel devalveerinud oma vääringu keskkurssi euro suhtes, vaid on suutnud säilitada selle keskkurssi lähedal, hoides sisemaised lühiajalised intressimäärad euroala intressimäärade kõrge tasemel. Sloveenia keskpank hoidis vääringute vahetustehingute abil oma vääringu kõikumisi väga madalal tasemel. Kogunenud valuutavahetuslepingute bilansilise jäägi vähendamiseks sooritas Sloveenia aeg-ajalt välisvaluuta otseoste, mis tähendas välisvaluuta ulatuslikke netooste, et vähendada võimalikku survet tolar kallinemiseks. 2006. aasta aprillis püsis tolar reaalkurs – nii kahepoolne vahetuskurs euro suhtes kui ka efektiivne vahetuskurs – 1996. aasta jaanuarist ja euro kasutuselevõtt alates arvatud keskmiste väärtuste taseme lähedal. Muu välisarengu osas on Sloveenia kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto koondsaldo olnud viimase kümne aasta jooksul üldiselt tasakaalus.

Vaatlusperioodil oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 3,8%, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi kontrollväärtus. Pikaajaliste intressimäärade lähenemine euroala võlakirjade keskmisele tulususele jätkus, kinnitades eelkõige Sloveenia keskpanga raha- ja vahetuskursipoliitika usaldusväärsust ning usaldust Sloveenia üldise majandus- ja eelarvepoliitika arengu vastu.

Püsiva lähenemise kõrge taseme tagamiseks on tähtis, et Sloveenia rakendaks ranget eelarve tasakaalustamise poliitikat, mis vähendaks ühtlasi võimalikku nõudlussurvet majanduses, ja mõeldukat palgapoliitikat vastavalt töövõljalikule kasvule ja arengule konkureerivates riikides. Samuti on oluline jätkata struktuurireforme. Hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamiseks tuleb eelkõige suurendada tööturu paindlikkust

indekseerimise kaotamise teel ning jätkata majanduse liberaliseerimist, suurendades konkurentsi tooteturgudel.

Sloveenia keskpanga seaduse hiljutise muutmise tulemusel on Sloveenia keskpanga põhikiri kooskõlas asutamislepingu ja EKPSi põhikirja nõuetega osalemiseks majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis.

1. PEATÜKK

HINNANG
MAJANDUSLIKULE
LÄHENEMISELE

1 ANALÜÜSI RAAMISTIK

Majandusliku lähenemise olukorra hindamisel kahes hinnangut taotlenud liikmesriigis – Leedus ja Sloveenias – kasutab EKP analüüsimiseks ühtset raamistikku, mida kohaldatakse kummagi liikmesriigi suhtes eraldi. Kõnealuse raamistiku aluseks on esiteks Euroopa Ühenduse asutamislepingu sätted ja nende kohaldamine EKP poolt hindade, eelarve tasakaalustatuse ja võlakoorumuse, vahetuskursside ja pikaajaliste intressimäärade arengu ning muude tegurite suhtes. Teiseks põhineb raamistik mitmesugustel muudel ette- ja tagasivaatavatel majandusnäitajatel, mida peetakse lähenemise jätkusuutlikkuse üksikasjalikuma hindamise puhul kasulikuks. Taustinfodes 1–4 on lühidalt tutvustatud asutamislepingu asjaomaseid sätteid ja metodoloogilisi üksikasju, mis selgitavad nende sätete kohaldamist EKP poolt.

Järjepidevuse ja võrdse kohtlemise tagamiseks järgitakse käesolevas aruandes Euroopa Rahainstituudi (EMI) ja EKP varasemates aruannetes kasutatud põhimõtteid. EKP lähtub lähenemiskriteeriumide kohaldamisel mitmest juhtpõhimõttest. Esiteks tõlgendatakse ja kohaldatakse kõiki kriteeriume rangelt. Selle põhimõtte kohaselt on lähenemiskriteeriumide peaesmärk tagada, et euroalal osalevad ainult need liikmesriigid, kelle majanduslikud tingimused toetavad hinnastabiilsuse hoidmist ja euroala ühtekuuluvust. Teiseks moodustavad lähenemiskriteeriumid sidusa ja tervikliku kogumi ning peavad kõik olema täidetud. Asutamislepingus loetakse kõik kriteeriumid võrdseks ega seata neid tähtsuse järjekorda. Kolmandaks peavad lähenemiskriteeriumid olema täidetud tegelike andmete põhjal. Neljandaks tuleb lähenemiskriteeriume kohalda-

da järjepidevalt, läbipaistvalt ja lihtsalt. Peale selle tuleb veel kord rõhutada, et lähenemiskriteeriumide täitmine ei ole tähtis ainult ühel konkreetsel ajahetkel, vaid kogu aeg. Seepärast käsitletaksegi riikidele hinnangu andmisel ka lähenemise jätkusuutlikkust.

Seega analüüsitakse asjaomaste riikide majandusarengut tagasivaatavalt üldjuhul kümne aasta ulatuses. See aitab paremini kindlaks teha, kui võrd on praeguse aja saavutused tõeliste struktuurimuutuste tulemus, mis peaks omakorda aitama paremini hinnata majandusliku lähenemise jätkusuutlikkust. Samas tuleb arvestada, et enamiku uute liikmesriikide varasemaid andmeid võis oluliselt mõjutada üleminekuperiood. Peale selle rakendatakse vajalikus ulatuses ettevaatavat lähenemisviisi. Sellega seoses tuleb eraldi tähelepanu pöörata asjaolule, et soodsas majandusarengu jätkusuutlikkus sõltub väga suurel määral poliitilisest võimest reageerida olemasolevatele ja tulevastele probleemidele õigesti ja kestvalt. Kokkuvõttes tuleb rõhutada, et majandusliku lähenemise jätkusuutlikkus sõltub nii tugeva lähteotsuse saavutamise euro kasutuselevõtuks kui ka sellele järgnevast poliitikast.

Ühtset analüüsiraamistikku kohaldatakse kummagi vaatlusala riigi suhtes eraldi. Hinnanguid liikmesriikide majandustulemustele tuleks vaadelda eraldi ja vastavalt asutamislepingu artiklile 121.

Asutamislepingu sätteid hindade arengu kohta ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 1.

Taustinfo 1

HINDADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 esimeses taandes on sätestatud:

„Hindade stabiilsuse kõrge taseme saavutamine; see nähtub inflatsioonimäärast, mis on hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi omale”.

Asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 1 on sätestatud:

„Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 esimeses alapunktis ettenähtud hindade stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriigil on püsiva stabiilsustasemega hinnanaõtjad ning keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist ei ületa rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Inflatsiooni mõõdetakse võrreldaval alusel tarbijahinnaindeksi abil, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesolevas aruandes kohaldab EKP asutamislepingu sätteid järgmiselt:

- Esiteks arvutatakse „keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist” ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI) viimase olemasoleva 12 kuu keskmise muutuse alusel võrreldes sellele eelnenud 12 kuu keskmisega. Seega on inflatsioonimäära puhul käesoleva aruande vaatlusperiood 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini.
- Teiseks on kontrollväärtuse määratluse aluseks oleva „hindade stabiilsuse mõttes kuni kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” põhimõtte kohaldamisel võetud aluseks järgmise kolme ELi liikmesriigi inflatsioonimäärade kaalumata aritmeetiline keskmine: Rootsi (0,9%), Soome (1,0%) ja Poola (1,5%). Järelikult on keskmine 1,1% ja kui lisada sellele 1,5 protsendipunkti, on kontrollväärtus 2,6%.

Inflatsiooni mõõdetakse ÜTHI põhjal, mis töötati välja selleks, et lähenemise hindamine hinnastabiilsuse kaudu oleks võrreldav (vt I peatüki statistikalisa). Euroala keskmine inflatsioon on esitatud käesoleva aruande statistikaosas.

Hindade arengu jätkusuutlikkuse üksikasjalikumaks analüüsimiseks võrreldakse keskmist ÜTHI-inflatsiooni perioodil 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini liikmesriikides viimase kümne aasta jooksul hinnastabiilsuse osas saavutatud majandustulemustega. Sellega seoses tuleb tähelepanu pöörata rahapoliitika suunale, eriti sellele, kas rahandusametused on keskendunud eelkõige hinnastabiilsuse saavutamisele ja hoidmisele, aga ka sellele, kuidas on seda eesmärki toetanud teised majanduspoliitika valdkonnad. Peale selle võetakse arvesse makromajandusliku keskkonna mõju hinnastabiilsuse saavutamisele. Hinnamuutusi analüüsitakse seoses pakkumise ja nõudlusega, keskendudes muu hulgas tööjõu erikulusid ja impordihindu mõjutavatele teguritele. Peale selle käsitletakse muutusi ka teistes asja-

kohastes hinnaindeksites (näiteks ÜTHI ilma töötlemata toidukaupade ja energia hindadeta, riigi tarbijahinnaindeks, kaudsete maksude muutumise mõju mitteamendav tarbijahinnaindeks, eratarbimise deflaator, SKP deflaator ja tootjahinnad). Ettevaatavalt pakutakse välja hinnang lähitulevikus oodatavatele inflatsioonimuutustele, arvestades suuremate rahvusvaheliste organisatsioonide ja turuosaliste prognoose. Peale selle käsitletakse struktuurilisi aspekte, mis mõjutavad hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamist pärast euro kasutuselevõttu.

Riikide eelarvepoliitika arengut ning sellega seotud menetlusküsimusi käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 2.

EELARVEPOLIITIKA ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 teises alapunktis on sätestatud:

„riigi rahanduse stabiilsus; see nähtub niisuguse eelarveseisundi saavutamisest, kus puudub eelarvepuudujääk, mis artikli 104 lõike 6 kohaselt on ülemäärane”.

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 2 on sätestatud:

„kontrollimise ajal ei kehti liikmesriigi suhtes käesoleva lepingu artikli 104 lõikes 6 nimetatud nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta”.

Ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus on sätestatud asutamislepingu artiklis 104. Vastavalt selle lõigetele 2 ja 3 koostab Euroopa Komisjon juhul, kui liikmesriik ei täida eelarvedistsipliini, ettekande. Ta teeb seda eelkõige siis, kui:

- a) kavandatud või tegeliku eelarvepuudujäägi suhe SKPsse ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis kohaselt 3% SKPst), välja arvatud juhul, kui:
 - see suhe on oluliselt ja pidevalt langenud ning jõudnud kontrollväärtuse lähedasele tasemele või
 - kontrollväärtuse ületamine on ainult erandlik ja ajutine ning suhe on kontrollväärtuse lähedane;
- b) riigivõla suhe SKPsse ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis kohaselt 60% SKPst), välja arvatud juhul, kui suhe väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega.

Peale selle tuleb komisjoni ettekandes arvestada seda, kas riigi eelarvepuudujääk ületab investimiskulutused, samuti kõiki muid asjassepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud liikmesriigi keskmise pikkusega perioodi majandus- ja eelarveseisund. Komisjon võib koostada ettekande ka juhul, kui ta kriteeriumitingimuste täitmisest hoolimata on seisukohal, et liikmesriigis on ülemäärase eelarvepuudujäägi tekkimise oht. Majandus- ja rahanduskomitee sõnastab komisjoni ettekande kohta arvamuse. Viimaks otsustab ELi nõukogu kooskõlas artikli 104 lõikega 6 pärast asjaomase liikmesriigi võimalike märkuste kaalumist ja üldhinnangu andmist kvalifitseeritud häälteenamusega komisjoni soovitusel põhjal, kas liikmesriigis on ülemäärane eelarvepuudujääk.

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

EKP esitab lähenemise hindamiseks oma seisukoha riigi rahanduse arengu kohta. EKP hindab jätkusuutlikkuse puhul eelarvearengu võtmenäitajaid perioodil 1996–2005, valitsussektori rahanduse väljavaateid ja probleeme ning keskendub eelarvepuudujäägi ja riigivõla vahelistele seostele.

Mis puutub artiklisse 104, siis ei ole EKP-l erinevalt komisjonist ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluses ametlikku rolli. EKP väljendab ainult arvamust selle kohta, kas riigi suhtes kohaldatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust või mitte.

Mis puutub asutamislepingu sellesse sättesse, mis näeb ette, et SKP 60% taset ületav võlakoorumus „väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega”, siis analüüsib EKP nii võlakoorumuse senist arengut kui ka võimalikke arengusuundi tulevikus.

Riigi rahanduse arengut hinnatakse rahvamajanduse arvepidamise andmete alusel kooskõlas ESA 95 süsteemiga (vt ka I peatüki statistikalisa). Enamik käesolevas aruandes esitatud andmetest on saadud komisjonilt 2006. aasta aprillis ja need hõlmavad riikide finantspositsioone aastatel 1996–2005, aga ka komisjoni prognoose aastaks 2006.

Riigi rahanduse arengu jätkusuutlikkuse hindamiseks võrreldakse analüüsi aasta (2005) tulemit liikmesriikide viimase kümne aasta tulemustega. Alustuseks vaadeldakse riigi võla suhtarvu arengut sellel perioodil, aga ka selle põhjustanud tegureid, s.t SKP nominaalkasvu ja intressimäärade vahet, esmast tasakaalu ja eelarvepositsiooni kohandust. Sel viisil toimides võib saada lisateavet selle kohta, kuivõrd on võla dünaamikat mõjutanud makromajanduslik keskkond, eelkõige majanduskasv ja intressimäärad. Samuti võib saada rohkem teavet eelarve konsolideerimise mõju kohta esmasele bilansile ja eritegurite rolli kohta seoses eelarvepositsiooni kohandusega. Peale selle analüüsitakse valitsussektori võla struktuuri, keskendudes eelkõige lühiajalise tähtajaga võla ja välisvaluutavõla osakaalule ning muutusele. Seda osakaalu praeguse võla suhtarvuga võrreldes selgitatakse välja eelarvetasakaalu tundlikkus vahetuskursside ja intressimäärade muutuste suhtes.

Järgmise sammuna uuritakse eelarvepuudujäägi suhtarvu muutust. Sellega seoses on kasulik meele pidada, et riigi aastase eelarvepuudujäägi suhtarvu mõjutavad tavaliselt väga mitmesugused tegurid. Need jagatakse sageli „tsüklilisteks mõjudeks”, mis väljendavad eelarvepuudujäägi reageerimist muutustele majandustsüklis, ja „mit-

tetsüklilisteks mõjudeks”, mis kajastavad üldjuhul eelarvepoliitika struktuurilisi või alatisi kohandusi. Käesolevas aruandes käsitletud mitsetsüklilisi mõjusid ei saa siiski vaadelda üksnes eelarvepositsiooni struktuuriliste muutustena, sest need hõlmavad ka eelarvetasakaalu vaid ajutiselt mõjutavate poliitikameetmete ja eritegurite toimet. Üksikasjalikumalt vaadeldakse veel avaliku sektori kulude ja tulude varasemat arengut ning tuuakse välja konsolideerimist vajavad suuremad valdkonnad.

Ettevaatavalt käsitletakse riiklikke eelarvekavasid ja viimaseid Euroopa Komisjoni prognoose 2006. aastaks ning lähenemisprogrammis esitatud keskpika tähtajaga eelarvestrateegiat. Seejuures hinnatakse seda, millal saavutatakse stabiilsuse ja majanduskasvu paktis ette nähtud keskpika tähtajaga eesmärk. Peale selle tuuakse eraldi välja eelarvepositsiooni jätkusuutlikkusega seotud pikaajalised probleemid, eelkõige need, mis puudutavad jooksvatest tuludest finantseeritavaid riiklikke pensionisüsteeme seoses demograafiliste muutustega ja riigi antavaid tagatisi.

Vahetuskursi arengut käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 3.

VAHETUSKURSI ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 kolmandas alapunktis on sätestatud:

„kinnipidamine Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismiga ettenähtud normaalsetest kõikumispiiridest vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma vääringut ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

Asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 3 on sätestatud:

„Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 kolmandas alapunktis ettenähtud Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise kriteerium tähendab, et liikmesriik on järginud Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis ettenähtud normaalseid kõikumispiire ilma tõsiste pingeteta vähemalt kahe aasta jooksul enne kontrollimist. Eelkõige ei tohi liikmesriik olla sama aja jooksul omal algatusel devalveerinud oma vääringu kahepoolset keskkurssi ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Vahetuskursi stabiilsuse puhul kontrollib EKP seda, kas riik on vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 (mis alates 1999. aasta jaanuarist vahetas välja vahetuskursimehhanismi ERM) ilma tõsiste pingeteta, eriti aga oma vääringut euro suhtes devalveerimata. Kui riik on vahetuskursimehhanismis osalenud lühemat aega, kirjeldatakse vahetuskursi muutusi kaheaastase vaatlusperioodi põhjal nagu eelmistes aruannetes.

Varasema lähenemisviisiga sarnaselt jälgitakse euro vahetuskursi stabiilsuse analüüsimisel ennekõike seda, kas kurss on ERM2 keskkursi lähedal, võttes samas arvesse ka võimalikke vahetuskursi tõusu põhjustanud tegureid. Ses suhtes ei mõjuta keskkursi kõikumisvahemiku suurus vahetuskursi stabiilsuse hindamist.

Peale selle käsitletakse „tõsiste pingete” puudumist tavaliselt veel järgmiselt: a) hinnates seda, kuivõrd on riigi vahetuskurss kaldunud kõrvale ERM2 keskkursist euro suhtes; b) vaadeldes näitajaid, nagu euro vahetuskursi volatiilsus ja selle muutused ning lühiajaliste intressimäärade erinevused ja nende muutused euroala omadega võrreldes; ning c) analüüsides valuutaturu interventsioonide rolli.

Kõik 2004. aasta maist 2006. aasta aprillini kestnud vaatlusperioodi kahepoolset vahetuskursid on EKP ametlikud vahetuskursid (vt I peatüki statistikalisa).

Nii Leedu kui ka Sloveenia osalevad ERM2s alates 28. juunist 2004, s.t vähem kui kaks aastat enne EKP-poolset hindamist. Nende euro valuutakursside muutused hõlmavad perioodi 29. aprillist 2004 kuni 28. aprillini 2006.

kursside, maksebilansi jooksev-, kapitali- ja finantskonto ning rahvusvahelise netoinvesteermispositsiooni pikemaajalistest muutustest. Turgude lõimumise vallas analüüsitakse ka euroala osa riigi väliskaubanduse kogubilansis.

Lisaks euro nominaalkursile vaadeldakse lühidalt ka kehtiva vahetuskursi jätkusuutlikkuse seisukohast olulisi näitajaid. Need tuletatakse riigi reaalsete kahepoolsete ja efektiivsete vahetus-

Pikaajaliste intressimäärade arengut käsitlevaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 4.

Taustinfo 4

PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 neljandas alapunktis on sätestatud:

„Liikmesriigi poolt saavutatud vastastikuse lähenemise ja tema Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise püsikindlus, mis peegeldub tema pikaajaliste intressimäärade tasemes.”

Asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 4 on sätestatud:

„Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 neljandas alapunktis nimetatud intressimäärade lähenemiskriteerium tähendab, et vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist on liikmesriigil olnud keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär, mis ei ületa rohkem kui 2% võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Intressimäärasid mõõdetakse riigi pikatähtajaliste võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruandega seoses kohaldab EKP asutamislepingu sätteid järgmiselt.

- Esiteks selgitatakse välja „keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär”, mida vaadeldakse „ühe aasta kestel enne kontrollimist”; see intressimäär arvutatakse nende viimase 12 kuu aritmeetilise keskmisena, mille kohta on olemas ÜTHI andmed. Käesolevas aruandes aluseks võetud vaatlusperiood kestis 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini.
- Teiseks on kontrollväärtuse leidmiseks kasutatava „hindade stabiilsuse suhtes kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” põhimõtte kohaldamisel kasutatud samuti nende kolme ELi liikmesriigi pikaajaliste intressimäärade kaalumata aritmeetilist keskmist, kelle tulemuste põhjal arvutatakse ka hinnastabiilsuse kontrollväärtust (vt taustinfo 1). Käesolevas aruandes käsitletud vaatlusperioodil olid nende kolme riigi pikaajalised intressimäärad

järgmised: 3,3% (Rootsi), 3,3% (Soome) ja 5,0% (Poola); seega on keskmine intressimäär 3,9% ja kontrollväärtus kahe protsendipunkti lisamisel 5,9%.

Intressimäärasid on mõõdetud olemasolevate ühtlustatud pikaajaliste intressimäärade põhjal, mis töötati välja lähenemise hindamise tarbeks (vt I peatüki statistikalisa).

Nagu eespool mainitud, viitab asutamisleping selgesõnaliselt „lähenemise püsikindlusele”, mis peegeldub pikaajaliste intressimäärade tasemes. Seepärast jälgitakse muutusi 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini seoses pikaajaliste intressimäärade arenguga viimase kümne aasta jooksul (või aja jooksul, mille kohta on olemas andmed) ja silmas pidades euroalal valitsevate intressimäärade muutumist mõjutanud põhitegureid.

Viimasena on asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 sätestatud, et käesolevas aruandes tuleb arvesse võtta mitmeid teisi asjakohaseid tegureid: eküü arengut, turgude lõimumise tulemusi, maksebilansi jooksevkonto seisundit ja arengut ning tööjõu erikulude ja muude hinnaindeksite analüüsi. Neid tegureid käsitletakse järgmises osas iga eespool loetletud kriteeriumi all eraldi. Kuna 1. jaanuaril 1999 võeti kasutusele euro, siis eküü arengut enam ei analüüsita.

Lähenemiskriteeriumide kohaldamise statistilised andmed esitas komisjon (vt ka I peatüki statistikalisa ning tabelid ja joonised). Pikaajaliste intressimäärade statistilised andmed esitas komisjon koos EKPga. Hindade ja pikaajaliste intressimäärade muutuste statistika hõlmab perioodi kuni 2006. aasta märtsini, mis on viimane kuu, mille kohta on olemas andmed ÜTHide kohta. Vahetuskursside puhul on käesolevas aruandes vaadeldud perioodi lõppkuupäev 28. aprill 2006. Eelarvepositsioonide kohta on andmed olemas kuni 2005. aastani. Arvesse võetakse ka mitmesuguste teiste allikate prognoose ning kahe kõnealuse liikmesriigi kõige uuemaid lähenemisprogramme, samuti muud teavet, mida on lähenemise jätkusuutlikkuse ettevaatava hindamise jaoks peetud oluliseks.

Käesolevas aruandes sisalduvad statistilised andmed on esitatud 28. aprilli 2006. aasta seisuga.

2 HINNANGUD RIIKIDE LÕIKES

2.1 LEEDU

2.1.1 HINDADE ARENG

Vaatlusperioodil 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini oli Leedu 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 2,7%, mis on veidi kõrgem kui hinnastabiilsuse kriteeriumi 2,6%line kontrollväärtus (vt tabel 1). Värskeimate andmete alusel eeldatakse siiski, et 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär lähikuudel järk-järgult tõuseb.

Kui vaadelda arengut pikema aja jooksul, siis tuleb märkida, et 1990. aastate teisel poolel vähenes ÜTHI-inflatsioonimäär järsult, langedes 1996. aastal ligikaudu 25%lt umbes 1,5%ni 1999. aastal. Keskmiselt jäi inflatsioon sellele madalale tasemele kuni 2002. aasta keskpaigani, mil ta muutus mitme teguri koosmõjul negatiivseks. Nende tegurite hulgas olid põhjalikest reformidest tingitud madalamad hinnad telekommunikatsioonisektoris ning tööjõu erikulude ja impordihindade oluline langus. 2004. aasta keskel hakkasid inflatsioonimäärad jälle kasvama, tõustes 2005. aastal 2,7%ni (vt joonis 1). Inflatsioonitempo aeglustumine pärast 1996. aastat tulenes mitmest olulisest poliitilisest valikust, eelkõige sellest, et rahapoliitiliseks suunaks võeti hinnastabiilsusse saavutamine, mis on keskpanga seaduse järgi esmatähtis eesmärk. 1994. aastal võttis Leedu kasutusele valuutakomitee süsteemi, mille raames Leedu liti seoti kõigepealt USA dollariga ning seejärel 2002. aastal euroga, mis aitas stabiliseerida inflatsiooniootusi. Madal inflatsioonimäär 2000. aastate alguses oli suurel määral tingitud Leedu vahetuskursistrateegiast ja sellega seotud nominaalse efektiivse vahetuskursi arengust. USA dollari oluline kallinemine mitme vääringu suhtes aastatel 1999–2000 pärssis Leedu impordihindu. Pärast liti sidumist euroga 2002. aastal püsisid impordihinnad kuni 2004. aastani madalad tänu euro märkimisväärsele kallinemisele teiste vääringute suhtes. Inflatsioonitempo aeglustumist on ühtlasi toetanud eelarvepoliitika, reformid konkurentsi tõstmiseks tooteturgudel, finantsturgude jätkuv liberaliseerimine ja tööturureformid. Alates 2002. aastast kuni 2004. aasta esimese pooleni kest-

nud deflatsiooniperiood oli peamiselt tingitud välisteguritest ja tihedamast konkurentsist mõnel siseturul.

1990. aastate lõpus vähenes inflatsioon vaatamata suhteliselt kiirele SKP reaalkasvule. Leedu ekspordisektorit mõjutanud Vene kriisi tagajärjel muutus SKP reaalkasv 1999. aastal negatiivseks. See omakorda pärssis inflatsiooni veelgi (vt tabel 2). Vene kriisi järel taastus aga Leedu majandus kiiresti ning alates 2001. aastast on majanduskasv peamiselt tänu sisenõudlusele taas suhteliselt kõrgel tasemel. Kiire majanduskasv ja elanike väljaränne kahandas oluliselt töötuse määra, mis langes 16,5%lt 2001. aastal 8,2%ni 2005. aastal. Selle tulemusel kiirenes hüvitise tõus töötaja kohta 3,8%lt 2001. aastal ligikaudu 8,7%ni 2005. aastal. Töötasude ja tööviljakuse arengust tulenevalt oli tööjõu erikulude kasv aastatel 2000–2001 negatiivne. Viimastel aastatel on kasv olnud taas positiivne, tõustes 2004. aasta 1,0%lt 3,8%ni 2005. aastal. Impordihinnad olid vaatlusperioodil suhteliselt heitlikud, kajastades peamiselt vahetuskursi ja naftahinna arengut, kuid nende muutuse määr püsis ajavahemikus 2001–2004 negatiivseks. Impordi deflaator tõusis 2005. aastal 8,2%ni. Selle põhjustas peamiselt energiahinna tõus, mille tagajärjel suurenes inflatsioonisurve. Erinevalt ÜTHI-inflatsioonimäära koondnäitajast, on ÜTHI-inflatsioon, millest on maha arvatud töötlemata toidukaupade ja energia komponent, olnud viimastel aastatel madalam ja stabiilsem (vt tabel 2).

Hiljutised suundumused näitavad, et 2005. aastal jõudis keskmine aastane ÜTHI-inflatsioonimäär 2,7%ni, tõusis jaanuaris 3,5%ni ning langes siis märtsis 3,1%ni (vt tabel 3a). 2005. aastal mõjutasid inflatsiooni peamiselt energia, toidukaupade ja teenuste hinnad. 2004. aastaga võrreldes suurenes 2005. aastal kõige rohkem – ühe protsendipunkti võrra – teenustesektori mõju inflatsioonile. Leedu keskpanga (*Lietuvos bankas*) hinnangul kasvas inflatsioon 2005. aastal kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade muutuste tagajärjel ligikaudu 0,8 protsendipunkti. 2006. aasta alguses suurenes inflatsioonimäär peamiselt teenuste ja tööstuskaupade (v.a energia) hindade tõusu tagajärjel. Praegust inflatsi-

ooniolukorda hinnates tuleb arvestada väga dünaamilisi majandustingimusi. 2005. aasta neljandas kvartalis jõudis SKP reaalkasv aasta võrdluses 8,7%ni, mille tulemusel 2005. aasta keskmine kasv oli 7,5%. Toodangu kasvu soodustab sisenõudlus, kajastades osaliselt madalaid intressimäärasid ja ulatuslikku laenukasvu, ning netoeksporti pärssiv mõju majanduskasvule on hakanud järk-järgult kaduma, näidates ekspordi mahu märkimisväärset suurenemist. Kogunõudluse elavnemine ja elanike väljaränne on ühtlasi mõjutanud tööturgu, kus paljudel kodumaistel tootjatel on puudus eelkõige oskustööjõust, mis omakorda vähendab tööpuudust.

2006. aasta alguses toimunud importgaasi hinnatõusu järkjärgulise edasikandumise mõjul peaks inflatsioonimäär tõusma aasta jooksul ligikaudu 0,4 protsendipunkti võrra. Inflatsiooni kiirendavaid riske on veelgi. Esiteks moodustas kodumajapidamiste makstav gaasihind Leedus 2005. aastal ikka veel vaid umbes 50% euroala keskmisest hinnatasemest.¹ Seega võib tulevikus eeldada energiahinna edasist kohandamist. Teiseks ei ole kütuse, tubaka ja alkoholi aktsiisimaksu taset veel lõplikult ELi tasemega ühtlustatud. Lähiaastatel peaks koguinflatsiooni märkimisväärselt suurendama eelkõige tubakatoote aktsiisimaksu ühtlustamine, mis tuleb lõpule viia 2010. aasta 1. jaanuariks. Selle tagajärjel peaks inflatsioon alates 2007. aastast lähima paari aasta jooksul tõusma ligikaudu 2 protsendipunkti. Lisaks võivad kiire toodangukasv, mida soodustavad ulatuslik laenukasv ja madalad laenuintressid, ning tööturul tekkivad tõrked tähendada ohtu, et tööjõu erikulud ja laiemas plaanis siseriiklikud hinnad võivad suurened. Kuigi eeldatava energia hinna, kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade suurenemise tulemusena on ühekordsed hinnašokid loomulikud, võib selliste hinnašokkide kooslus väga kiire kasvu ja keerukamaks muutuvate tööturu tingimustega tuua kaasa märkimisväärsed teiseseid mõjusid ning seega ka olulise ja pikaajalise inflatsioonitõusu. Tõenäoliselt mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejõudmise protsess, arvestades asjaolu, et SKP tase elaniku kohta ja hinnatase on Leedus euroalaga võrreldes ikka veel suhteliselt

madalad (vt tabel 2). Siiski on raske täpselt hinnata, kui suur on selle protsessi mõju inflatsioonile.

Hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamiseks tuleb Leedus muu hulgas rakendada piisavalt ranget eelarvepoliitikat, et aidata tasakaalustada nõudlusest tingitud inflatsioonisurvet. Sama oluline on tõhustada riiklikku poliitikat konkurentsi tõstmiseks tooteturgudel ning jätkata reguleeritud sektorite liberaliseerimist. Ühtlasi tuleb parandada tööturgude toimimist, sest lisaks jätkuvalt kõrgele töötuse määrale esineb Leedu tööturul tõrkeid konkreetsetes piirkondades ja sektorites. Palgatõusupoliitika peaks kajastama tööviljakuse kasvu ja võtma arvesse arengut konkureerivates riikides.

2.1.2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

Vaatlusaastal 2005 oli valitsussektori eelarvepuudujääk 0,5% SKPst, mis jäi oluliselt allapoole 3%list kontrollväärtust. Valitsussektori võla suhe SKPsse oli 18,7%, püsid samuti 60%listest kontrollväärtusest märkimisväärselt madalamal (vt tabel 4). 2004. aastaga võrreldes vähenes eelarvepuudujääk 1,0 protsendipunkti ja valitsussektori võlakoormus vähenes 0,8 protsendipunkti. Euroopa Komisjoni prognoosi kohaselt peaks eelarvepuudujääk 2006. aastal suurenema 0,6%ni ja valitsussektori võlakoormus püsima 18,9% tasemel. 2004. ja 2005. aastal ei olnud eelarvepuudujäägi suhtarv suurem kui riiklike investeeringute suhe SKPsse. Leedu eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis.

Aastatel 1996–2005 kasvas valitsussektori võlakoormus kokku 4,2 protsendipunkti võrra (vt joonis 2a ja tabel 5). Alguses tõusis võlakoormus üksnes vähesel määral – 14,5%lt 1996. aastal 16,8%ni 1998. aastal. 1999. aastal aga kasvas võlakoormus järsult 23,0%ni. 2000. aastal suurenes võlakoormus 23,6%ni ning langes siis 2005. aastal järk-järgult 18,7%ni. Nagu joonisel 2b üksikasjalikumalt näidatud, kasvas valitsuse võlakoormus 2000. aastani osaliselt esmase puudujäägi tõttu, seda eriti 1997. aastal. Alates

¹ Gaasi impordihinnad sõltuvad ühe peamise gaasitarnijaga sõlmitud pikaajalistest kokkulepetest.

2000. aastast kuni 2004. aastani vähenes võlakoormus peamiselt tänu eelarvepositsiooni kohandustele, mis kajastavad erastamisest saadud laekumisi ja valitsussektori välisväeringus nomineeritud võla ümberhindluskasumit (vt tabel 6). 1990. aastate keskel ja 2000. aastate alguses täheldatud suundumused osutavad märkimisväärsele seosele esmase puudujäägi ja ebasoodsa võladünaamika vahel olenemata sellest, et Leedu võlakoormuse algtase oli suhteliselt madal. Sellega seoses võib märkida, et aastatel 1997–2003 vähenes valitsussektori lühiajalise võla osatähtsus pidevalt. 2004. ja 2005. aastal kasvas see kokku 5,7 protsendipunkti võrra. Lühiajalise võla osatähtsus on märgatav, kuid võlakoormuse taset arvestades ei avalda intressimäärade muutused eelarve tasakaalustatusele eriti suurt mõju. Ehkki suur osa valitsussektori võlast on nomineeritud välisväeringus, moodustab sellest enam kui 95% võlg eurodes, mis on Leedu valuutakomitee süsteemi ankurvaluuta. Seepärast võivad eelarve tasakaalustatust mõjutada üksnes muudatused euro ja liti vahetuskursis.

Alates 1996. aastast on puudujäägi ja SKP suhtes täheldatud esialgu heitlikke, kuid seejärel üha paranevaid näitajaid (vt joonis 3a ja tabel 7). Eelarve puudujääk kasvas 3,6%lt 1996. aastal 11,4%ni 1997. aastal. Nii kõrge näitaja peamiseks põhjuseks on muutus aruandluses, mis käsitleb konfiskeeritud varade tagastamist ning rublalt litile üleminekul tekkinud kahjude hüvitamist. 1998. aastal langes eelarvepuudujääk 3,0%ni ja 1999. aastal 2,9%ni ning tõusis siis 2000. aastal 3,6%ni. Seejärel vähenes puudujääk 2003. aastal 1,2%ni, kasvas 2004. aastal 1,5%ni ja kahanes 2005. aastal 0,5%ni. Nagu joonisel 3b üksikasjalikult näidatud, selgub Euroopa Komisjoni hinnangutest, et tsüklilised tegurid mõjutasid eelarve tasakaalu viimastel aastatel vaid vähesel määral. Mittetsüklilised muutused valitsussektori eelarve tasakaalus on avaldanud tasakaalule üldjuhul neutraalset mõju. Olemasolevate andmete kohaselt ei avaldanud ajutised meetmed 2004. ja 2005. aastal eelarvepuudujäägile märkimisväärset mõju.

Muude eelarvepoliitika näitajate arengu kohta on joonisel 4 ja tabelis 7 näha, et valitsussektori

kogukulud kasvasid 1997. aastal üle 50%ni SKPst, kuid jäid aastatel 1998–2000 püsima ligikaudu 40% tasemel. Pärast 2000. aastat vähenesid kogukulud kõigi SKPga seotud põhikategooriate kulude vähendamise tulemusel, jõudes 2003. aastal 33,2%ni. 2004. aastal püsisid kulud 33,4% ja 2005. aastal 33,7% tasemel. 2005. aastal olid kogukulutused 4,2 protsendipunkti väiksemad kui 1996. aastal. Valitsussektori tulud SKP suhtes kasvasid 1997. aastal märkimisväärselt, seejärel aga vähenesid ja kasvasid taas 2005. aastal. Aastatel 1996–2005 vähenesid tulud kokku 1,2 protsendipunkti võrra.

Leedu keskmise tähtajaga eelarvepoliitika strateegia, nagu see on määratletud 2005. aasta detsembris avaldatud lähenemisprogrammis aastateks 2006–2009, erineb tabelis 4 esitatud komisjoni prognoosidest ja näeb ette, et 2006. aastal on eelarvepuudujääk 1,4% SKPst, võrreldes hinnangulise 1,5%ga SKPst 2005. aastal, ning valitsussektori võlg moodustab 19,9% SKPst. Kogukulude ja -tulude suhe SKPsse peaks lähenemisprogrammis esitatud 2005. aasta andmetega võrreldes püsima muutumatuna. Praegu puuduvad andmed ajutiste meetmete kohta, millel võiks olla 2006. aasta eelarvele märkimisväärne ajutine mõju. 2007. aastaks prognoositakse eelarvepuudujäägi vähenemist 1,3%ni ja valitsussektori võlakoormus peaks püsima ligikaudu 2006. aasta tasemel. Stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud keskpikaks eesmärgiks on lähenemisprogrammi kohaselt 1%line eelarvepuudujääk SKPst.

Valitsussektori võlakoormuse edasise arengu kohta saab praeguste suundumuste alusel öelda, et lähitulevikus see kasvab, kuid püsib siiski alla 60% SKPst.

Nagu tabelis 8 osutatud, ootab Leedut ees rahvastiku märkimisväärne vananemine. ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate prognooside² kohaselt vananemisega

2 „The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pension, health care, long-term care, education and unemployment transfers (2004–2050)“, majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjon (2006).

seotud kulude netokasv Leedus mõõdukalt suureneb, moodustades ajavahemikul kuni 2050. aastani 1,4 protsendipunkti SKPst. See peegeldab osaliselt varasemaid pensionireforme. Siiski on vaja pöörata tähelepanu sellele, et tegelik demograafiline, majanduslik ja rahanduslik areng võib olla prognoositust ebasoodsam.

Teiste eelarvega seotud probleemide osas tuleb märkida, et Leedu suurt jooksevkonto puudujääki ja ulatuslikku laenukasvu arvestades on vaja rakendada piisavalt ranget eelarvepoliitikat, et tasakaalustada kogunõudlust ja inflatsioonisurvet. Struktuurilisest aspektist tekitavad täiendavate kulutuste katmiseks tehtavad eelarvemuudatused küsimusi range eelarvest kinnipidamise kohta.

2.1.3 VAHETUSKURSI ARENG

Leedu litt on osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 alates 28. juunist 2004, s.t ligikaudu 22 kuud (2004. aasta maist kuni 2006. aasta aprillini) ettenähtud kaheaastasest vaatlusperioodist (vt tabel 9a). Pärast Leedu valuutakomitee asjakohasuse ja jätkusuutlikkuse põhjalikku hindamist ühines Leedu ERM2ga, säilitades ühepoolse kohustusena oma valuutakomitee süsteemi, koormamata EKPD lisakohustustega. Määrati kindlaks tavapärane $\pm 15\%$ kõikumisvahemik liti keskkursist euro suhtes, mis on 3,45280.

ERM2ga ühinemisele eelneval vaatlusperioodil püsis litt euro suhtes stabiilsena hilisema ERM2 keskkursi tasemel. Pärast ERM2ga ühinemist on litt olnud euro suhtes jätkuvalt stabiilne ega ole keskkursist kõrvale kaldunud, kajastades Leedu valuutakomitee süsteemi kohast muutumatut vahetuskursipoliitikat (vt tabel 9a ja joonis 5). ERM2 raames ei ole Leedu omal algatusel devalveerinud oma vääringu keskkursi euro suhtes. Ehkki valuutakomitee süsteem nõudis Leedu keskpangalt korrapärast tegevust välisvaluutaturgudel, oli tema ja Leedu komertspankade vaheliste välisvaluutatehingute netomaht siiski väike. Lühiajaliste intres-

simäärade erinevus kolme kuu EURIBORist vähenes vaatlusperioodil, langedes 2004. aasta juulis lõppenud kolmekuulisel perioodil registreeritud 0,6 protsendipunktilt väga madalale tasemele 2006. aprillis lõppenud kolmekuulisel perioodil (vt tabel 9a).

Pikema aja jooksul vaadatuna oli liti reaalkursi tase ning eelkõige selle efektiivne vahetuskurs 2006. aasta aprillis veidi kõrgem kui alates 1996. aasta jaanuarist arvatud keskmine vahetuskurs, kuid siiski lähedal euro kasutuselevõtust saati kehtinud keskmisele kursile (vt tabel 10). Nende näitajate tõlgendamisel tuleb siiski olla ettevaatlik, sest vaatlusperioodil läks Leedu üle turumajandusele ning seetõttu on keeruline hinnata reaalse vahetuskursside arengut. Muu välisarengu osas märgitakse, et Leedu kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujääk on pidevalt olnud kõrge. 1998. aastal kasvas see 11,7%ni SKPst ning vähenes siis 5,6%ni 2002. aastal, kasvades seejärel 6%ni 2005. aastal (vt tabel 11). Ehkki nii ulatuslik puudujääk võib viidata hindade konkurentsivõimega seotud probleemidele, võib see tuleneda ka Leedu majanduse lähenemisprotsessist. Viimase kümne aasta jooksul on välismaiste otseinvesteeringute netosissevool katnud veidi alla poole sellest puudujäägist. Pärast pikka aega kestnud netosissevoolu toimus 2005. aastal portfelliinvesteeringute netoväljavool. Viimastel aastatel on täiendavaid finantseerimisvajadusi kaetud muude investeeringute kaudu – eelkõige pangalaenude kujul – ning selle tulemusel on Leedu brutovälisvõlg kasvanud. Leedu rahvusvaheline netoinvesteeringupositsioon on püsinud negatiivne, kasvades aastatel 1996–1999 ning stabiliseerudes järgnevatel aastatel ligikaudu 35% tasemel SKPst.

Värskeimate andmete kohaselt moodustab väikeses avatud majandusega Leedus kaupade ja teenustega seotud väliskaubanduse suhe SKPsse 58,3% ekspordi puhul ja 65,3% impordi puhul. 2005. aastal moodustas kaupade eksport euroala riikidesse ja Euroopa Liitu vastavalt 28,5% ja 65,3% koguekspordist. Samad näitajad impordi kohta olid 2005. aastal vastavalt 32,3% ja 59,0%.

2.1.4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

Vaatlusperioodil 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini püsisid pikaajalised intressimäärad Leedus keskmiselt 3,7% tasemel, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi 5,9%line kontrollväärtus (vt tabel 12).

Pikaajalised intressimäärad on langenud alates 2001. aastast (vt joonis 6a).³ Eriti järsk langus toimus 2002. aasta alguses, pärast seda on intressimäärade alanemine teataval määral aeglustunud. Samuti on suhteliselt kiiresti vähenenud Leedu pikaajaliste intresside erinevus euroala keskmistest pikaajalistest intressimääradest ning see on püsinud väiksena ka pärast liti sidumist euroga valuutakomitee süsteemis 2002. aastal (vt joonis 6b). 2006. aasta märtsis olid mõlemad intressimäärad samal tasemel. Pikaajaliste intressimäärade erinevust aitasid vähendada peamiselt Leedu majanduse positiivne areng ja edusammud üleminekul turumajandusele. Ühtlasi aitasid erinevuse vähendamisele kaasa turgude ootused pärast Leedu kiiret ühinemist ERM2ga ja Leedu tõrgeteta osalus vahetuskursimehhanismis alates 2004. aasta juunist, säilitades oma toimiva valuutakomitee süsteemi. Intressimäärade lähene mist toetas ka euro oodatav kasutuselevõtt. Asjaolu, et Leedu pikaajaliste intressimäärade erinevus euroala pikaajalistest intressimääradest on vähenenud, kinnitab valuutakomitee süsteemi usaldusväärsust ning turgude usaldust Leedu üldise majandus- ja eelarvepoliitika arengu vastu.

3 2001. aastal olid esmakordselt kättesaadavad andmed Leedu pikaajalise intressi viitemäära kohta.

2.1.5 TABELITE JA JOONISTE LOETELU

LEEDU

I HINDADE ARENG

- Tabel 1. ÜTHI-inflatsioon
Joonis 1. Hindade areng
Tabel 2. Inflatsioon ja muud seonduvad näitajad
Tabel 3. Inflatsiooni hiljutised suundumused ja prognoosid
(a) ÜTHI hiljutised suundumused
(b) Inflatsiooniprognosid

2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

- Tabel 4. Valitsussektori eelarvepositsioon
Joonis 2. Valitsussektori koguvõlg
(a) Tasemed
(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid
Tabel 5. Valitsussektori koguvõlg – struktuurilised näitajad
Joonis 3. Valitsussektori eelarve ülejääk (+) / puudujääk (-)
(a) Tasemed
(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid
Tabel 6. Valitsussektori eelarvepositsiooni kohandamine
Joonis 4. Valitsussektori kulud ja tulud
Tabel 7. Valitsussektori eelarvepositsioon
Tabel 8. Pensioni- ja tööealiste suhte prognoos

3 VAHETUSKURSI ARENG

- Tabel 9. (a) Vahetuskursi stabiilsus
(b) Leedu liti vahetuskursiga seotud põhinäitajad
Joonis 5. Leedu litt: kõrvalekalded ERM2 keskkursist
Tabel 10. Leedu litt: reaalse vahetuskursi areng
Tabel 11. Välisareng

4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

- Tabel 12. Pikaajalised intressimäärad
Joonis 6. (a) Pikaajaline intressimäär
(b) Pikaajalise intressimäära ja ÜTHI-inflatsiooni erinevused euroalal

I HINDADE ARENG

Tabel 1 ÜTHI-inflatsioon

(aastane muutus protsentides)

	2005 dets	2006 jaan.	2006 veebr	2006 märts	apr 2005 – märts 2006
ÜTHI-inflatsioon	3,0	3,5	3,4	3,1	2,7
Kontrollväärtus ¹⁾	-	-	-	-	2,6
Euroala ²⁾	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

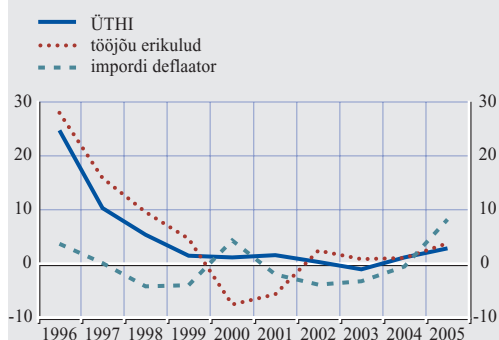
Allikas: Euroopa Komisjon (Eurostat).

1) Ajavahemiku aprill 2005 – märts 2006 näitaja põhineb Poola, Soome ja Rootsi ÜTHI aastase protsentuaalse muutuse kaalumata aritmeetilisel keskmisel, millele on liidetud 1,5 protsendipunkti.

2) Euroala näitajad on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil.

Joonis 1 Hindade areng

(aastane muutus protsentides)

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat) ja liikmesriikide andmed.

Tabel 2 Inflatsioon ja muud seonduvad näitajad

(aastane muutus protsentides, kui ei ole märgitud teisiti)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Inflatsiooni näitajad										
ÜTHI	24,7	10,3	5,4	1,5	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7
ÜTHI, v.a töötlemata toidukaubad ja energia	-	10,3	4,5	1,7	-1,1	0,1	0,6	0,7	0,7	1,3
THI	24,6	8,9	5,1	0,8	1,0	1,3	0,3	-1,2	1,2	2,7
THI, v.a muutused kaudsetes maksudes	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eratarbimise deflaator	18,2	9,5	5,4	-0,4	-1,5	2,4	-0,1	-2,7	1,1	3,3
SKP deflaator	20,6	14,0	5,0	-0,6	1,8	-0,5	0,2	-1,1	2,8	5,9
Tootjahinnad ¹⁾	-	-	-0,5	1,0	10,2	-0,6	-0,7	-0,7	2,4	5,9
Seonduvad näitajad										
SKP reaalkasv	4,7	7,0	7,3	-1,7	3,9	6,4	6,8	10,5	7,0	7,5
SKP elaniku kohta ostujõu pariteetides (euroala = 100)	31,8	33,5	35,3	34,1	35,1	36,9	38,9	42,2	44,8	.
Suhteline hinnatase (euroala = 100)	33,7	41,4	43,9	45,4	51,7	52,8	54,0	53,4	53,2	.
Toodangu lõhe ²⁾	-6,3	-3,0	0,0	-5,2	-4,9	-2,5	-1,6	2,1	2,1	2,2
Töötuse määr (%) ³⁾	-	14,1	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,2
Töötõu erikulud, kogu majandus	28,0	15,9	6,8	1,9	-6,5	-5,7	2,4	0,8	1,0	3,8
Töötaja kohta makstav hüvitis, kogu majandus	32,7	23,3	15,5	2,5	1,3	3,8	5,1	8,9	8,2	8,7
Töövõljalikus, kogu majandus	3,7	6,4	8,1	0,5	8,3	10,1	2,7	8,0	7,1	4,7
Kaupade ja teenuste impordi deflaator	3,7	0,1	-4,2	-4,0	4,3	-2,0	-3,9	-3,3	-0,5	8,2
Nominaalne efektiivne vahetuskurs ⁴⁾	3,2	11,3	3,3	2,9	10,8	3,2	4,6	4,9	1,5	-0,8
Rahapakkumine (M3) ⁵⁾	-3,6	35,7	13,6	7,2	16,1	21,9	17,0	20,1	27,5	30,6
Pangalaenu ⁵⁾	-10,1	9,5	21,4	9,7	-3,2	24,8	29,4	56,2	40,6	63,5
Aktshinnad (OMX Vilnius Index) ⁵⁾	-	-	-	-	-	-18,5	12,2	105,8	68,2	52,9
Eluasemehinnad	-	-	-	-	-9,6	23,6	9,8	17,8	9,6	50,2

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat), liikmesriikide andmed (THI, eluasemehinnad) ja Euroopa Komisjon (toodangu lõhe).

1) Kogu tööstus, v.a ehitus ja omamaine müük

2) Protsent hinnangulisest SKPst. Positiivne näitaja tähendab, et tegelik SKP on suurem kui hinnanguline SKP.

3) Määratlus vastab Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) suunistele.

4) Positiivne (negatiivne) näitaja osutab vääringeri kalli (odavnemisele).

5) EKP koostatud aastased kasvumäärad.

Tabel 3 Inflatsiooni hiljutised suundumused ja prognoosid

(aastane muutus protsentides)

(a) ÜTHI hiljutised suundumused

	2005		2006		
	nov	dets	jaan.	veebr	märts
ÜTHI					
Aastane muutus protsentides	2,9	3,0	3,5	3,4	3,1
Viimase kolme kuu keskmise näitaja muutus võrreldes eelnenud kolme kuu näitajaga, aastapõhine määr, hooajaliselt kohandatud	5,5	4,5	3,4	3,2	3,1
Viimase kuue kuu keskmise näitaja muutus võrreldes eelnenud kuue kuu näitajaga, aastapõhine määr, hooajaliselt kohandatud	3,1	3,5	3,9	4,1	3,9

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat) ja EKP arvutused.

(b) Inflatsiooniprognosid

	2006	2007
ÜTHI, Euroopa Komisjon (kevad 2006)	3,5	3,3
THI, OECD (detsember 2005) ¹⁾	-	-
THI, RVF (aprill 2006)	3,2	2,7
THI, <i>Consensus Economics</i> (märts 2006)	2,6	2,3

Allikad: Euroopa Komisjon, OECD, RVF ja *Consensus Economics*.

1) Leedu ei ole OECD liige.

2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

Tabel 4 Valitsussektori eelarvepositsioon

(protsendina SKPst)	2004	2005	2006 ¹⁾
Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)	-1,5	-0,5	-0,6
Kontrollväärtus	-3,0	-3,0	-3,0
Ülejääk/puudujääk, valitsussektori investeerimiskulutuste netosumma ²⁾	2,0	3,0	2,9
Valitsussektori koguvõlg	19,5	18,7	18,9
Kontrollväärtus	60,0	60,0	60,0

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP arvutused.

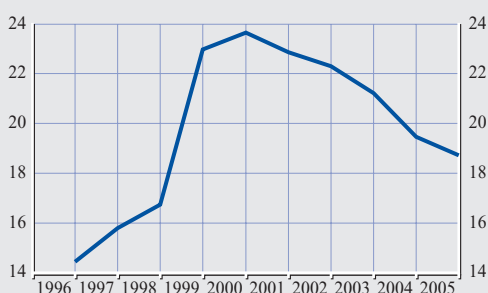
1) Euroopa Komisjoni prognoosid.

2) Positiivne näitaja märgib, et valitsussektori puudujääk on väiksem kui investeerimiskulutused

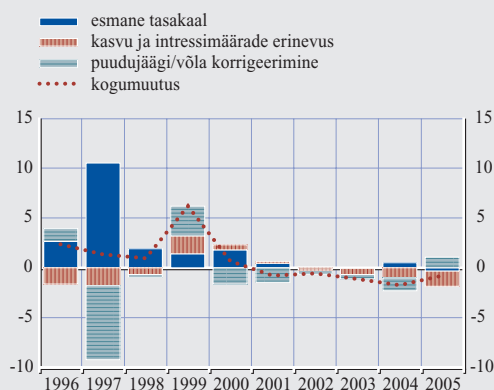
Joonis 2 Valitsussektori koguvõlg

(protsendina SKPst)

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP.

Märkus: Joonisel 2(b) märgitud negatiivsed väärtused näitavad, et vastav tegur aitas kaasa võla suhte vähenemisele. Positiivsed väärtused näitavad, et teguri mõjul võla suhe SKPsse kasvas.

Tabel 5 Valitsussektori koguvõlg – struktuurilised näitajad

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koguvõlg (protsendina SKPst)	14,5	15,8	16,8	23,0	23,6	22,9	22,3	21,2	19,5	18,7
Koostis vääringute kaupa (% koguvõlast)										
Omavääringus	30,5	37,3	36,4	23,4	25,9	26,1	33,4	35,2	29,4	29,5
Välisvääringutes	69,5	62,7	63,6	76,6	74,1	73,9	66,6	64,8	70,6	70,5
Eurodes ¹⁾	9,0	9,0	19,6	33,5	40,6	44,5	53,8	54,6	62,5	68,6
Muudes välisvääringutes	60,4	53,8	44,0	43,1	33,5	29,4	12,8	10,2	8,1	1,9
Sisevõlg (% koguvõlast)	23,2	39,6	38,9	27,4	32,1	35,3	40,0	39,8	39,5	40,0
Keskmine järelejäänud tähtaeg (aastates)	5,2	6,0	5,5	5,2	5,0	4,8	5,2	4,1	4,3	4,8
Koostis tähtaegade kaupa (% koguvõlast)										
Lühiajaline võlg (kuni üheaastase tähtajaga)	24,0	29,1	24,2	15,4	11,3	6,8	5,3	5,0	5,6	10,7
Keskmise tähtajaga võlg ja pikaajaline võlg (üle üheaastase tähtajaga)	76,0	70,9	75,8	84,6	88,7	93,2	94,7	95,0	94,4	89,3

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Andmed aastalõpu seisuga. Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest.

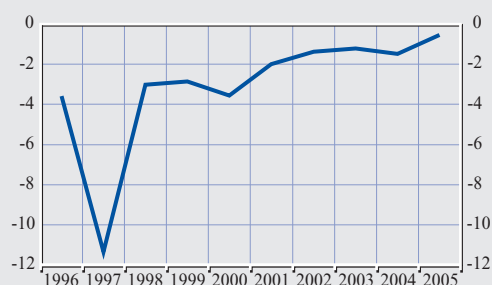
1) Sisaldab eurodes nomineeritud võlga ning enne 1999. aastat ka võlga ekuüdes või nende liikmesriikide vääringutes, kes on nüüdseks kasutusele võtnud euro.

2) Esialgne tähtaeg.

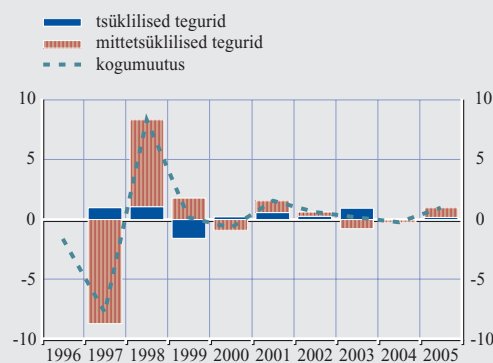
Joonis 3 Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)

(protsendina SKPst)

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP arvutused.

Märkus: Joonisel 3(b) märgitud negatiivsed väärtused näitavad, et vastav tegur aitab kaasa puudujäägi kasvule. Positiivsed väärtused näitavad, et teguri mõjul puudujääk väheneb.

Tabel 6 Valitsussektori eelarvepositsiooni kohandamine

(protsendina SKPst)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valitsussektori võla muutus	4,9	4,0	2,7	5,8	1,9	0,5	0,9	0,8	0,2	1,6
Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)	-3,6	-11,4	-3,0	-2,9	-3,6	-2,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,5
Eelarvepositsiooni kohandamine	1,3	-7,4	-0,3	3,0	-1,6	-1,4	-0,4	-0,4	-1,3	1,1
Finantsvara netoasetamine (+)/netomüük (-)	1,4	2,3	-1,8	-0,1	0,0	-0,8	0,8	-0,8	-0,7	0,4
Valuuta ja hoiused	0,1	1,6	1,4	-2,2	0,5	0,2	1,2	0,9	-0,1	0,3
Laenuid ja väärtpaberid, v.a aktsiad	1,0	1,0	1,7	2,8	1,0	0,1	0,0	-0,1	-0,3	-0,2
Aktsiad ja muud osakud	0,0	-0,1	-5,0	-1,0	-1,7	-1,0	-0,6	-1,6	-0,6	-0,3
Erastamine	0,0	-0,1	-5,0	-1,0	-1,7	-1,0	-0,6	-1,6	-0,6	-0,3
Kapitalisiirded	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muud finantsvarad	0,3	-0,2	0,0	0,3	0,3	0,0	0,2	0,1	0,4	0,6
Valitsussektori võla ümberhindlustest tulenevad muutused	0,0	-0,3	0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-1,0	-0,5	0,0	0,0
Kasum (+)/kahjum (-)	0,0	-0,3	0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-1,0	-0,5	0,0	0,0
välisvaluutavaradelt	0,5	0,0	0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-1,0	-0,4	-0,1	0,1
Muud ümberhindlused ¹⁾	-0,6	-0,3	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Muud muutused valitsussektori võlas ²⁾	0,0	-9,5	1,4	3,4	-0,9	0,0	-0,2	0,9	-0,6	0,7

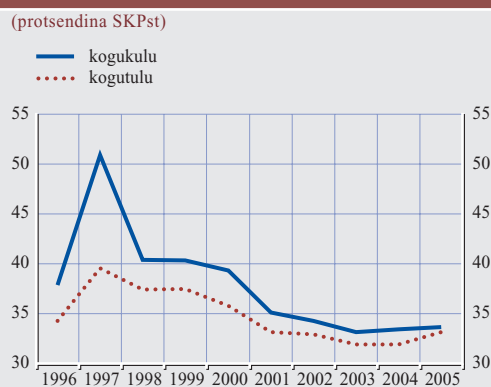
Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest.

1) Hõlmab erinevust valitsussektori võla nominaalse ja turuväärtuse vahel võla emiteerimisel.

2) Muude makstaolevate summadega (valitsussektori kohustused) seotud tehingud, sektorite ümberliigitamised ja statistilised erinevused. See kirje võib hõlmata ka teatud liiki võlakohustuste ülevõtmisi.

Joonis 4 Valitsussektori kulud ja tulud

Allikas: EKPS.

Tabel 7 Valitsussektori eelarvepositsioon

(protsendina SKPst)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kogutulu	34,3	39,6	37,4	37,5	35,8	33,1	32,9	31,9	31,9	33,1
Jooksvad tulud	34,3	39,5	37,4	37,4	35,7	33,1	32,4	31,5	31,5	32,4
Otsesed maksud	8,3	9,0	9,1	9,2	8,4	7,8	7,5	8,0	8,7	9,1
Kaudsed maksud	11,9	14,6	14,0	13,8	12,6	12,2	12,4	11,8	11,1	11,2
Sotsiaalkindlustumaksud	8,0	8,6	9,1	9,3	9,4	9,0	8,7	8,6	8,7	8,6
Muud jooksvad tulud	6,2	7,3	5,1	5,0	5,4	4,1	3,8	3,2	2,9	3,5
Kapitalitulu	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,5	0,4	0,5	0,8
Kogukulu	37,9	50,9	40,4	40,3	39,3	35,1	34,3	33,2	33,4	33,7
Jooksvad kulud	32,7	35,4	36,7	36,8	34,7	32,2	30,8	29,7	29,6	30,0
Töötajatele makstavad hüvitised	10,9	11,4	12,8	13,5	12,7	11,7	11,4	10,8	10,8	10,4
Rahalised sotsiaaltoetused	8,9	9,3	10,0	11,4	10,7	10,6	9,3	9,1	9,1	9,0
Maksmisele kuuluvad intressid	0,9	0,8	1,1	1,4	1,7	1,5	1,3	1,2	0,9	0,8
millest: vahetustehingud ja tähtpäevaintressiga lepingud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muud jooksvad kulud	12,0	13,9	12,8	10,4	9,6	8,5	8,8	8,5	8,8	9,7
Kapitalikulu	5,1	15,5	3,8	3,6	4,6	2,9	3,5	3,4	3,8	3,7
Ülejääk (+)/puudujääk (-)	-3,6	-11,4	-3,0	-2,9	-3,6	-2,0	-1,4	-1,2	-1,5	-0,5
Esmane tasakaal	-2,7	-10,5	-1,9	-1,5	-1,8	-0,5	-0,1	0,0	-0,5	0,3
Ülejääk/puudujääk, valitsussektori investeerimiskulude netosumma	-1,1	-9,0	-0,5	-0,3	-1,2	0,2	1,5	1,8	2,0	3,0

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest. Maksmisele kuuluvad intressid vastavad ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse raames esitatud andmetele. Kirje „Vahetustehingud ja tähtpäevaintressiga lepingud” maht võrdub erinevusega intresside (või puudujäägi/ülejäägi) vahel, mis on määratletud vastavalt ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse ja ESA95 kohaselt. Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2558/2001 vahetuslepingute ja tähtpäevaintressiga lepingute kohaste arvelduste ümberliigitamise kohta.

Tabel 8 Rahvastiku vananemisest tingitud maksukoormuse prognoos

(protsentides)

	2004	2010	2020	2030	2040	2050
Vanadussõltuvusmäär (65-aastaste ja vanemate elanike arv võrreldes 15–64-aastastega)	22,3	23,4	26,0	33,4	39,3	44,9
Rahvastiku vananemisega seotud valitsussektori kulude muutus võrreldes 2004. aastaga (% SKPst)	-	-0,7	-0,9	0,3	0,8	1,4

Allikas: Euroopa Komisjon (2006) *The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health-care, long-term care, education and unemployment transfers (2004–2050)*. Majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni (DG ECFIN) koostatud aruanne.

3 VAHETUSKURSI ARENG

Tabel 9 (a) Vahetuskursi stabiilsus

Osalus vahetuskursimehhanismis (ERM2)		Jah
Osalus alates		28. juuni 2004
Kahepoolse keskkursi devalveerimine riigi omal algatusel		Ei
Maksimaalsed positiivsed ja negatiivsed kõrvalekalded ¹⁾	Maksimaalne positiivne kõrvalekalle	Maksimaalne negatiivne kõrvalekalle
28. juuni 2004 – 28. aprill 2006		
Euro	0,0	0,0

Allikas: EKP.

1) Maksimaalsed protsentuaalsed kõrvalekalded ERM2 keskkursist. Igapäevaste andmete kümne päeva liikuv keskmine.

(b) Leedu liti vahetuskursiga seotud põhinäitajad

(keskmised näitajad kolmekuuliste ajavahemike kohta, mis lõpevad näidatud kuul)

	2004		2005				2006	
	juuli	okt	jaan	apr	juuli	okt	jaan	apr
Vahetuskursi volatiilsus ¹⁾	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lühiajaliste intresside erinevus ²⁾	0,6	0,6	0,5	0,4	0,2	0,2	0,1	0,0

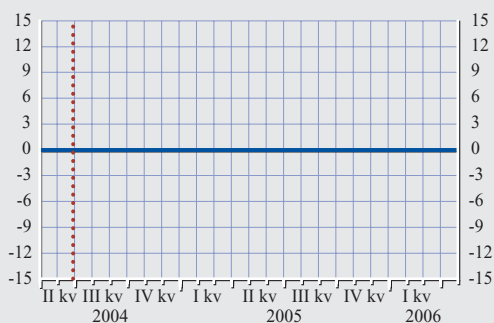
Allikad: Liikmesriikide andmed ja EKP arvutused.

1) Kuise standardse kõrvalekalde aastapõhine määr protsendina euro suhtes kehtiva vahetuskursi igapäevasest protsentuaalsest muutusest.

2) Pankadevaheliste kolmekuuliste intressimäärade ja kolme kuu EURIBORi vaheline erinevus (protsendipunktides).

Joonis 5 Leedu liti: kõrvalekalded ERM2 keskkursist

(igapäevased andmed; kõrvalekalded protsentides; 1. mai 2004 – 28. aprill 2006)

Allikas: EKP.

Märkus: Vertikaalne joon tähistab ERM2ga ühinemise kuupäeva (28. juuni 2004). Positiivne/negatiivne kõrvalekalle keskkursist näitab vääringu tugevust/nõrkust. Leedu liti kõikumisvahemik on ±15%. 2004. aasta 28. juunile eelnenud kõrvalekalded osutavad Leedu liti keskkursile, mis kehtestati ühinemisel ERM2ga.

Tabel 10 Leedu lüht: reaalse vahetuskursi areng

(kuuandmed; kõrvalekalde protsentides; aprill 2006 võrreldes erinevate võrdlusperioodidega)

	Keskmine jaanuar 1996 – aprill 2006	Keskmine jaanuar 1999 – aprill 2006
Reaalne kahepoolne vahetuskurs euro suhtes ¹⁾	9,5	1,8
<i>Memokirjed:</i>		
Nominaalne efektiivne vahetuskurs ²⁾	13,8	6,5
Reaalne efektiivne vahetuskurs ^{1), 2)}	11,3	4,4

Allikas: EKP.

Märkus: Positiivne näitaja osutab vääringu kallinemisele, negatiivne näitaja vääringu odavnemisele.

1) Põhineb ÜTHI ja THI arengul.

2) Efektiivne vahetuskurs euroala, euroalavälise ELi liikmesriikide ja kümne muu olulise kaubanduspartneri suhtes.

Tabel 11 Välisareng

(protsendina SKPst, kui ei ole märgitud teisiti)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jooksev- ja kapitalikonto koondsald	-8,9	-9,9	-11,7	-11,0	-5,9	-4,7	-4,7	-6,4	-6,4	-5,6
Otse- ja portfelliinvesteeringute koondsald ¹⁾	4,2	5,3	8,1	9,1	5,6	5,8	5,1	2,3	3,2	1,1
Otseinvesteeringute saldo	1,9	3,3	8,3	4,4	3,3	3,6	5,0	0,8	2,3	2,6
Portfelliinvesteeringute saldo	2,3	2,0	-0,2	4,7	2,3	2,2	0,1	1,5	0,9	-1,5
Netoinvesteeringu positsioon	-13,9	-18,5	-22,5	-34,3	-35,0	-34,6	-32,9	-33,4	-34,7	-35,4
Kaupade ja teenuste eksport ²⁾	52,2	53,1	45,7	39,1	44,6	49,8	52,8	51,3	52,2	58,3
Kaupade ja teenuste import ²⁾	61,8	63,4	57,2	49,2	50,9	55,2	58,3	57,0	59,2	65,3
Kaupade eksport euroala riikidesse ^{3), 4)}	29,7	27,4	30,4	36,4	32,0	26,7	25,7	27,5	30,4	28,5
Kaupade import euroala riikidest ^{3), 4)}	31,8	34,7	36,8	35,3	32,3	34,7	35,4	34,7	35,6	32,3
<i>Memokirjed:</i>										
Kaupade eksport 25-liikmelises Euroopa Liidus ^{3), 4)}	54,5	50,8	58,8	73,5	74,6	73,4	69,2	62,5	66,9	65,3
Kaupade import 25-liikmelises Euroopa Liidus ^{3), 4)}	53,6	57,7	60,7	60,0	54,5	54,8	56,5	55,8	63,3	59,0

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon (Eurostat).

1) Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest.

2) Maksebilansistatistika.

3) Väliskaubandusstatistika

4) Protsendina kogueksportist/koguimportist.

4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

Tabel 12 Pikaajalised intressimäärad

(protsentides; vaatlusperioodi keskmised)

	2005 dets	jaan.	2006 veebr	märts	aprill 2005 – märts 2006
Pikaajaline intressimäär ¹⁾	3,8	3,6	3,5	3,7	3,7
Kontrollväärtus ²⁾					5,9
Euroala ³⁾	3,4	3,4	3,6	3,7	3,4

Allikad: EKP ja Euroopa Komisjon.

1) Pikaajaline intressimäär põhineb esmasturu tootlusel.

2) Arvutused ajavahemiku aprill 2005 – märts 2006 kohta põhinevad Poola, Soome ja Rootsi intressimäärade kaalumata aritmeetilisel keskmisel, millele on liidetud 2 protsendipunkti.

3) Euroala näitajad on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil.

Joonis 6

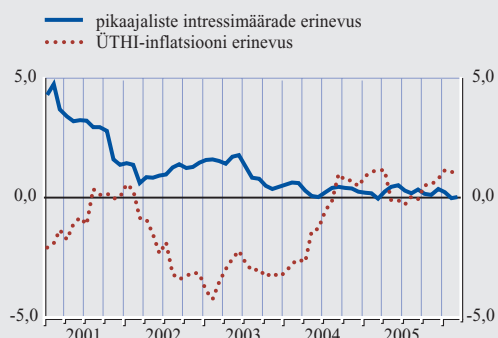
(a) Pikaajaline intressimäär

(kuu keskmised näitajad protsentides)

(b) Pikaajalise intressimäära ja ÜTHI-inflatsiooni erinevused euroala suhtes

(kuu keskmised näitajad protsendipunktides)

Allikad: EKP ja Euroopa Komisjon.

2.2 SLOVEENIA

2.2.1 HINDADE ARENG

Vaatlusperioodil 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini oli Sloveenia ÜTHI-inflatsioonimäär keskmiselt 2,3%, mis on madalam kui hinnastabiilsuse kriteeriumi 2,6%line kontrollväärtus (vt tabel 1). Värskeimate andmete alusel eeldatakse, et 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär peaks lähikuudel jääma samale tasemele.

Kui vaadelda arengut pikema aja jooksul, siis on Sloveenia inflatsioonitase olnud madal vaid suhteliselt lühikest aega. Tarbijahindade inflatsioon vähenes Sloveenias järk-järgult kuni 1999. aastani, mil langus peatus, kuid algas taas pärast 2000. aastat (vt joonis 1). ÜTHI-inflatsioon alanes 9,9%lt 1996. aastal järk-järgult 6,1%ni 1999. aastal, kuid tõusis 2000. aastal taas 8,9%ni. Inflatsiooni tõusu põhjustasid mitmed tegurid, eelkõige käibemaksu kehtestamine, sisenõudluse suurenemine, kiire palgakasv ja impordihindade kallinemine. Pärast 2000. aastat hakkas inflatsioonitempo taas aeglustuma, alanedes 2005. aastaks 2,5%ni. Selline inflatsiooni areng on seotud mitme olulise poliitilise otsusega. 2001. aastal võeti kasutusele uus rahapoliitika raamistik, mille esmane eesmärk Sloveenia keskpanga (*Banka Slovenije*) seaduse kohaselt on saavutada hinnastabiilsus. Rahamassi kasvule suunatud vaheesmärgi asemel võeti kasutusele kahesambaline rahapoliitika raamistik, mis hõlmab nii rahapoliitika kui ka reaalmajanduse arengut. Samal ajal täiendati rahapoliitikat katteta intressipariteedil põhineva vahetuskursipoliitikaga, mille abil suudeti hoida intressimäärad piisavalt kõrgel tasemel, et soodustada inflatsioonitempo aeglustumist. Alates ühinemisest ERM2ga 28. juunil 2004 on Sloveenia rahapoliitika suunatud püsiva vahetuskursi säilitamisele euro suhtes. Vaatlusperioodil kasutas Sloveenia keskpank vääringute vahetustehinguid, et säilitada stabiilne euro ja tolari vahetuskurs, hoides sisemaised intressimäärad suhteliselt kõrgel tasemel ja säilitades positiivse vahe võrreldavate euroala intressimääradega.¹ See soodustas omakorda hinnastabiilsuse saavutamist. Inflatsioonitempo aeglustumist toetasid oluliselt ka eelarvepoliitika ja struktuu-

rireformid, ulatuslik palkade ja finantslepingute indekseerimise kaotamine ning finantsturgude järkjärguline liberaliseerimine.

Analüüsides inflatsiooni arengut aastatel 1996–2005, tuleb silmas pidada suhteliselt jõulist toodangu kasvu. SKP reaalkasv oli aastatel 2001–2003 mõnevõrra tagasihoidlikum, kuid hoogustus taas alates 2004. aastast (vt tabel 2). Tööturutingimused on aja jooksul olnud üldjoontes stabiilsed ja töötuse määr on püsunud vahemikus 6–7%. Töötaja kohta makstavate hüvitiste kasvutempo kiirenes 2000. ja 2001. aastal enam kui 10%ni, kuid see näitaja langes 2004. aastal 7,7%ni.² Tööviljakuse ajutise aeglustumise tagajärjel suurenesid tööjõu erikulud 2000. ja 2001. aastal märkimisväärselt, kuid vähenesid 2004. aastal 3,8%ni. Impordihinnad olid vaatlusperioodil üsna heitlikud, kajastades peamiselt vahetuskursi ja naftahinna arengut. Impordihindade mõõdukas tõus 2002. ja 2003. aastal soodustas inflatsioonitempo aeglustumist neil aastatel. Inflatsiooni aeglustumise üldisi arengusuundumusi näitavad ka muud asjakohased indeksid, näiteks ÜTHI-inflatsioonimäär, millest on maha arvatud töötlemata toidukaupade ja energia komponent, ja THI-inflatsioonimäär, millest on maha arvatud muutused kaudsetes netomaksudes (vt tabel 2).

Hiljutised suundumused näitavad, et 2005. aastal jõudis ÜTHI keskmine aastane inflatsioonimäär 2,5%ni. 2006. aasta jaanuaris oli aastane ÜTHI-inflatsioonimäär 2,6% ja langes märtsis 2,0%ni (vt tabel 3a). Naftahinna tõusu mõju tasakaalustasid tööstuskaupade (v.a energia) hindade langus ja rahvusvahelise ning siseriikliku konkurentsi kasvu tulemusel alanenud toidukaupade hindade inflatsioon. Naftahinna hiljutise kallinemise mõju leevendab ka aktsiisimaksude sage kohandamine, mille tulemusel vähenes inflatsioon Sloveenia keskpanga andmetel vaatlusperioodil 0,06 protsendipunkti. Sloveenia keskpanga hinnangul kasvas inflatsioon 2005. aastal kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud

1 Üksikasjalikumad teavet vt 3. jaost „Vahetuskursi areng“.

2 2005. aastal töötaja kohta makstavate hüvitiste andmed ei ole veel kättesaadavad. Kuised brutotöötasud suurenesid 2004. aastal keskmiselt 4,6% ja 2005. aastal keskmiselt 4,9%.

hindade tagajärjel ligikaudu 1,9 protsendipunkti. 1,3 protsendipunkti ulatuses oli kasv tingitud kõrgemast energiahinnast. Inflatsiooni arengu analüüsimisel tuleb silmas pidada suhteliselt dünaamilisi majandustingimusi. 2005. aasta neljandas kvartalis oli SKP reaalkasv eelmise aastaga võrreldes 3,7% ja 2005. aasta keskmisena 3,9%.

Tulevikus võib Sloveenias inflatsiooni suurendada tubaka aktsiisimaksu ühtlustamine, mis peaks toimuma kolmes etapis aastaks 2008. See suurendab ÜTHI-inflatsioonimäära kokku 0,5 protsendipunkti võrra. Lisaks võib eelarves 1. jaanuariks 2007 kavandatud käibemaksu määra tõstmine, mille eesmärk on tasakaalustada töötasumaksu järkjärgulist kaotamist, suurendada inflatsiooni 2007. aastal umbes 0,7 protsendipunkti võrra. Lühema ja keskpika aja jooksul võib täheldada muidki inflatsiooniväljavaataga seotud riske. Esiteks võib praegune sisenõudluse suhteliselt kiire kasv laenumahu suurenemise toel veelgi hoogustuda, edendades intressimäärade lähenemist euroala intressimäärade tasemele. Teiseks on riskid seotud suurenenud konkurentist tuleneva inflatsiooni alandava mõju kahane misega, mida on täheldatud alates 2004. aasta keskpaigast ja mis tulenes osaliselt Sloveenia liitumisest ELiga. Lisaks võivad hiljutisest energiahinna tõusust tulenev võimalik teisene mõju, tugevnev sisenõudlus ja riiklikult reguleeritud hindade võimalikud kohandamised avaldada olulist survet palkade ja hinnataseme tõusuks. Palkade arenguga seotud ebakindlus tuleneb eelkõige sellest, et 2006. ja järgnevatel aastatel ei ole uusi palgakokkuleppeid veel sõlmitud. Tõenäoliselt mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenumatele riikidele järelejäädumise protsess, arvestades asjaolu, et SKP tase elaniku kohta ja hinnatase Sloveenias on ikka veel euroala tasemetest madalamad (vt tabel 2). Siiski on raske täpselt hinnata, kui suur on selle protsessi mõju inflatsioonile.

Hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamiseks tuleb Sloveenias muu hulgas rakendada ranget eelarve tasakaalustamise poliitikat, mis vähendaks ühtlasi võimalikku nõudlussurvet majanduses. Lisaks on hinnastabiilsuse saavutamiseks ja hoidmiseks oluline veelgi kiirendada

struktuurireforme, näiteks kaotada eelkõige palkade ja teatud sotsiaaltoetuste indekseerimine inflatsiooni alusel, mida veel laialdaselt kasutatakse. Oluline on edendada tööturu paindlikkust, suurendades piirkondlikku tööjõu liikumist ja vähendades oskustööjõu puudumisega seotud probleeme. Samas peavad sotsiaalpartnerid tagama, et palgakasv oleks kooskõlas tööviljakuse suurenemisega ning võtaks arvesse arengut konkureerivates riikides. Ühtlasi on oluline jätkata majanduse liberaliseerimist ja tõhustada siseriikliku poliitikat konkurentsi tõstmiseks tooteturgudel.

2.2.2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

Vaatlusaastal 2005 oli valitsussektori eelarvepuudujääk 1,8% SKPst, mis jäi oluliselt allapoole 3%list kontrollväärtust. Valitsussektori võla suhe SKP sse oli 29,1%, püüdes seega 60%lisest kontrollväärtusest oluliselt madalamal (vt tabel 4). 2004. aastaga võrreldes vähenes eelarvepuudujääk 0,5 protsendipunkti ja valitsussektori võlakoormus 0,4 protsendipunkti. Euroopa Komisjoni prognoosi kohaselt peaks eelarvepuudujääk 2006. aastal suurenema 1,9%ni ja valitsussektori võlakoormus tõusma 29,9% ni. 2004. ja 2005. aastal ei olnud eelarvepuudujäägi suhtarv suurem kui riiklike investeeringute suhe SKPsse. Sloveenia eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis.

Aastatel 1999 (esimene aasta, mille kohta on olemas valitsussektori võla võrreldavad andmed) kuni 2005 suurenes valitsussektori võlakoormus kokku 4,5 protsendipunkti (vt joonis 2a ja tabel 5). 2002. aastal kasvas võlakoormus 1999. aasta 24,6%lt kiiresti 29,7%ni ja püsis üle 29% kuni 2005. aastani. Nagu joonisel 2b üksikasjalikumalt näidatud, suurendas esmane puudujääk valitsussektori võlga 2000. aastast alates (esimene aasta, mille kohta on olemas võrreldavad andmed). Eelarvepositsiooni kohandused, eelkõige muutused eelarvesüsteemis suurendasid võlakoormust peamiselt 2002. aastal (vt tabel 6). Tootlikkuse kasvu ja intressimäärade erinevus aga vähendas kokkuvõttes võlakoormust vaatlusperioodil. 2000. aasta maist alates täheldatud suundumused osutavad märkimisväärsele seosele esmase puudujäägi ja ebasoodsa võladü-

naamika vahel olenemata sellest, et Sloveenia võlakooormuse algtaase oli suhteliselt madal. Sellega seoses võib märkida, et aastatel 1999–2002 suurenes valitsussektori lühiajalise võla osatähtsus 7,7%ni, kuid vähenes ajavahemikul kuni 2005. aastani 2,8 protsendipunkti võrra. Lühiajalise võla osatähtsus on väike ning võlakooormuse taset arvestades ei avalda intressimäärade muutused eelarve tasakaalustatusele eriti suurt mõju. Suur osa valitsussektori võlast on nomineeritud välisväeringus, kuid üle 95% sellest on nomineeritud eurodes. Seepärast võivad eelarve tasakaalustatust mõjutada üksnes muudatused euro ja toleri vahetuskursis.

Alates 2000. aastast (esimene aasta, mille kohta on olemas võrreldavad valitsussektori puudujäägi andmed) on eelarvepuudujäägi ja SKP suhtes täheldatud üha paranevaid näitajaid (vt joonis 3a ja tabel 7). Eelarve puudujääk oli 2000. aastal 3,9%, suurenes 2001. aastal 4,3%ni ning vähenes 2,3%ni 2004. aastal ja 1,8%ni 2005. aastal. Nagu joonisel 3b üksikasjalikumalt näidatud, selgub Euroopa Komisjoni hinnangutest, et eelkõige 2001. ja 2003. aastal mõjutasid eelarve tasakaalu negatiivselt tsüklilised tegurid. Mittetsüklilised muutused valitsussektori eelarve tasakaalus avaldasid tasakaalule positiivset mõju eelkõige 2002. aastal. Sellistes muutustes võivad kajastuda püsivamad struktuurimuutused või ajutiste meetmete tagajärjed. Olemasolevate andmete kohaselt ei mõjutanud ajutised meetmed eelarvepuudujääki 2004. ja 2005. aastal.

Muude eelarvepoliitika näitajate arengu kohta on joonisel 4 ja tabelis 7 näha, et valitsussektori kogukulud kasvasid 2000. aasta (esimene aasta, mille kohta on olemas võrreldavad andmed) 48,1%lt SKPst 49,0%ni 2001. aastal, püsisid kuni 2003. aastani ligikaudu 48% piires ja vähenesid seejärel mõeldukalt. Kogukulude vähenemise põhjuseks pärast 2001. aastat oli ligikaudu 50% ulatuses intressikulude alanemine. 2005. aastal olid kogukulutused 0,8 protsendipunkti väiksemad kui 2000. aastal. Valitsussektori tulud suurenesid aastatel 2000–2002 1,1% ja püsisid seejärel üldjoontes stabiilsena. 2005. aastal olid valitsussektori tulud 45,5%.

Sloveenia keskmise tähtajaga eelarvepoliitika strateegia, mis on määratletud 2005. aasta detsembris avaldatud lähenemisprogrammis aastateks 2006–2008, erineb mõnevõrra tabelis 4 esitatud komisjoni prognoosidest ja näeb ette, et 2006. aastal väheneb eelarvepuudujääk 1,7%ni SKPst ning valitsussektori võlg suureneb 29,6%ni SKPst. Kogukulude ja -tulude suhe SKPsse peaks vähenema ligikaudu 0,5%, võrreldes lähenemisprogrammi andmetega 2005. aasta kohta. Tulude vähenemise üks põhjusi on töötasumaksu järkjärguline kaotamine. Seda tasakaalustab aga osaliselt muude maksude tõus. 2007. aasta eelarves kavatakse suurendada käibemaksumäärasid 8,5%lt 9%ni ja 20%lt 21%ni, kuid selle muudatuse peab kinnitama parlament. Praegu puuduvad andmed meetmete kohta, millel võiks olla 2006. aasta eelarvele märkimisväärne ajutine mõju. 2007. aastal peaks eelarvepuudujääk vähenema 1,4%ni ja valitsussektori võlakooormus püsima ligikaudu 2006. aasta tasemel. Lähenemisprogrammis kavandatud sihtide kohaselt tuleb Sloveenia eelarvet täiendavalt tasakaalustada, et täita stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud keskpikka eesmärgi, milleks on lähenemisprogrammi kohaselt 1%line eelarvepuudujääk SKPst.

Valitsussektori võlakooormuse edasise arengu kohta saab praeguste suundumuste alusel öelda, et see kasvab, kuid püsib lähitulevikus siiski alla 60% SKPst.

Nagu tabelis 8 osutatud, ootab Sloveeniat eesrahvastiku märkimisväärne vananemine. ELi majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni värskeimate prognooside kohaselt³ suurenevad vananemisega seotud valitsussektori kulud märkimisväärselt, tõustes ajavahemikul kuni 2050. aastani 9,7 protsendipunkti SKPst. Nende kuludega toimetulekut hõlbustaks piisava tegutsemisruumi loomine riigi rahanduses juba enne demograafilise olukorra tõenäolist halvenemist.

3 „The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pension, health care, long-term care, education and unemployment transfers (2004–2050)”, majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjon (2006).

Muude eelarvega seotud probleemide osas on oluline, et Sloveenia rakendaks ranget eelarve konsolideerimise poliitikat, mis vähendaks ühtlasi võimalikku nõudlussurvet majanduses, pidades eelkõige silmas ulatuslikku laenukasvu ja lühiajaliste intressimäärade ühtlustumist. Sloveenia kulustruktuur on suhteliselt jäik, mis võib takistada kuludel põhinevat eelarve kohandamist. Vastavalt Euroopa Komisjoni 2003. aasta lõpu andmetele moodustasid otsesed tingimuslikud kohustused, s.o peamiselt avaliku sektori üksustele infrastruktuuri rahastamiseks antud riiklikud tagatised ja eksporditagatised, ligikaudu 8% SKPst. 2004. ja 2005. aastal nende kohustuste tase mõnevõrra suurenes. Siiski ei ole tingimuslike kohustuste koguhulga kindlaksmääramiseks ühtset meetodit ja seetõttu võivad hinnangud olla väga erinevad.

2.2.3 VAHETUSKURSI ARENG

Sloveenia tolar on osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 alates 28. juunist 2004, s.t ligikaudu 22 kuud (2004. aasta maist kuni 2006. aasta aprillini) ettenähtud kaheaastasest vaatlusperioodist (vt tabel 9a). Sloveenia vääringu keskkursiks määrati 239,64 tolarit euro suhtes, mis oli liitumise hetkel kehtinud turukurss. Samuti määrati kindlaks tavapärase $\pm 15\%$ line kõikumisvahemik keskkursist.

Vaatlusperioodi alguses enne tolar ühinemist ERM2ga rakendas Sloveenia euro suhtes vahetuskursipoliitikat, mis oli suunatud tolar vahetuskursi järkjärgulisele ja üha aeglustuvale nõrgendamisele euro suhtes. See poliitika, mida rakendati ka eelnevatel aastatel, põhines katmata intressipariteedil ja selle eesmärk oli edendada nominaalset lähenemist. Pärast ERM2ga ühinemist sellest aga loobuti. ERM2ga ühinemise järel on tolar vahetuskurss püsinud väga kitsas vahemikus euro keskkursi lähedal (vt joonis 5). ERM2 raames ei ole Sloveenia omal algatusel devalveerinud oma vääringu keskkurssi euro suhtes. Vahetult pärast ERM2ga liitumist sekkus Sloveenia keskpang välisvaluutaturgudel, et vältida oma kavatsust hoida tolar nominaalne vahetuskurss keskkursi lähedal. Vaatlusperioodil suutis keskpang säilitada püsiva euro ja tolar va-

hetuskursi, hoides sisemaised lühiajalised intressimäärad euroala intressimääradest kõrgemal. Tolari kõikumiste tasakaalustamiseks kasutati vääringute vahetustehinguid. Need võimaldavad kommertsbankadel tekitada likviidsust sisemaises vääringus, vahetades keskpangas hoitava välisvaluutat nädalaste vahedega. Tänu maksudele, mis saadi neilt tehingutelt, mida teostati koos tolar võlakirjadel põhinevate steriliseerimistehingutega, püsisid lühiajalised intressimäärad Sloveenias euroala omadest märgatavalt erinevad. Vähesel määral põhjustasid erinevust ka riskipremiad. Kogunenud valuutavahetuslepingute bilansilise jäägi vähendamiseks sooritas Sloveenia aeg-ajalt välisvaluuta otseoste, mis tähendas välisvaluuta ulatuslikke netooste, et vähendada võimalikku survet tolar kallinemiseks. Vaatlusperioodil tolar vahetuskurss euro suhtes peaaegu ei kõikunud. ERM2ga liitumisest alates on lühiajaliste intresside erinevus kolme kuu EURIBORist järk-järgult vähenenud, kuid moodustas 2005. aasta viimases kvartalis 1,7 protsendipunkti (vt tabel 9b). Pärast seda, kui Sloveenia keskpang alandas 2006. aasta veebruaris ja märtsis baasintressimäärasid kokku 50 baaspunkti võrra, vähenes see näitaja 2006. aasta aprillis 0,7%ni.

Enne ERM2ga liitumist rakendas Sloveenia euro suhtes vahetuskursipoliitikat, mis oli suunatud tolar nominaalse efektiivse vahetuskursi pidevale alandamisele euro suhtes. Vahetuskursi alandamine kajastas varasemaid märgatavaid inflatsioonierinevusi Sloveenia ja euroala vahel. Seetõttu püsis tolar reaalkurss – nii kahepoolne vahetuskurss euro suhtes kui ka efektiivne vahetuskurss – 2006. aasta aprillis alates 1996. aasta jaanuarist ja euro kasutuselevõtust arvatud keskmiste väärtuste taseme lähedal (vt tabel 10). Nende näitajate tõlgendamisel tuleb siiski olla ettevaatlik, sest vaatlusperioodil läks Sloveenia üle turumajandusele ning seetõttu on reaalse vahetuskursside arengut keeruline hinnata.

Muu välisarengu osas on Sloveenia kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto saldo olnud viimase kümne aasta jooksul üldiselt tasakaalus. Erandiks olid aastad 1999 ja 2000, mil puudujääk ulatus ligikaudu 3%ni SKPst. 2001. ja 2002. aas-

tal oli maksebilansi kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto väikeses ülejäägis. Alates 2003. aastast oli kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujääk taas vahemikus 1–2,5% SKPst (vt tabel 11). Viimase kümne aasta jooksul on välismaiste otseinvesteeringute netosissevool Sloveeniasse olnud tagasihoidlik. Sloveenia rahvusvaheline netoinvesteeringu positsioon on olnud negatiivne, ulatudes 2005. aastal 19,3%ni SKPst.

Värskeimate andmete kohaselt moodustab väikeses avatud majandusega Sloveenias kaupade ja teenustega seotud väliskaubanduse osakaal SKPst 64,8% ekspordi puhul ja 65,3% impordi puhul. 2005. aastal moodustas kaupade eksport euroala riikidesse ja Euroopa Liitu vastavalt 52,9% ja 66,4% kogueksportist. Samad näitajad impordi kohta olid 2005. aastal vastavalt 66,7% ja 78,2%.

2.2.4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

Vaatlusperioodil 2005. aasta aprillist 2006. aasta märtsini püsisid pikaajalised intressimäärad Sloveenias keskmiselt 3,8% tasemel, mis on oluliselt madalam kui intressimäära kriteeriumi 5,9%line kontrollväärtus (vt tabel 12).

Viimastel aastatel on pikaajalised intressimäärad üldjoontes langenud (vt joonis 6a).⁴ Seetõttu on Sloveenia pikaajalised intressimäärade erinevus euroala keskmistest intressimäärade 2002. aastast alates pidevalt vähenenud (vt joonis 6b) ja 2006. aasta märtsis oli vahe ligikaudu 0,1 protsendipunkti. Selle peamiseks põhjuseks oli range eelarve- ja rahapoliitika rakendamise tulemusel saavutatud majandusliku ja rahandusliku ebakindluse kahanemine ning Sloveenia ja euroala inflatsioonierinevuste vähenemine. Pikaajalised intressimäärade erinevuse vähenemist soodustasid ka turgude ootused Sloveenia varase liitumise suhtes ERM2ga, mis toimus 2004. aasta juunis, ning tolari suhteliselt stabiilne vahetuskurs euro suhtes pärast liitumist. Intressimäärade lähenemist toetas ka euro oodatav kasutuselevõtt. Kokkuvõttes on Sloveenia pikaajalised vahetuskursid liikunud pidevalt euroala intressimäärade suunas, kajastades turgude usal-

dust üldise majandus- ja eelarvepoliitika arengu vastu Sloveenias ning raha- ja vahetuskursipoliitika tõsiseltvõetavust.

4 2002. aasta märtsis olid esmakordselt kättesaadavad andmed Sloveenia pikaajalise intressi viitemäära kohta.

2.2.5 TABELITE JA JOONISTE LOETELU

SLOVEENIA

I HINDADE ARENG

Tabel 1. ÜTHI-inflatsioon

Joonis 1. Hindade areng

Tabel 2. Inflatsioon ja muud seonduvad näitajad

Tabel 3. Inflatsiooni hiljutised suundumused ja prognoosid

(a) ÜTHI hiljutised suundumused

(b) Inflatsiooniprognosid

2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

Tabel 4. Valitsussektori eelarvepositsioon

Joonis 2. Valitsussektori koguvõlg

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Tabel 5. Valitsussektori koguvõlg – struktuurilised näitajad

Joonis 3. Valitsussektori eelarve ülejääk (+) / puudujääk (-)

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Tabel 6. Valitsussektori eelarvepositsiooni kohandamine

Joonis 4. Valitsussektori kulud ja tulud

Tabel 7. Valitsussektori eelarvepositsioon

Tabel 8. Pensioni- ja tööealiste suhte prognoos

3 VAHETUSKURSI ARENG

Tabel 9. (a) Vahetuskursi stabiilsus
(b) Sloveenia tolari

vahetuskursiga seotud põhinäitajad

Joonis 5. Sloveenia tolar: kõrvalekalded ERM2 keskkursist

Tabel 10. Sloveenia tolar: reaalse vahetuskursi areng

Tabel 11. Välisareng

4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

Tabel 12. Pikaajalised intressimäärad

Joonis 6. (a) Pikaajaline intressimäär

(b) Pikaajalise intressimäära ja ÜTHI-inflatsiooni erinevused euroalal

I. PEATÜKK

HINNANG MAJANDUSLIKULE LÄHENEMISELE

SLOVEENIA

I HINDADE ARENG

Tabel 1 ÜTHI-inflatsioon

(aastane muutus protsentides)

	2005 dets	2006 jaan.	2006 veebr	2006 märts	aprill 2005 – märts 2006
ÜTHI-inflatsioon	2,4	2,6	2,3	2,0	2,3
Kontrollväärus ¹⁾					2,6
Euroala ²⁾	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

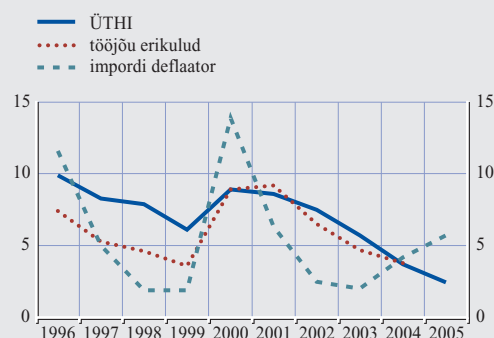
Allikas: Euroopa Komisjon (Eurostat).

1) Ajavahemiku aprill 2005 – märts 2006 näitaja põhineb Poola, Soome ja Rootsi ÜTHI aastase protsentuaalse muutuse kaalumata aritmeetilisel keskmisel, millele on liidetud 1,5 protsendipunkti.

2) Euroala näitajad on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil.

Joonis 1 Hindade areng

(aastane muutus protsentides)

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat) ja liikmesriikide andmed.

Tabel 2 Inflatsioon ja muud seonduvad näitajad

(aastane muutus protsentides, kui ei ole märgitud teisiti)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Inflatsiooni näitajad										
ÜTHI	9,9	8,3	7,9	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5
ÜTHI, v.a töötlemata toidukaubad ja energia	-	-	-	-	-	7,4	8,4	6,3	3,7	1,3
THI	9,8	8,4	7,9	6,2	8,9	8,4	7,5	5,6	3,6	2,5
THI, v.a muutused kaudsetes maksudes	-	-	-	-	7,9	8,3	6,5	5,3	3,4	2,3
Eratarbimise deflaator	10,7	8,6	6,8	6,4	7,9	7,7	7,9	5,4	3,5	1,6
SKP deflaator	11,1	8,4	6,8	6,4	5,4	8,7	7,9	5,8	3,2	1,0
Tootjahinnad ¹⁾	6,1	6,0	6,1	2,2	7,7	8,9	5,1	2,6	4,3	2,7
Seonduvad näitajad										
SKP reaalkasv	3,7	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,2	3,9
SKP elaniku kohta ostujõu pariteetides (euroala = 100)	63,2	65,0	65,8	67,6	67,0	68,0	69,2	70,8	74,1	.
Suhteline hinnatase (euroala = 100)	68,8	70,9	73,3	73,6	73,2	73,0	74,7	75,7	73,8	.
Toodangu lõhe ²⁾	-	0,1	0,2	1,2	1,0	-0,3	-0,5	-1,6	-1,2	-0,9
Töötuse määr (%) ³⁾	6,9	6,9	7,4	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,3
Töötõjõu erikulud, kogu majandus	7,3	5,3	4,6	3,6	8,9	9,2	6,5	4,7	3,8	.
Töötõjõu kohta makstav hüvitis, kogu majandus	13,6	12,6	8,9	7,7	12,4	11,6	8,5	7,8	7,7	.
Töövõljalikus, kogu majandus	5,9	6,9	4,1	3,9	3,3	2,2	1,9	2,9	3,7	3,1
Kaupade ja teenuste impordi deflaator	11,6	5,0	1,9	1,9	13,9	6,3	2,5	2,0	4,2	5,7
Nominaalne efektiivne vahetuskurs ⁴⁾	-9,8	-5,5	-1,2	-6,4	-9,3	-5,1	-2,8	0,5	-0,9	-0,8
Rahapakkumine (M3) ⁵⁾	19,7	20,0	19,1	10,2	17,2	29,4	10,6	6,5	8,6	-3,0
Pangalaenu ⁵⁾	20,2	14,2	26,9	29,9	18,8	18,7	10,2	16,4	17,0	23,7
Aktsiahinnad (SBI Index) ⁵⁾	-18,3	18,7	21,4	5,9	0,1	19,0	55,2	17,7	24,7	-5,6
Eluasemehinnad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat), liikmesriikide andmed (THI) ja Euroopa Komisjon (toodangu lõhe).

1) Kogu tööstus, v.a ehitus ja omamaine müük.

2) Protsent hinnangulisest SKPst. Positiivne näitaja tähendab, et tegelik SKP on suurem kui hinnanguline SKP.

3) Määratlus vastab Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) suunistele.

4) Positiivne (negatiivne) näitaja osutab vääringu kallinemisele (odavnemisele).

5) EKP koostatud aastased kasvumäärad.

Tabel 3 Inflatsiooni hiljutised suundumused ja prognoosid

(aastane muutus protsentides)

(a) ÜTHI hiljutised suundumused

	2005		jaan	2006	
	nov	dets		veebr	märts
ÜTHI					
Aastane muutus protsentides	2,1	2,4	2,6	2,3	2,0
Viimase kolme kuu keskmise näitaja muutus võrreldes eelnenud kolme kuu näitajaga, aastapõhine määr, hooajaliselt kohandatud	4,8	2,8	0,8	0,3	0,7
Viimase kuue kuu keskmise näitaja muutus võrreldes eelnenud kuue kuu näitajaga, aastapõhine määr, hooajaliselt kohandatud	2,8	3,0	2,8	2,9	2,4

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat) ja EKP arvutused.

(b) Inflatsiooniprognosid

	2006	2007
ÜTHI, Euroopa Komisjon (kevad 2006)	2,4	2,5
THI, OECD (detsember 2005) ¹⁾	-	-
THI, RVF (aprill 2006)	2,4	2,4
THI, <i>Consensus Economics</i> (märts 2006)	2,3	2,1

Allikad: Euroopa Komisjon, OECD, RVF ja *Consensus Economics*.

1) Sloveenia ei ole OECD liige.

2 EELARVEPOLIITIKA ARENG

Tabel 4 Valitsussektori eelarvepositsioon

(protsendina SKPst)

	2004	2005	2006 ¹⁾
Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)	-2,3	-1,8	-1,9
Kontrollväärtus	-3,0	-3,0	-3,0
Ülejääk/puudujääk, valitsussektori investeerimiskulutuste netosumma ²⁾	1,1	1,5	1,5
Valitsussektori koguvõlg	29,5	29,1	29,9
Kontrollväärtus	60,0	60,0	60,0

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP arvutused.

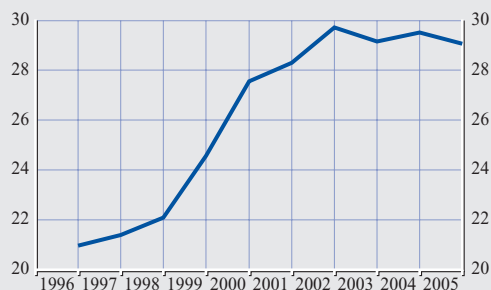
1) Euroopa Komisjoni prognoosid.

2) Negatiivne näitaja märgib, et valitsussektori puudujääk on suurem kui investeerimiskulutused.

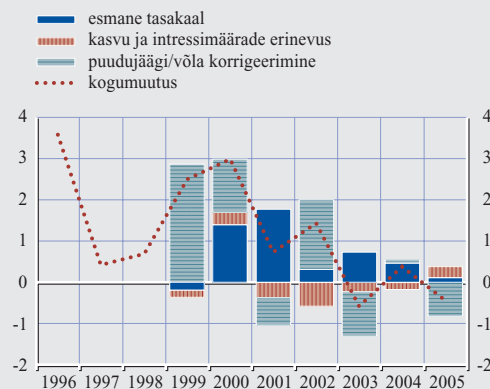
Joonis 2 Valitsussektori koguvõlg

(protsendina SKPst)

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP.

Märkus: Joonisel 2(b) märgitud negatiivsed väärtused näitavad, et vastav tegur aitas kaasa võla suhte vähenemisele. Positiivsed väärtused näitavad, et teguri mõjul võla suhe SKPsse kasvas. Metoodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 1999. aastast esitatavad andmed valitsussektori võla kohta ega alates 2000. aastast esitatavad andmed eelarvepuudujäägi kohta võrreldavad varasemate andmetega.

Tabel 5 Valitsussektori koguvõlg – struktuurilised näitajad

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Koguvõlg (protsendina SKPst)	21,0	21,4	22,1	24,6	27,6	28,3	29,7	29,1	29,5	29,1
Koostis vääringute kaupa (% koguvõlast)										
Omavääringus	38,2	47,9	50,8	46,5	42,9	42,2	45,5	46,6	53,0	60,0
Välisvääringutes	61,8	52,1	49,2	53,5	57,1	57,8	54,5	53,4	47,0	40,0
Eurodes ¹⁾	29,9	22,4	32,0	37,9	43,5	53,7	52,4	51,9	45,8	39,0
Muudes välisvääringutes	31,9	29,7	17,2	15,7	13,6	4,1	2,1	1,5	1,1	1,0
Sisevõlg (% koguvõlast)	-	-	-	53,3	50,4	51,3	59,2	62,4	68,6	72,6
Keskmine järelejäänud tähtaeg (aastates)	.	.	.	6,7	6,7	7,2	6,5	5,9	5,6	5,6
Koostis tähtaegade kaupa (% koguvõlast)										
Lühiajaline võlg (kuni üheaastase tähtajaga)	0,1	0,1	2,3	3,0	5,0	5,9	7,7	7,2	5,5	4,9
Keskmise tähtajaga võlg ja pikaajaline võlg (üle üheaastase tähtajaga)	99,9	99,9	97,7	97,0	95,0	94,1	92,3	92,8	94,5	95,1

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Andmed aastalõpu seisuga. Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest. Metoodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 1999. aastast esitatavad andmed valitsussektori võla kohta võrreldavad varasemate andmetega.

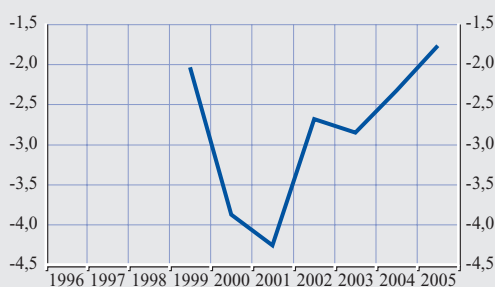
1) Sisaldab eurodes nomineeritud võlga ning enne 1999. aastat ka võlga ekuüdes või nende liikmesriikide vääringutes, kes on nüüdseks kasutusele võtnud euro.

2) Esialgne tähtaeg.

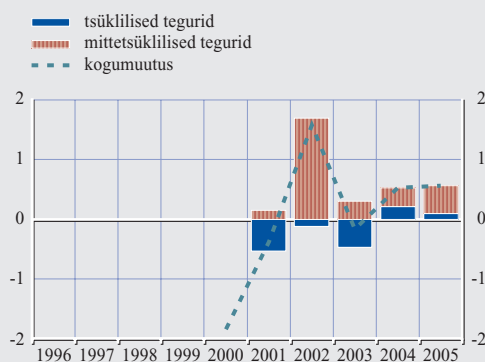
Joonis 3 Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)

(protsendina SKPst)

(a) Tasemed

(b) Aastane muutus ja seonduvad tegurid

Allikad: Euroopa Komisjon ja EKP arvutused.

Märkus: Joonisel 3(b) märgitud negatiivsed väärtused näitavad, et vastav tegur aitas kaasa puudujäägi kasvule. Positiivsed väärtused näitavad, et teguri mõjul puudujääk vähenes. Metoodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 2000. aastast esitatavad andmed eelarvepuudujäägi kohta võrreldavad varasemate andmetega.

Tabel 6 Valitsussektori eelarvepositsiooni kohandamine

(protsendina SKPst)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valitsussektori võla muutus	5,9	2,9	2,8	4,9	5,2	3,6	4,4	1,8	2,4	0,9
Valitsussektori eelarve ülejääk (+)/puudujääk (-)	-	-	-	-2,0	-3,9	-4,3	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8
Eelarvepositsiooni kohandamine	-	-	-	2,9	1,3	-0,7	1,7	-1,1	0,1	-0,8
Finantsvara netosoetamine										
(+)/netomüük (-)	-	-	-	0,9	0,6	-0,4	0,1	-2,2	2,0	-0,9
Valuuta ja hoiused	-	-	-	0,7	0,8	0,7	3,0	-1,1	0,3	-0,9
Laenuid ja väärtpaberid, v.a aktsiad	-	-	-	0,3	0,1	-0,2	0,7	-0,1	-0,1	0,2
Aktsiad ja muud osakud	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,2	-3,9	-0,7	-0,1	-0,6
Erastamine	-	-	-	-	-0,9	-0,7	-3,6	-0,7	-0,6	-1,1
Kapitalisiirded	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muud	-	-	-	-	0,7	0,5	-0,4	-0,1	0,5	0,5
Muud finantsvarad	-	-	-	-0,1	0,0	-0,8	0,3	-0,3	1,9	0,4
Valitsussektori võla ümberhindlustest tulenevad muutused										
Kasum (+)/kahjum (-)	-	-	-	0,8	1,1	0,7	1,1	0,3	-0,8	0,0
välisvaluutavaradelt	-	-	-	0,9	1,3	0,9	0,5	0,3	0,2	0,0
Muud ümberhindlused ¹⁾	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,1	0,6	0,0	-1,0	0,0
Muud muutused valitsussektori võlas ²⁾	-	-	-	1,2	-0,4	-1,0	0,5	0,9	-1,1	0,1

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

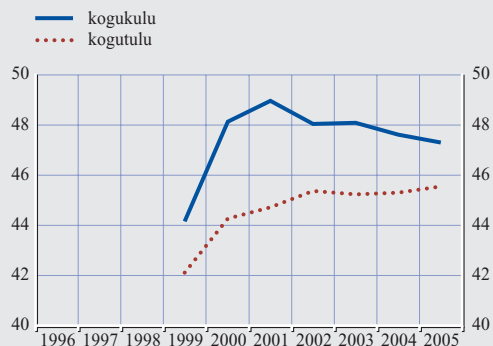
Märkus: Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest. Meetodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 2000. aastast toimunud valitsussektori võla ja eelarvepuudujäägi muutused võrreldavad varasemate muutustega.

1) Hõlmab erinevust valitsussektori võla nominaalse ja turuväärtuse vahel võla emiteerimisel.

2) Muude makstaolevate summadega (valitsussektori kohustused) seotud tehingud, sektorite ümberliigitamised ja statistilised erinevused. See kirje võib hõlmata ka teatud liiki võlakohustuste ülevõtmisi.

Joonis 4 Valitsussektori kulud ja tulud

(protsendina SKPst)

Allikas: EKPS.

Märkus: Meetodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 2000. aastast esitatavad valitsussektori kulude ja tulude andmed võrreldavad varasemate andmetega.

Tabel 7 Valitsussektori eelarvepositsioon

(protsendina SKPst)										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kogutulu	-	-	-	42,1	44,3	44,7	45,4	45,2	45,3	45,5
Jooksvad tulud	-	-	-	41,9	44,1	44,5	45,2	45,1	45,1	45,3
Otsesed maksud	-	-	-	9,1	7,5	7,6	7,9	8,2	8,4	8,6
Kaudsed maksud	-	-	-	16,2	16,3	16,1	16,4	16,6	16,2	16,2
Sotsiaalkindlustusmaksud	-	-	-	14,3	15,0	15,2	15,1	15,0	15,0	15,2
Muud jooksvad tulud	-	-	-	2,3	5,3	5,5	5,8	5,4	5,5	5,3
Kapitalitulu	-	-	-	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
Kogukulu	-	-	-	44,1	48,1	49,0	48,0	48,1	47,6	47,3
Jooksvad kulud	-	-	-	39,4	43,2	44,3	43,8	43,3	43,0	43,1
Töötajatele makstavad hüvitised	-	-	-	10,5	11,6	12,2	12,0	12,1	12,0	12,1
Rahalised sotsiaaltoetused	-	-	-	.	17,0	17,0	17,1	17,0	16,9	16,9
Maksmisele kuuluvad intressid millest: vahetustehingud ja tähtpäevaintressiga lepingud	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muud jooksvad kulud	-	-	-	.	12,1	12,6	12,4	12,1	12,3	12,4
Kapitalikulu	-	-	-	4,8	4,9	4,7	4,2	4,7	4,6	4,2
Ülejääk (+)/puudujääk (-)	-	-	-	-2,0	-3,9	-4,3	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8
Esmane tasakaal	-	-	-	0,2	-1,4	-1,8	-0,3	-0,7	-0,5	-0,1
Ülejääk/puudujääk, valitsussektori investeerimiskulude netosumma	-	-	-	0,7	-0,7	-1,1	0,3	0,5	1,1	1,5

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest. Maksmisele kuuluvad intressid vastavad ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse raames esitatud andmetele. Kirje „Vahetustehingud ja tähtpäevaintressiga lepingud” maht võrdub erinevusega intresside (või puudujäägi/ülejäagi) vahel, mis on määratletud vastavalt ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse ja ESA95 kohaselt. Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2558/2001 vahetuslepingute ja tähtpäevaintressiga lepingute kohaste arvelduste ümberliigitamise kohta. Metoodikas ja allikates tehtud muudatuste tõttu ei ole alates 2000. aastast esitatavad kulude, tulude ja ülejäagi/puudujäägi andmed võrreldavad varasemate andmetega.

Tabel 8 Rahvastiku vananemisest tingitud maksukoormuse prognoos

(protsentides)						
	2004	2010	2020	2030	2040	2050
Vanadussõltuvusmäär (65-aastaste ja vanemate elanike arv võrreldes 15–64-aastastega)	21,4	23,6	30,8	40,4	47,7	55,6
Rahvastiku vananemisega seotud valitsussektori kulude muutus võrreldes 2004. aastaga (% SKPst)	-	-0,2	1,3	4,4	7,5	9,7

Allikas: Euroopa Komisjon (2006) *The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health-care, long-term care, education and unemployment transfers (2004–2050)*. Majanduspoliitika komitee ja Euroopa Komisjoni (DG ECFIN) koostatud aruanne.

3 VAHETUSKURSI ARENG

Tabel 9 (a) Vahetuskursi stabiilsus

Osalus vahetuskursimehhanismis (ERM2)		Jah
Osalus alates		28. juuni 2004
Kahepoolse keskkursi devalveerimine riigi omal algatusel		Ei
Maksimaalsed positiivsed ja negatiivsed kõrvalekalded ¹⁾	Maksimaalne positiivne kõrvalekalle	Maksimaalne negatiivne kõrvalekalle
28. juuni 2004 – 28. aprill 2006		
Euro	0,1	-0,2

Allikas: EKP.

1) Maksimaalsed protsentuaalsed kõrvalekalded ERM2 keskkursist. Igapäevaste andmete kümne päeva liikuv keskmine.

(b) Sloveenia tolari vahetuskursiga seotud põhinäitajad

(keskmised näitajad kolmekuuliste ajavahemike kohta, mis lõpevad näidatud kuul)

	2004		jaan	2005			2006	
	juuli	okt		apr	juuli	okt	jaan	apr
Vahetuskursi volatiilsus ¹⁾	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Lühiajaliste intresside erinevus ²⁾	2,3	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,6	0,9

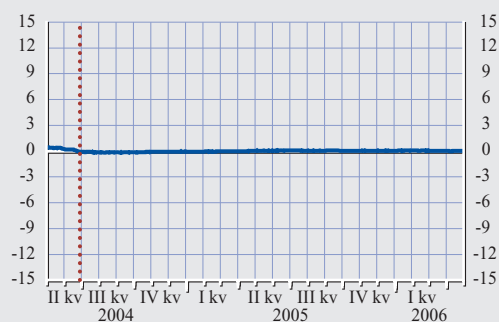
Allikad: Liikmesriikide andmed ja EKP arvutused.

1) Kulse standardse kõrvalekalde aastapõhine määr protsendina euro suhtes kehtiva vahetuskursi igapäevasest protsentuaalsest muutusest.

2) Pankadevaheliste kolmekuuliste intressimäärade ja kolme kuu EURIBORI vaheline erinevus (protsendipunktides).

Joonis 5 Sloveenia tolar: kõrvalekalded ERM2 keskkursist

(igapäevased andmed; kõrvalekalded protsentides; 1. mai 2004 – 28. aprill 2006)

Allikas: EKP.

Märkus: Vertikaalne joon tähistab ERM2ga ühinemise kuupäeva (28. juuni 2004). Positiivne/negatiivne kõrvalekalle keskkursist näitab vääringu tugevust/nõrkust. Sloveenia tolari kõikumisvahemik on $\pm 15\%$. 2004. aasta 28. juunile eelnenud kõrvalekalded osutavad Sloveenia tolari keskkursile, mis kehtestati ühinemisel ERM2ga.

Tabel 10 Sloveenia tolar: reaalse vahetuskursi areng

(kuuandmed; kõrvalekalded protsentides; aprill 2006 võrreldes erinevate võrdlusperioodidega)

	Keskmine jaanuar 1996 – aprill 2006	Keskmine jaanuar 1999 – aprill 2006
Reaalne kahepoolne vahetuskurs euro suhtes ¹⁾	1,7	0,4
<i>Memokirjed:</i>		
Nominaalne efektiivne vahetuskurs ²⁾	-12,2	-5,5
Reaalne efektiivne vahetuskurs ^{1), 2)}	3,2	2,6

Allikas: EKP.

Märkus: Positiivne näitaja osutab vääringu kallinemisele, negatiivne näitaja vääringu odavnemisele.

1) Põhineb ÜTHI ja THI arengul.

2) Efektiivne vahetuskurs euroala, euroalavälise ELi liikmesriikide ja kümne muu olulise kaubanduspartneri suhtes.

Tabel 11 Välisareng

(protsendina SKPst, kui ei ole märgitud teisiti)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jooksev- ja kapitalikonto koondsald	0,2	0,3	-0,6	-3,3	-2,7	0,2	0,8	-1,0	-2,5	-1,5
Otse- ja portfelliinvesteeringute koondsald ¹⁾	3,9	2,7	1,5	1,8	1,2	1,5	6,2	-1,4	-1,3	-4,6
Otseinvesteeringute saldo	0,8	1,5	1,1	0,3	0,4	1,1	6,5	-0,5	0,8	-0,1
Portfelliinvesteeringute saldo	3,1	1,2	0,4	1,6	0,8	0,3	-0,3	-0,9	-2,2	-4,5
Netoinvesteeringu positsioon	-2,7	-2,1	-4,6	-9,9	-12,5	-6,7	-2,6	-11,2	-16,2	-19,3
Kaupade ja teenuste eksport ²⁾	51,3	53,0	52,7	48,8	55,5	57,2	57,1	55,8	60,1	64,8
Kaupade ja teenuste import ²⁾	52,2	53,7	54,1	52,9	59,0	57,8	55,6	55,8	61,3	65,3
Kaupade eksport euroala riikidesse ^{3), 4)}	61,4	60,4	62,1	62,3	60,0	57,6	55,1	54,4	53,0	52,9
Kaupade import euroala riikidest ^{3), 4)}	63,7	63,2	65,1	63,4	62,5	63,5	64,0	63,5	69,1	66,7
<i>Memokirjed:</i>										
Kaupade eksport 25-liikmelises Euroopa Liidus ^{3), 4)}	70,3	69,5	71,8	72,9	71,2	69,6	67,5	66,9	66,0	66,4
Kaupade import 25-liikmelises Euroopa Liidus ^{3), 4)}	74,2	74,9	76,1	76,4	75,9	76,1	76,4	75,6	81,3	78,2

Allikad: EKPS ja Euroopa Komisjon (Eurostat).

1) Kogusummade ning nende komponentide summade vahelised erinevused tulenevad ümardamisest.

2) Maksebilansistatistika.

3) Väliskaubandusstatistika

4) Protsendina koguekspordist/koguimpordist.

4 PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

Tabel 12 Pikaajalised intressimäärad

(protsentides; vaatlusperioodi keskmised)

	2005 dets	jaan	2006 veebr	märts	aprill 2005 to märts 2006
Pikaajaline intressimäär	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8
Kontrollväärtus ¹⁾					5,9
Euroala ²⁾	3,4	3,4	3,6	3,7	3,4

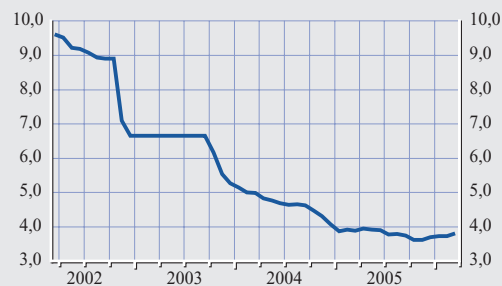
Allikad: EKP ja Euroopa Komisjon.

1) Arvutused ajavahemiku aprill 2005 – märts 2006 kohta põhinevad Poola, Soome ja Rootsi intressimäärade kaalumata aritmeetilisel keskmisel, millele on liidetud 2 protsendipunkti.

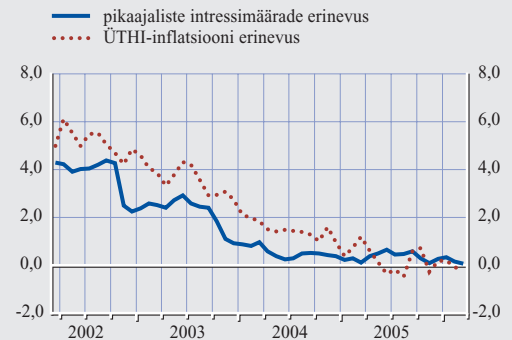
2) Euroala näitajad on esitatud üksnes teavitamise eesmärgil.

Joonis 6

(a) Pikaajaline intressimäär
(kuu keskmised näitajad protsentides)

(b) Pikaajalise intressimäära ja ÜTHI-inflatsiooni erinevused euroala suhtes
(kuu keskmised näitajad protsendipunktides)

Allikad: EKP ja Euroopa Komisjon.

Märkus: Andmed pikaajaliste ühtlustatud intressimäärade kohta on kättesaadavad alates 2002. aasta märtsist.

LÄHENEMISNÄITAJATE STATISTILISE ANALÜÜSI METOODIKA

Lähenemise hindamine sõltub suurel määral hindamise aluseks oleva statistika kvaliteedist ja usaldusväärsusest. Statistikat, eriti valitsussektori finantsstatistika koostamist ja esitamist ei tohi mõjutada poliitilised kaalutlused. Et tagada sellise statistika koostamisel nõuetekohane kontroll ja tasakaal ning kohaldada vajalikke miinimumnõudeid, kutsutakse liikmesriike üles pidama statistika kvaliteeti ja usaldusväärsust esmatähtsaks.

Siseriiklike ja ühenduse statistikasutuste tegevusjuhised (edaspidi „tegevusjuhised”) peaks parandama riikide statistikaasutuste sõltumatust, usaldatavust ja vastutust ning aitama suurendada eelarvestatistika kvaliteedi usaldusväärsust.¹ Lisaks miinimumnõuetele soovivad see tegevusjuhised riikide statistikaasutustele statistika koostamiseks teatavaid institutsioonilisi ja korralduslikke meetmeid. Tegevusjuhised on samuti mõeldud parandama statistika kvaliteeti, edendades parimate rahvusvaheliste statistikaalaste põhimõtete, meetodite ja tavade ühtset kohaldamist.

Järgnevalt vaadeldaksegi peamiste lähenemisnäitajate aluseks oleva statistika kvaliteeti ja terviklikkust. Seejuures viidatakse teatavatele statistika kvaliteedi ja terviklikkuse tagamisega seotud institutsioonilistele teguritele ning antakse ülevaade lähenemisnäitajate statistilise analüüsi meetodist ning selle aluseks oleva statistika nõuetekohasusest, mida on vaja lähenemisprotsessi asjakohaseks hindamiseks.

1 LÄHENEMISPROTSESSI HINDAMISE ALUSEKS OLEVA STATISTIKA KVALITEEDI TAGAMISE INSTITUTSIOONILISED TEGURID

Tegevusjuhises viidatakse mitmesugustele põhimõtetele, mida tuleb rakendada. Need hõlmavad institutsioonilisi tegureid, nagu näiteks ametialane sõltumatus, volitus andmete kogumiseks, ressursside piisavus, kvaliteedinõuete järgimine, statistika konfidentsiaalsus ning erapooletus ja objektiivsus. Viidatud on ka statistikaprotsessidele ja tulemustele.²

2005. aastal hindasid riikide statistikaasutused ja Eurostat küsimustiku abil ise, kuidas nad täidavad tegevusjuhiseid. Ülevaade mõnest statistika kvaliteediga seotud institutsioonilisest tegurist, sh statistikaasutuse juriidiline sõltumatus, haldusjärelevalve ja eelarveautonoomia, õiguslik volitus andmete kogumiseks ning statistika konfidentsiaalsust reguleerivad õigusnormid, on esitatud tabelis 1.³

2 ÜTHI-INFLATSIION

Selles jaos käsitletakse hindade ja konkreetselt ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI) arengu mõõtmiseks kasutatava statistika meetodikat ja kvaliteeti. ÜTHI töötati välja selleks, et selle abil saaks lähenemist hinnastabiilsuse osas võrreldavatel alustel hinnata. Indeksit kõigi liikmesriikide kohta avaldab Euroopa Komisjon (Eurostat).⁴ Kogu euroala hõlmav ÜTHI on alates 1999. aasta jaanuarist olnud ühtse rahapoliitika peamine vahend, mille abil on mõõdetud hindade arengut.

EÜ asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriume käsitleva protokollis artiklis 1 on sätestatud, et lähenemist hindade osas mõõdetakse võrreldaval alusel tarbijahinnaindeksi abil, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti. 1995. aasta oktoobris võttis Euroopa Liidu Nõukogu vastu määruse nr 2494/95, mis käsitleb ühtlustatud tarbijahinnaindekseid. Peale selle on rakendatud ÜTHI suhtes ühtlustamismeetmeid, mis põhinevad mitmel ELi nõukogu ja komisjoni määrusel. ÜTHIde katvus on hõlmataivate and-

1 Vt Euroopa Komisjoni 25. mai 2005. aasta soovitus siseriiklike ja ühenduse statistikaasutuste sõltumatuse, terviklikkuse ja vastutuse kohta (KOM (2005) 217 lõplik).

2 Statistikaprotsessidele viitavad põhimõtted on näiteks kindel meetodika, asjakohased statistikamenetlused, andmesitajate ülemäärast koormamisest hoidumine ning kulutasuvus. Statistika tulemustega seotud põhimõtted vastavad Eurostati määratletud andmekvaliteedi põhimõtetele. Need on olulisus, täpsus ja usaldusväärsus, õigeaegsus ja tähtaegadest kinnipidamine, kooskõla ja võrreldavus ning kättesaadavus ja selgus. Vt <http://epp.eurostat.cec.eu.int> (aprill 2006).

3 Teave liikmesriikide statistikaasutuste institutsioonilise struktuuri kohta on pärit veebilehtedelt <http://epp.eurostat.cec.eu>, <http://www.std.lt> ja <http://www.stat.si> (aprill 2006).

4 ÜTHI metodoloogiliste aspektide kohta vt lähemalt „Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs) – A Short Guide for Users” (Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, Luxembourg 2004).

Tabel 1 Peamiste lähenemisnäitajate kvaliteet ja usaldatavus

	Leedu	Sloveenia
Lähenemisstatistika kvaliteedi ja usaldatavusega seotud institutsioonilised tegurid		
Riigi statistikaasutuse juriidiline sõltumatus	Statistikaseadus teadusliku sõltumatuse tagamiseks (statistikaseadus). Statistikaasutuse juhi nimetab ametisse peaminister ametliku valimismenetluse tulemuste põhjal, mida reguleerib riigiteenistujate seadus; ametiaeg ei ole kindlaks määratud.	Statistikaseadus teadusliku sõltumatuse tagamiseks (statistikaseadus). Statistikaasutuse juhi nimetab ametisse peaminister rahandusministeeriumi soovitusel; ametiaeg kindlaks määratud (5 aastat tagasinimetamise võimalusega).
Haldusjärelevalve ja eelarveautonoomia	Statistikaasutus on Leedu valitsuse hallatav asutus. Eelarveautonoomia tuleneb igal aastal riigieelarvest eraldatavast summast.	Statistikaasutus on valitsusasutus, mis annab aru otse peaministrile. Eelarveautonoomia tuleneb igal aastal riigieelarvest eraldatavast summast.
Õiguslik volitus andmete kogumiseks	Andmete kogumise aluspõhimõtted on sätestatud statistikaseaduses.	Andmete kogumise aluspõhimõtted on sätestatud statistikaseaduses.
Statistika konfidentsiaalsust reguleerivad õigusnormid	Statistika konfidentsiaalsus on tagatud statistikaseaduse artikliga 13. Vt ka „Andmete konfidentsiaalsuse tunnustamise ja konfidentsiaalsuse andmete kasutamise eeskirjad” (Leedu statistika).	Statistikaseaduse artikli 2 kohaselt tuleb riigi statistikat teha vastavalt neutraalsuse, objektiivsuse, ametialase sõltumatuse, ratsionaalsuse, statistika konfidentsiaalsuse ja läbipaistvuse põhimõtetele. Vt ka artiklit 34, mis käsitleb statistika konfidentsiaalsuse tagamist.
ÜTHI-inflatsioon		
Õiguslike miinimumnõuete täitmine	Eurostati kinnitatud 2004. aastal (monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komitee 28. koosolek juunis 2004 teemal „ÜTHI nõuete täitmise jälgimine – eduaruanne”) ning 2006. aastal.	Eurostati kinnitatud 2004. aastal (monetaar-, finants- ja maksebilansistatistika komitee 28. koosolek juunis 2004 teemal „ÜTHI nõuete täitmise jälgimine – eduaruanne”) ning 2006. aastal.
Muud küsimused	2006. aastal esitas Leedu 1996.–2000. aasta ÜTHI kohandatud andmed. Need vastavad nüüd 2001. aastast alates katvuse ja kaalu suhtes kehtivatele nõuetele.	Sloveenia esitas tagantjärele 1995.–1999. aasta üldindeksi ning kuluartiklite lõikes eratarbimise liigitusel põhineva 12 allindeksi andmed vastavalt tarbijahinnaindeksi määratlusele ja katvusele.
Valitsussektori finantsstatistika		
Andmete katvus	Andmed võla ning tulude ja kulude kohta on esitatud 1996.–2005. aasta kohta.	Andmeid võla ning tulude ja kulude kohta ei ole esitatud 1999. aastale eelnenud aastate kohta.
Lahendamata statistilised küsimused	Olemasolevatel andmetel ei ole Leedu puhul lahendamata statistilisi küsimusi.	2002. aasta käibemaksu registreerimiskorra muutmise mõju eelarvepositsiooni kohandusele on jätkuvalt arutusel.
Valitsussektori finantsstatistika järjepidevus	Vastuolusid ei ole avastatud.	1999.–2001. aasta andmed finantsvarade/finantskohustustega sooritatud netotehingute kohta ei vasta andmete varatehingute kohta ja kohustustega sooritatud tehingute kohta.
Eelarvepositsioonivälise võlamuutus	Suuremaid probleeme ei ole avastatud.	1999.–2001. aastal on valitsemissektori võlaga eelarveaasta lõpus tehtud tehingud registreeritud nominaalväärtusega, mitte turuväärtusega. Seepärast ei ole võimalik järjepidevalt ühtlustada laenukohustusi ja võlamuutusi sellel perioodil.
Eelarvepuudujäägi ja võlakoores statistika koostamise eest vastutav asutus	Tegelikud andmed koostab riigi statistikaasutus koostöös rahandusministeeriumiga. Keskpank koostab prognoose.	Tegelikud andmed koostab riigi statistikaasutus koostöös rahandusministeeriumiga. Rahandusministeerium koostab prognoose. Keskpank statistika koostamisel ei osale, kuid jälgib seda tähelepanelikult metodoloogiliste arutelude kaudu.

mete, territooriumi ja elanikkonna poolest ühtne (siseriiklike tarbijahinnaindeksite erinevuse kolm suuremat põhjustajat). Ühtsed nõuded on kehtestatud ka mitmes muus valdkonnas (näiteks uute kaupade ja teenuste käsitlemine).

ÜTHIde koostamisel kasutatakse kaalusid, mida ajakohastatakse igal aastal (või harvem, kui see indeksit oluliselt ei mõjuta). Need hõlmavad kõiki kodumajapidamiste rahaliste lõpptarbimiskulutustena märgitud kaupu ja teenuseid. Kodumajapidamiste rahalised lõpptarbimiskulutused on sarnased vastava siseriikliku raamatupidamisühimõttega, kuid ei sisalda omaniku isiklike eluruumide kulusid. Hinnad, mida jälgitakse, on sellised, mida kodumajapidamised maksavad tegelikes rahalistes tehingutes kaupade ja teenuste eest, ning sisaldavad seega kõiki makse (kuid mitte subsidiume), näiteks käibemaksu ja aktsiisi. Kulutused tervishoiule, haridusele ja sotsiaalteenustele on kaetud selles osas, mida kodumajapidamised finantseerivad „oma taskust” ja mida ei hüvitata.

2.1 ÕIGUSLIKE MIINIMUMNÕUETE TÄITMINE RIIGITI

2004. aasta märtsis kinnitas Eurostat, et Leedu ja Sloveenia täidavad ÜTHI õiguslikke miinimumnõudeid. Teist korda kinnitati seda 2006. aastal, kui kontrolliti reguleeritavate hindade ja konkreetselt energiahindade käsitlemist. Mõlema riigi ÜTHI hõlmab ELi standardite kohaselt kodumajapidamiste rahalisi lõpptarbimiskulutusi. Kulukaale ja tootekorve vaadatakse igal aastal läbi. Samuti on täidetud muud ÜTHI nõuded, mis on seotud näiteks avaldatavate hinnaindeksite üksikasjalikkusega ning avaldamise tähtaegadega. Kuna aga ÜTHI on ühtlustatud etapiti, ei ole 2001. aastast varasemad andmed kõige uuematega täielikult võrreldavad.

3 VALITSUSSEKTORI FINANTSSTATISTIKA

Selles jaos hinnatakse eelarve arengu mõõtmiseks kasutatava statistika metoodikat ja kvaliteeti. Valitsussektori finantsstatistika põhineb rahvamajanduse arvepidamise põhimõtetel ning

peaks olema kooskõlas Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemiga (ESA 95)⁵ ja võla puhul nõukogu 22. novembri 1993. aasta määrusega (EÜ) nr 3605/93, mida on muudetud nõukogu 12. detsembri 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 2103/2005. Asutamislepingu protokollis nr 20 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta ning nõukogu määruses nr 3605/93 Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust käsitleva protokolliga kohaldamise kohta (mida on muudetud)⁶ on viitega ESA 95-le määratletud sellised mõisted nagu valitsussektor, ülejääk/puudujääk, intressikulutused, investeerimine, võlg ja sisemajanduse koguprodukt (SKP). ESA 95 on kooskõlas teiste rahvusvaheliste statistikastandarditega, nagu näiteks rahvamajanduse arvepidamise süsteem 1993 (SNA 93). Ülemäärase eelarvepuudujäägi statistika vastab valitsussektorile ESA 95 mõttes. See hõlmab keskvalitsust, osariigi valitsust (föderaalset riigikorraldusega liikmesriikides), piirkondlikke või kohalikke omavalitsusi ning sotsiaalkindlustusfonde. Statistika ei hõlma riigiettevõtteid.

Valitsussektori eelarve puudujääk (-) / ülejääk (+) vastab ESA 95s „kogumajanduse neto laenuandmisele (+) / -võtmisele (-)” koos „netoarveldustega intressimäära vahetuslepingute ja tähtpäevakasviku lepingute alusel”. ESA 95 neto laenuandmine (+) / -võtmine (-) on sama mis kogutulu miinus kogukulu. Valitsussektori allsektorite tehingud on enamikus konsolideerimata. Konsolideeritud on jaotustehingute intressid, muud jooksevülekanded, investeringutoetused ja muud kapitaliülekanded. Valitsussektori eelarve esmane üle-/puudujääk on üle-/puudujääk miinus intressikulu.

5 Nõukogu 25. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 2223/96 ühenduses kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta (EÜT L 310, 30.11.1996, lk 1–469).

6 Asjakohased õigusnormid on järgmised: asutamislepingu artikkel 104; asutamislepingule lisatud protokoll ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta; nõukogu määrus (EÜ) nr 3605/93 Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust käsitleva protokolliga kohaldamise kohta; stabiilsuse ja majanduskasvu pakt, mis sisaldab a) nõukogu määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta ning b) nõukogu määrust (EÜ) nr 1056/2005, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta.

Valitsussektori võlg on kõikide täitmata kohustuste summa nominaalväärtuses, nagu see on määratletud ESA 95 kategooriates sularaha ja hoiused, lühiajalised väärtpaberid peale aktsiate, välja arvatud finantstuletisinstrumentid (näiteks riigivõlakirjad) ja laenu. Nende hulka ei arvestata finantstuletisinstrumente, nagu vahetustehingud, aga ka kaubanduskrediite ja muid dokumentaalse tõendita kohustusi, nagu näiteks enammakstud maksusummade ettemakse. Samuti jäävad nende hulgast välja tingimuslikud kohustused, nagu näiteks riigi tagatised ja pensionimaksud. Seni ei ole olemas kokkuleppelist meetodit tingimuslike finantskohustuste kohta andmete kogumiseks ja nende täie ulatuse hindamiseks. Nende hinnangud peavad paratamatult põhinema kaugeleulatuvatel eeldustel ning võivad tugevalt erineda. Kuigi riigivõlg on sisuliselt koguvõlg, kuna kohustustest ei lahutata ei finants- ega mittefinantsvarasid, on see valitsussektori all konsolideeritud ning ei hõlma seepärast teiste riiklike üksuste võetud riigivõlga.

Valitsussektori eelarve puudujäägi ja võla suhtarvude arvutamisel kasutatakse ESA 95 SKPd jooksvates turuhindades.

2006. aasta aprillis esitas Euroopa Komisjon EKP-le andmed riikide finantsseisundi (valitsussektori eelarve puudujääk/ülejäak ja võlg) kohta perioodil 1996–2005 ning prognoosid 2006. aastaks. Eurosüsteemi kuuluvate riikide keskpangad esitavad EKP-le vastavalt selle suunisele (EKP/2005/5) üksikasjalikku finantsstatistikat.⁷ Kuigi see suunis on siduv ainult euroala keskpankadele, esitavad euroalavälised keskpangad EKP-le oma riikide finantsstatistikat samade tähtaegadega ja samas korras nagu euroala keskpangad. Suunise kohaselt ei tule esitada üksikasjalikku teavet ainult tulude ja kulude eristuse kohta, vaid ka eelarvepositsioonivälise võlamuutuse komponentide kohta. Peale selle tuleb võlas eristada instrumente, nende esialgset ja järelejäänud tähtaega ning omanikke.

3.1 ANDMETE KATVUS RIIGITI

Mis puutub õiguslikku nõudesse esitada Euroopa Komisjonile riigi finantsstatistikat, siis on

Sloveenial veel esitamata 1999. aastast varasemad andmed. Peale selle ei ole Sloveenia 2000. aastast varasemad andmed metoodika ning allikate muutumise tõttu võrreldavad 2000. aastast hilisemate andmetega. See tuleneb peamiselt asjaolust, et enne 2000. aastat piiritleti Sloveenias valitsussektorit teistmoodi. Lõpuks ei ole Sloveenia enne 2005. aastat esitanud ka andmeid erastamise, kapitalisiirete ning muude tehingute kohta aktsiate ja muude omandiväärtpaberitega. Eeldatavasti esitab Sloveenia need andmed tagantjärele 2006. ja 2007. aasta jooksul.

3.2 LAHENDAMATA STATISTILISED KÜSIMUSED

Ülemäärase eelarvepuudujäägi statistika peab peegeldama otsuseid, mida Eurostat on valitsussektoriga seotud juhtumite puhul teinud kooskõlas ESA 95ga. Eurostati otsuste kohaldamist on põhjalikult selgitatud Eurostati ESA 95 käsiraamatus eelarvepuudujäägi ja riigivõla kohta. Eurostati viimased otsused on seotud riigi osalusega või riigi poolt tagatavate kogumispensioni süsteemide liigitusega ning kaitsekulutuste registreerimisega.

2. märtsil 2004 võttis Eurostat vastu otsuse kogumispensioni süsteemide liigituse kohta, milles riik osaleb kas pensioni sisse- ja väljamaksevoogude haldajana või õigeaegselt tasumata jäävate pensionimaksude tagajana. Eurostati otsuses on sätestatud, et kui mõni riiklik üksus juhib kindlaksmääratud sissemaksetega finantseeritavat süsteemi, millel ei ole enamikku süsteemiosalisi hõlmavat riigi tagatist õigeaegselt tasumata jäävatele maksetele, ei saa süsteemi rahvamajanduse arvepidamises käsitleda sotsiaalkindlustussüsteemina. Süsteemi juhtiv riiklik üksus tuleb liigitada riiklikuks finantsettevõtteks. Seepärast ei loeta süsteemi sisse- ja väljamaksete vooge riigi tuludeks ja kuludeks ning need ei mõjuta riigieelarve ülepuudujääki. Kui süsteemil, mida ei ole liigitatud sotsiaalkindlustussüsteemiks, on olemas riigi tagatis, ei tähenda see iseenesest, et süsteem liigitatakse ümber sotsiaalkindlustussüsteemiks.

⁷ EKP 17. veebruari 2005. aasta suunis Euroopa Keskpanga statistikaaruandluse nõuete ja teabevahetuse korra kohta Euroopa Keskpankade Süsteemis valitsuse finantsstatistika valdkonnas (EKP/2005/5).

Otsuse rakendamiseks on Eurostat mõnele liikmesriigile andnud üleminekuaja, mis lõpeb teatisega 2007. aasta kevadel. Kuna teatis hõlmab aastaid 2003–2007, peavad üleminekuajaga riigid oma andmeid tagasiulatavalt ekstrapoleerima, et saavutada üleminekuaja lõpuks oma statistilised aegread.

Pensionireformide mõju riigieelarve puudujäägile ESA 95 raames tuleb seoses lähenemisprotsessiga hoolikalt analüüsida. Seega peavad ka andmed pensionireformide kohta olema piisavalt üksikasjalikud ja toetama nende andmete usaldusväärsust, mille põhjal lähenemist tavaliselt hinnatakse. Pensionireformide kulused tuleks arvestada pensionisüsteemide arvepidamise põhjal. Andmeid tuleb esitada uue süsteemi tulude ja kulude ning puudu-/ülejäägi kohta ning võrrelda neid valitsussektori vastavate andmetega. Pensionireformide kulud saadakse süsteemi andmeid sisaldavate ja neid mitte sisaldavate valitsussektori andmete vahest.

2004. aastal moodustati Leedus kindlaksmääratud sissemaksetega finantseeritav pensionisüsteem, mis jääb valitsussektorist välja. Sloveenias asutati hiljuti kapitalifond, mis on liigitatud valitsussektori alla. Sloveenia pensionisüsteemid jäävad siiski valitsussektorist välja.

Kaitsekulutuste kohta võttis Eurostat 9. märtsil 2006 vastu otsuse, milles täpsustatakse kulutuste registreerimise aeg ja seega nende mõju riigieelarve üle-/puudujäägile. Erasektori korraldatavat sõjalise varustuse renti tuleb käsitleda kapitali-, mitte kasutusrendina. Kompleksseid süsteeme hõlmavate pikaajaliste lepingute korral tuleb riigi kulutused fikseerida iga süsteemi osa moodustava seadme tarne hetkel ja üldjuhul mitte lepingu lõpetamisel. Seni on nii Leedu kui ka Sloveenia varustusega seotud kaitsekulutused olnud suhteliselt väikesed.

Sloveenia puhul on Eurostati ja Sloveenia vahel endiselt arutelul 2002. aasta käibemaksu registreerimiskorra muutmise mõju. Arutelu keskmes on küsimus, millist eelarvepositsioonivälise võlamuutuse komponenti kõnealuse korra muutmine mõjutab, ilma et mõjutataks riigieelarve üle-

/puudujääki. Sellega seoses ei kasutata veel Sloveenia Panga finantsaruandeid eelarvepositsioonivälise võlamuutuse komponentide eristamisel ülemäärase eelarvepuudujäägi teatises.

3.3 RIIGI FINANTSSTATISTIKA JÄRJEPIDEVUS

Üks tegevusjuhises statistika tulemuste kohta ette nähtud põhimõtetest puudutab ühtsust ja võrreldavust. Selle kohaselt peab Euroopa statistika olema sisult ja ajaliselt järjekindel ning piirkonniti ja riigiti võrreldav; eri allikatest pärit omavahel seotud andmeid peab olema võimalik ühendada ning koos kasutada. Teisisõnu peab olema võimalik jälgida aritmeetilisi ning arvestuslikke üksusi ning statistika peab olema mõistliku aja jooksul ühtne või kooskõlaline ning eri uuringute ja allikate puhul tuleb statistikat koguda vastavalt ühtsetele standarditele, mis käsitlevad statistika ulatust, mõisteid, ühikuid ja liigitusi. Leedu on esitanud oma finantsstatistika täies mahus. Sellegipoolest peaks ta tegema täiendavaid jõupingutusi, et muuta oma finants- ja mittefinantstehingud, samuti finantsvoogude andmed kokkusobivaks vastavate bilansandmetega. Sloveenia peaks muutma oma mittefinantskontod kokkusobivaks hiljuti avaldatud finantskontode integreeritud süsteemiga aastateks 2001.–2004. 1999.–2001. aasta andmed finantsvarade/finantskohustustega sooritatud netotehingute kohta ei vasta andmetele varatehingute kohta ja kohustustega sooritatud tehingute kohta.

3.4 EELARVEPOSITSIONIVÄLINE VÕLAMUUTUS

Riigivõla aastalõpu jäägi ja varasema aasta jäägi vahe võib vastava aasta riigieelarve puudujäägist oluliselt erineda. Riigivõlg võib olla vähenenud näiteks riigiettevõtete erastamise või muu finantsvara müümise tõttu, millel ei ole riigieelarve puudujäägile mingit (kohest) mõju. Riigieelarve ja riigivõla muutuse vahe ehk nn eelarvepositsioonivälise võlamuutuse selgitust peetakse tähtsaks näitajaks riikide finantsstatistika kvaliteedi ja järjepidevuse hindamisel.⁸ Selle vahe komponendid on finantsvarade netohan-

⁸ Vt „Stock-flow adjustment for the euro-zone and the EU25 2001 to 2004 reported in the second 2005 EDP notification” (Eurostat, 26.9.2005, <http://epp.eurostat.cec.eu.int> (aprill 2006)).

ked, riigivõla hindamismuutused ja muud võlamuutused. Nende komponentide statistika koostamiseks tuleb valitsussektori alla moodustada täieulatuslik ESA 95 finantskontode süsteem (tehingud, muud vood ja varud) ning sobitada see kokku nominaalvõlaga. Leedul ei ole finantskontode ja bilansside integreeritud süsteemi. Seepärast on Leedu andmeid „muude võlamuutuste” kohta raske hinnata. See ilmneb 1997. aasta andmete puhul, kui Leedu eelarvepuudujääk tõusis 11,4%ni SKPst, mis oli peamiselt tingitud konfiskeeritud varade tagastamise ja rublalt litile üleminekuga tekkinud kahjude hüvitamise registreerimiskorra muutumisest.⁹ Selline registreerimine tuleneb Eurostati soovitusel fikseerida kapitaliülekanDED ainult 1997. aastal vastaskirjega „muu kreditoorne võlgnevus”. Seni ei ole veel selge, kuivõrd on Eurostati soovitus rakendatud.

Sloveenia finantskontode ja bilansside tehingupooli kajastav integreeritud süsteem aastateks 2001–2004 hõlbustab eelarvepuudujäägi ja riigivõla vaheliste seoste täielikku hindamist. 1999.–2001. aastal Maastrichti võlaga sooritatud tehingud on registreeritud nominaalväärtusega, mitte turuväärtusega. See tähendab, et valitsussektori laenuvõttu ei ole võimalik sobitada kokku selle perioodi riigivõla muutusega.

4 VAHETUSKURSID

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriume käsitleva protokollis nr 21 artiklis 3 on täpsustatud, mida tähendab Euroopa rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise kriteerium. EKP nõukogu selgitas oma 18. detsembri 2003. aasta seisukohavõetus, et see kriteerium tähendab riikide jaoks ERM2s osalemist vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist ilma tõsiste pingeteta, eelkõige ilma oma vääringu devalveerimiseta euro suhtes.

Liikmesriikide kahepoolsed euro vahetuskursid on päevased kursid, mida EKP (pärast kooskõlastamist liikmesriikide keskpankadega) fikseerib iga päev kella 14.15 seisuga. Need avaldatak-

se EKP koduleheküljel. Kahepoolsed reaalkursid saadakse nominaalkursside deflateerimise teel ÜTHI või tarbijahinnaindeksi alusel. Efektiivsed nominaal- ja reaalkursid saadakse nii, et liikmesriikide ja nende valitud kaubanduspartnerite vääringute vahelisi nominaal- ja reaalkursse kaalutakse väliskaubanduse üldiste osakaaludega (geomeetriline kaalumise). Nii nominaal- kui ka reaalkursside statistikat teeb EKP ja väljendab seda liikmesriikide vääringute lõikes. See tähendab, et kui indeks suureneb, muutub liikmesriigi vääring kallimaks. Väliskaubanduse üldiste osakaalude puhul peetakse silmas valmiskaupadega kauplemist ja nende arvutamisel võetakse arvesse kolmandate turgude mõju. Perioodide 1995–1997 ja 1999–2001 puhul, mis on seotud 1999. aasta jaanuariga, põhinevad efektiivsete vahetuskursside indeksid liikuvatel kaaludel. Kaubanduspartnerite hulka kuuluvad euroalasesed ja euroalavälised ELi liikmesriigid, Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Hiina, Hongkong, Jaapan, Kanada, Lõuna-Korea, Norra, Singapur ja Šveits.

5 PIKAAJALISED INTRESSIMÄÄRAD

EÜ asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriume käsitleva protokollis nr 21 artiklis 4 on sätestatud, et intressimäärasid mõõdetakse pikatähtajaliste riigi võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti. Kui artikliga 5 on protokollis kohaldamiseks kasutatavate statistiliste andmete esitamise vastutus antud Euroopa Komisjonile, siis EKP abistab tulenevalt oma kogemustest selles valdkonnas esinduslike pikaajaliste intressimäärade määramisel ning kogub komisjonile edastamiseks liikmesriikide keskpankadelt asjaomaseid andmeid. Varem tegi seda tihedas koostöös komisjoniga ERI, mis asutati majandus- ja rahaliidu kolmanda etapi ettevalmistamiseks.

⁹ Vt Eurostati 18. märtsi 2005. aasta pressiteade STAT/05/39 „First notification of deficit and debt data for 2004”. Pressiteates on öeldud, et Eurostati ja Leedu vahel toimub arutelu tagastamise registreerimise üle, millega seoses võidakse Leedu 2004. aasta ja varasemate aastate eelarvepuudujääk väiksemaks korrigeerida.

Intressimäärade määratlemise tulemusel saadi seitse põhitunnust, mida tuleb pikaajaliste intressimäärade arvutamisel arvesse võtta. Need on esitatud tabelis 2. Mõeldud on siseriiklikus vääringus nomineeritud võlakirjade pikaajalisi intressimäärasid.

6 MUUD TEGURID

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 viimases alapunktis on sätestatud, et Euroopa Komisjoni ja EKP aruannetes tuleb peale eespool nimetatud nelja põhikriteeriumi arvesse võtta veel mitmeid muid asjakohaseid tegureid: eküü arengut, turgude lõimumise tulemusi, maksebilansi jooksev-konto seisundit ja arengut ning tööjõu erikulude ja muude hinnaindeksite analüüse.

Kuigi protokollis 21 on kõigi nelja põhikriteeriumi kohta sätestatud, et nende täitmiseks kasutatavad andmed esitab komisjon, ja neid andmeid üksikasjalikumalt kirjeldatud, ei ole selles täpsustatud muude tegurite kohta statistika esitamist.

Siseriikliku maksebilansi ja rahvusvahelise investimispositsiooni statistikat koostavad liikmesriikide keskpangad kooskõlas RVFi maksebilansi käsiraamatu 5. redaktsiooniga (BPM5) ning järgmiste EKP ja Eurostati kehtestatud metodoloogiliste nõuetega. Nii krediti- kui ka deebetehinguid näidatakse maksebilansi jooksev- ja kapitalikontodel plussmärgiga. Netotehinguid

maksebilansi finantskontol (näiteks otse- ja portfelliinvesteeringud) näidatakse BPM5s sätestatud põhimõtetel miinusmärgiga, mis vastab kas netovarade kasvule või netokohustuste vähene-misele, ning vastupidisel juhul plussmärgiga. Plussmärk rahvusvahelise netoinvesteeringu- positsiooni ees viitab netovälisvaradele (s.t varad ületavad kohustusi), miinusmärk aga netovälis- kohustustele (s.t kohustused ületavad varasid).

Tootjahinnaindeksid kajastavad kogu tööstuse (v.a ehitus) sisemajanduslikku läbimüüki. Statistilisi andmeid kogutakse ühtlustatult kiirstatistika määruse¹⁰ alusel.

Statistikat tööjõu erikulude kohta (töötaja kohta makstava hüvitise osa püsihindades töötaja kohta arvutatavas SKPs) saadakse ESA 95 teabe- vahetusprogrammi alusel saadavatest andmetest.

7 ANDMETE SEIS

Käesolevas aruandes esitatud statistilised andmed on seisuga 28. aprill 2006.

10 Nõukogu 19. mai 1998. aasta määrus (EÜ) nr 1165/98 kiirstatistika kohta (EÜT L 162, 5.6.1998), mida on muudetud nõukogu 6. juuli 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1158/2005 (ELT L 191, 22.7.2005).

Tabel 2 Lähendamise hindamisel kasutatavate pikaajaliste intressimäärade määratlemise statistikaraamistik

Mõiste	Soovitus
Emitent	Soovitavalt keskvalitsus.
Tähtaeg	Järelejäanud tähtaeg võimalikult 10 aasta lähedane. Võlakirjade asendamisel peaksid tähtajad võimalikult vähe nihkuma; arvestada tuleb turu struktuursest likviidsust.
Kupongi mõju	Otsesest korrigeerimist ei toimu.
Maksustamine	Kõik maksud.
Võlakirjade valik	Valitud võlakirjad peaksid olema piisavalt likviidsed. Sellest tulenevalt tuleks siseriiklikul turul valitsevatest oludest sõltuvalt valida kas võrdlus- või valikvõlakirjad.
Tulususe arvutamise valem	„Tulusus tähtaja lõpus” ISMA valem „Lunastamistulu”
Agregeerimine keskmist.	Kui valimis on rohkem kui üks võlakiri, tuleks esindusliku määra arvutamiseks kasutada võlakirjade tulususte keskmist.

2. PEATÜKK

RIIGI ÕIGUSAKTIDE
VASTAVUS
ASUTAMISLEPINGULE

1 SISSEJUHATUS

1.1 ÜLDMÄRKUSED

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 122 lõige 2 näeb ette, et vähemalt kord kahe aasta jooksul või piiratud õigusega liikmesriigi taotluse korral annavad EKP (ja komisjon) aru Euroopa Liidu Nõukogule vastavalt artikli 121 lõikes 1 sätestatud menetlusele. Iga selline aruanne peab sisaldama hinnangut iga piiratud õigusega liikmesriigi õigusaktide, sealhulgas nende riikide keskpankade põhikirjade, vastavuse kohta asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjale (edaspidi „põhikiri“). Asutamislepingus sisalduvale kohustusele, mida kohaldatakse piiratud õigusega liikmesriikide suhtes, osutatakse ka kui „õiguslikule lähenemisele“.

1.2 PIIRATUD ÕIGUSEGA LIIKMESRIIGID JA ÕIGUSLIK LÄHENEMINE

Sloveenial ja Leedul, kelle siseriiklikke õigusakte käesolevas aruandes hinnatakse, on piiratud õigusega liikmesriigi staatus. Ühine misakti¹ artikkel 4 sätestab: „Alates ühinemiskuupäevast osaleb iga uus liikmesriik majandus- ja rahaliidus kui liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand asutamislepingu artikli 122 tähenduses.“

EKP on hinnanud õigusliku lähenemise taset Sloveenias ja Leedus, samuti seadusandlikke meetmeid, mida nimetatud riigid on võtnud või mida neil on vaja võtta selle eesmärgi saavutamiseks.

Õiguslikku lähenemist hinnatakse selleks, et aidata Euroopa Liidu Nõukogul otsustada, millised liikmesriigid „täidavad ühisraha kasutuselevõtuks vajalikud tingimused“. Nimetatud tingimused tähendavad õiguse valdkonnas eelkõige keskpanga sõltumatuse saavutamist ja liikmesriikide keskpankade õiguslikku lõimumist eurosüsteemi.

1.3 ÕIGUSLIKU HINNANGU ÜLESEHITUS

Käesolevas õiguslikus hinnangus on üldjoontes järgitud EKP ja Euroopa Rahainstituudi varasemate õiguslikku lähenemist käsitlevate aruannete ülesehitust: eelkõige EKP 2004. aasta lähene misaruannet (Tšehhi Vabariigi, Eesti, Küprose, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Sloveenia, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2002. aasta aruannet (Rootsi kohta) ja 2000. aasta aruannet (Kreeka ja Rootsi kohta), samuti Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähene misaruannet. Liikmesriikide õigusaktide vastavuse käsitlemisel võetakse arvesse ka kõiki enne 27. aprilli 2006 kehtestatud seadusmuudatusi.

2 KOHANDAMISE ULATUS

2.1 KOHANDAMISVALDKONNAD

Et teha kindlaks valdkonnad, milles riikide õigusakte on vaja kohandada, käsitletakse järgmisi küsimusi:

- vastavus asutamislepingu (artikkel 108) ning põhikirja (artiklid 7 ja 14.2) sätetega liikmesriikide keskpankade sõltumatuse kohta ning ametisaladuse pidamise kohta (põhikirja artikkel 38);
- keskpankade laenukeelust (asutamislepingu artikkel 101) ja eesõiguste andmise keelust (asutamislepingu artikkel 102) kinnipidamine ning ühenduse õigusnormidega nõutava sõna „euro“ ühtse kirjapildi järgimine; ja
- liikmesriikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemiga (eelkõige põhikirja artiklite 12.1 ja 14.3 osas).

1 Akt Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT L 236, 23.9.2003, lk 33).

2.2 VASTAVUS VERSUS ÜHTLUSTAMINE

Asutamislepingu artikkel 109 näeb ette, et liikmesriikide õigusaktid peavad olema vastavuses asutamislepinguga – kõik vastuolud tuleb kõrvaldada. Seda kohustust ei mõjuta asutamislepingu ning põhikirja ülimuslikkus riiklike õigusaktide suhtes ega vastuolude laad.

Liikmesriikide õigusaktide vastavuse nõue ei tähenda seda, et asutamisleping näeks ette liikmesriikide keskpankade põhikirjade ühtlustamist omavahel või põhikirjaga. Riikide eripärad võivad alles jääda, kui nendega ei rikuta ühenduse ainupädevust rahandusküsimustes. Tõepoolest lubab põhikirja artikkel 14.4 liikmesriikide keskpankadel täita muid funktsioone peale põhikirjas täpsustatute ulatuses, mis ei sega EKPSi eesmärkide ja ülesannete täitmist. Liikmesriikide keskpankade põhikirjade sätted selliste täiendavate ülesannete kohta on ilmseks näiteks tingimustest, mille korral erinevused võivad alles jääda. Pigem osutab vastavuse mõiste sellele, et liikmesriikide õigusakte ja nende keskpankade põhikirju on vaja kohandada eesmärgiga kõrvaldada asutamislepingu ja põhikirja vahelised vastuolud ning tagada liikmesriikide keskpankade piisav lõimumine EKPSiga. Eelkõige tuleb kohandada keskpankade sõltumatuse sätteid, mis on määratletud asutamislepingus, ning nende ülesandeid EKPSi lahutamatu osana. Seetõttu ei piisa selle eesmärgi saavutamiseks üksnes sellest, kui tuginetakse ühenduse õiguse ülimuslikkusele liikmesriikide õigusaktide suhtes.

Asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohustus laieneb ainult asutamislepingu või põhikirja sätete vahel tekkinud vastuoludele. Siiski tuleb viia ühenduse teiseste õigusaktidega vastavusse ka sellised liikmesriikide õigusaktid, mis on vastuolus taoliste teiseste õigusaktidega. Ühenduse õiguse ülimuslikkus ei mõjuta liikmesriikide õigusaktide kohandamise kohustust. See üldine nõue ei tulene mitte ainult asutamislepingu artiklist 109, vaid ka Euroopa Ühenduste Kohtu pretsedendiõigusest.²

Asutamislepingu ega põhikirjaga ei nähta ette liikmesriikide õigusaktide kohandamise viisi. Õigusaktide kohandamiseks võib kasutada viiteid asutamislepingule ja põhikirjale või inkorporeerida õigusaktidesse asutamislepingu ja põhikirja sätteid, viidates nende sätete allikale, samuti võib kõrvaldada kõik vastuolud või rakendada kõiki nimetatud meetmeid koos.

Lisaks sellele peavad ühenduse institutsioonid ja liikmesriigid õigusaktide asutamislepingule ja põhikirjale vastavuse saavutamiseks ja säilitamiseks muu hulgas konsulteerima EKPga õigusaktide eelnõude osas, mis kuuluvad vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 4 ja põhikirja artiklile 4 EKP pädevusse. Nõukogu 29. juuni 1998. aasta otsusega 98/415/EMÜ riikide ametiasutuste konsulteerimise kohta Euroopa Keskpangaga seoses õigusaktide eelnõudega³ nõutakse selgelt, et liikmesriigid peavad võtma selle kohustuse täitmiseks asjakohased meetmed.

3 LIIKMESRIIKIDE KESKPANKADE SÕLTUMATUS

Keskpankade sõltumatuse ja ametisaladuste pidamise osas oli uute liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et viia need alates 2004. aasta 1. maist kooskõlla asutamislepingu ja põhikirja asjakohaste sätetega. Rootsi pidi vajalikud kohandused jõustama EKPSi asutamise ajaks 1. juunil 1998. aastal.

3.1 RIIGI KESKPANGA SÕLTUMATUS

1997. aastal määratles Euroopa Rahainstituut keskpanga sõltumatuse (mida hiljem üksikasjalikult kirjeldati Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähenemisaruandes) tunnusjooned, mida

² Vt muu hulgas Euroopa Ühenduste Kohtu otsus kohtuasjas 167/73: Euroopa Ühenduste Komisjon v. Prantsuse Vabariik (*Code du Travail Maritime*) (EKL 1974, lk 359).

³ EÜT L 189, 3.7.1998, lk 42.

kasutati sel ajal liikmesriikide õigusaktide, eelkõige liikmesriikide keskpankade põhikirjade alusena. Liikmesriigi keskpanga sõltumatuse mõiste hõlmab mitut erinevat sõltumatuse valdkonda, mida tuleb eraldi hinnata: nimelt eristatakse funktsionaalset, institutsionaalset, isiku- ja finantssõltumatust. Viimasel mõnel aastal on neid keskpankade sõltumatuse aspekte EKP arvamuste abil viimistletud. Nende aspektide põhjal hinnatakse piiratud õigusega liikmesriikide õigusaktide lähenemise astet asutamislepingule ja põhikirjale.

3.1.1 FUNKTSIONAALNE SÕLTUMATUS

Keskpankade sõltumatus ei ole eesmärk iseeneses, vaid vahend saavutamaks selgelt määratletud ja ülimuslikku sihti. Funktsionaalne sõltumatus eeldab, et esmane eesmärk on selgelt ja õiguskindlalt määratletud, ning annab riigi keskpangale võimalused ja vahendid selle saavutamiseks teistest asutustest sõltumatult. Asutamislepingus sisalduv liikmesriigi keskpanga sõltumatuse nõue peegeldab üldtunnustatud seisukohta, et hinnastabiilsuse kui esmase eesmärgi aitab kõige paremini saavutada täiesti sõltumatu institutsioon, mille volitused on täpselt määratletud. Liikmesriigi keskpanga sõltumatuse põhimõte on täielikult kooskõlas sellega, et liikmesriigi keskpank vastutab oma otsuste eest ning see oluline aspekt suurendab usaldust riigi keskpanga sõltumatuse vastu. See eeldab omakorda läbipaistvust ja dialoogi kolmandate pooltega.

Ajastuse osas ei ole asutamislepingus selgelt väljendatud, millal piiratud õigusega liikmesriikide keskpangad pidid saavutama hinnastabiilsuse kui esmase eesmärgi, mis on ette nähtud asutamislepingu artikli 105 lõikega 1 ja põhikirja artikliga 2. Rootsi puhul oli küsimus selles, kas kõnealune kohustus oleks pidanud olema täidetud alates EKPSi asutamise ajast või euro kasutuselevõtmisest. Nende liikmesriikide jaoks, kes ühinesid Euroopa Liiduga 1. mail 2004. aastal, oli küsimus selles, kas kõnealune kohustus oleks pidanud olema täidetud alates nimetatud kuupäevast või euro kasutuselevõtmisest. Kuigi asutamislepingu artikli 105 lõiget 1 ei kohaldata

piiratud õigusega liikmesriikide suhtes (vt asutamislepingu artikkel 122 lõige 3), rakendatakse nende suhtes siiski põhikirja artiklit 2 (vt põhikirja artikkel 43.1). EKP on seisukohal, et liikmesriikide keskpankade kohustus saavutada hinnastabiilsus kui esmane eesmärk kehtib alates 1. juunist 1998. aastal Rootsi suhtes ning alates 1. maist 2004. aastal nende liikmesriikide suhtes, kes ühinesid Euroopa Liiduga sellel kuupäeval. See tuleneb asjaolust, et üks ühenduse juhtpõhimõte – hinnastabiilsus (asutamislepingu artikkel 4 lõige 3) – kehtib ka piiratud õigusega liikmesriikides. See tugineb ka asutamislepingu eesmärgile, mille kohaselt peavad liikmesriigid püüdlema makromajandusliku lähenemise poole, mis hõlmab ka hinnastabiilsust ja mille hindamiseks koostavad EKP ja komisjon korrapäraseid aruandeid. Lisaks lähtub see järeldus ka keskpanga sõltumatuse *ratio legis*'est, mis on põhjendatud ainult siis, kui üldine hinnastabiilsuse eesmärk on ülimuslik.

Käesoleva aruande riike käsitlevad hinnangud põhinevad osutatud järeldustel seoses ajastusega, mil piiratud õigusega liikmesriikide keskpangad peavad esmase eesmärgina järgima hinnastabiilsust.

3.1.2 INSTITUTIONAALNE SÕLTUMATUS

Institutsionaalse sõltumatuse põhimõtet väljendavad selgelt asutamislepingu artikkel 108 ja põhikirja artikkel 7. Need kaks artiklit keelavad liikmesriigi keskpangal ja selle juhtorganite liikmetel üritada taotleda või saada juhiseid ühenduste institutsioonidelt või asutustelt, mõne liikmesriigi valitsuselt või mõnelt muult organilt. Samuti keelavad need artiklid ühenduse institutsioonidel ja asutustel ning liikmesriikide valitsustel püüda mõjutada keskpankade juhtorganite liikmeid, kelle otsused võivad mõjutada seda, kuidas riigi keskpank täidab EKPSiga seotud ülesandeid.

Ükskõik kas liikmesriigi keskpank on riigiasutus, eriülesandega avalik-õiguslik asutus või lihtsalt aktsiaselts, on olemas oht, et omanikud võivad taolise omandivormi kaudu mõjutada EKPSiga seotud ülesannete osas otsuste

tegemist. Aktsionäride õiguste kaudu või muul viisil avaldatav mõju võib kahjustada liikmesriigi keskpanga sõltumatust ja peaks seetõttu olema seadustega piiratud.

JUHISTE ANDMISE KEELD

Kolmandate isikute õigused anda EKPSiga seotud ülesannete osas juhiseid liikmesriikide keskpankadele, nende juhtorganitele või nende liikmetele ei ole kooskõlas asutamislepingu ega põhikirjaga.

OTSUSTE HEAKSIITMISE, PEATAMISE, TÜHISTAMISE VÕI EDASILÜKKAMISE KEELD

Kolmandate isikute õigus kiita heaks, peatada, tühistada või edasi lükata liikmesriikide keskpankade otsuseid EKPSiga seotud ülesannete osas ei ole kooskõlas asutamislepingu ega põhikirjaga.

ÕIGUSLIKEL ALUSTEL OTSUSTE TSENSEERIMISE KEELD

Õigus tsenseerida õiguslikel alustel otsuseid EKPSi ülesannete täitmise kohta muude organite poolt peale sõltumatute kohtute ei ole kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga, sest nende ülesannete täitmist ei tohi poliitilisel tasandil ümber hinnata. Keskpanga presidendi õigust peatada EKPSi või liikmesriigi keskpanga juhtorganite otsuste rakendamine õiguslikel alustel ja nende pärastist edastamist poliitilistele organitele lõplikuks otsustamiseks peetakse samaväärseks kolmandatelt isikutelt juhiste taotlemisega.

LIIKMESRIIGI KESKPANGA JUHTORGANITE TÖÖS HÄÄLEÕIGUSEGA OSALEMISE KEELD

Kolmandate isikute esindajate osalemine liikmesriigi keskpanga juhtorganite töös hääleõigusliku liikmena küsimustes, mis puudutavad EKPSiga seotud ülesannete täitmist liikmesriigi keskpanga poolt, on asutamislepingu ja põhikirjaga vastuolus isegi siis, kui nende hääl ei ole otsustav.

LIIKMESRIIGI KESKPANGA OTSUSE OSAS EELNEVA KONSULTEERIMISE KEELD

Liikmesriigi keskpanga selgesõnaline seadusest tulenev kohustus eelnevalt konsulteerida kol-

mandate isikutega annab viimastele formaalse võimaluse lõpliku otsuse mõjutamiseks ja on seetõttu vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga.

Liikmesriigi keskpanga ja kolmandate isikute dialoog, isegi kui see põhineb õigusaktis sätestatud kohustusel anda teavet ja vahetada seisukohti, on siiski vastavuses keskpanga sõltumatuse nõudega, kui:

- selle tulemuseks ei ole liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete sõltumatuse mõjutamine;
- liikmesriikide keskpankade presidentide eristaatust EKP üldnõukogu liikmena arvestatakse täiel määral; ja
- täidetakse põhikirjast tulenevaid ametisaladuse pidamise nõudeid.

LIIKMESRIIGI KESKPANGA JUHTORGANITE LIIKMETE KOHUSTUSTE TÄITMINE KOLMANDATE ISIKUTE POOLT

Õigusaktide sätted, milles käsitletakse liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete kohustuste täitmist kolmandate isikute (nt valitsuste) poolt (nt seoses aruandlusega), peaksid sisaldama piisavalt kaitsemeetmeid tagamaks, et selline kohustuste täitmise õigus ei mõjuta liikmesriigi keskpanga üksiku liikme suutlikkust langetada EKPSiga seotud ülesannete osas sõltumatult otsuseid (või rakendada EKPSi tasandil tehtud otsuseid). On soovitatav, et vastav selgesõnaline säte sisalduks liikmesriigi keskpanga põhikirjas.

3.1.3 ISIKUSÕLTUMATUS

Keskpanga sõltumatust aitab tagada ka põhikirja säte, mis käsitleb liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmetele tagatud ametiaega. Keskpankade presidendid on EKP üldnõukogu liikmed. Põhikirja artikli 14.2 kohaselt peab liikmesriigi keskpanga põhikiri eelkõige sätestama, et presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. Samuti kaitseb nimetatud artikkel keskpanga presidenti meelevaldse ametist vabastamise eest, sätestades, et ametist vabastada saab

ainult juhul, kui ta ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud tema kohustuste täitmiseks, või kui ta on süüdi tõsisel üleastumises, kusjuures tagatakse võimalus pöörduda Euroopa Ühenduste Kohtusse. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab seda sätet järgima allkirjeldatud viisil.

LIIKMESRIIGI KESKPANGA PRESIDENTI MINIMAALNE AMETIAEG

Liikmesriigi keskpanga põhikirjas tuleb vastavalt põhikirja artiklile 14.2 sätestada, et keskpanga presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. See ei välista pikemaid ametiaegu, kusjuures tähtajatu ametiaja korral ei ole tarvis liikmesriigi keskpanga põhikirja muuta, kui presidendi ametist vabastamise alused on kooskõlas põhikirja artikliga 14.2. Riigi keskpanga põhikirja muutmise korral tuleks muutmisaktiga kaitsta ametiaega, mis tagatakse keskpanga presidendile ja teistele juhtorganite liikmetele, kes vajadusel peaksid presidenti asendama. Riigi keskpanga põhikirja muutmise korral tuleks muutmisaktiga vastavalt põhikirja artiklile 14.2 kaitsta ametiaega, mis tagatakse keskpanga presidendile ja teistele juhtorganite liikmetele, kes tegelevad EKPSiga seotud ülesannete täitmisega. Eriti kehtib see siis, kui võib tekkida vajadus, et taolised teised liikmed presidenti asendaksid.

LIIKMESRIIGI KESKPANGA PRESIDENTI AMETIST VABASTAMISE ALUSED

Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab tagama, et keskpanga presidenti ei tohi ametist vabastada muudel alustel peale nende, mis on nimetatud põhikirja artiklis 14.2. Selle nõude eesmärk on takistada seda, et keskpanga presidendi ametissenimetamise kaasatud asutused, eelkõige valitsus või parlament, võiks keskpanga presidendi omal äranägemisel ametikohalt vabastada. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peaks sisaldama kas ametist vabastamise aluseid, mis on vastavuses põhikirja artiklis 14.2 sätestatutega, või jätma ametist vabastamise alused üldse mainimata (sest artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav).

AMETIAJA KAITSTUS LIIKMESRIIGI KESKPANGA JUHTORGANITE LIIKMETE (V.A KESKPANGA PRESIDENT) PUHUL, KES ON KAASATUD EKPS-IGA SEOTUD ÜLESANNETE TÄITMISSE

Isikusõltumatus oleks ohus, kui keskpanga presidendile tagatud ametiaja kohta kehtivaid eeskirju ei kohaldataks keskpanga juhtorganite teiste liikmete suhtes, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse. Erinevad asutamislepingu ja põhikirja sätted näevad ette võrdväärse ametiaja kaitstuse. Põhikirja artikkel 14.2 ei piira ametiaja kaitstust ainult keskpanga presidendi ametikohaga, samas kui asutamislepingu artikkel 108 ja põhikirja artikkel 7 viitavad pigem keskpanga juhtorganite liikmetele kui konkreetset keskpanga presidendile. Eriti kehtib see siis, kui keskpanga president on *primus inter pares* kolleegide seas, kellel on samaväärne hääleõigus, või kui võib tekkida vajadus, et teised liikmed keskpanga presidenti asendaksid.

KOHTULIKU LÄBIVAATAMISE ÕIGUS

Et piirata ametist vabastamise aluste hindamisel poliitilist suva, peab liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmetel olema õigus edastada nende ametist vabastamise otsused sõltumatule kohtule.

Põhikirja artiklis 14.2 sätestatakse, et ametist vabastatud liikmesriigi keskpanga president võib esitada selle otsuse peale Euroopa Ühenduste Kohtusse hagi. Liikmesriigi õigusaktid peaksid kas viitama põhikirjale või jätma välja viite õigusele esitada sellise otsuse peale hagi Euroopa Ühenduste Kohtusse (sest põhikirja artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav).

Samuti tuleks liikmesriikide õigusaktides sätestada siseriiklike kohtute õigus vaadata läbi otsuseid, millega vabastatakse ametist teisi liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmeid, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse. See õigus võib olla sätestatud üldseaduses või liikmesriigi keskpanga põhikirja erisättena.

KAITSEMEETMED HUVIDE KONFLIKTI VASTU

Isikusõltumatus tähendab ka seda, et tagatakse liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete huvide konflikti puudumine asjaomase

keskpanga (ja samuti keskpankade presidentide puhul EKP) ees võetud kohustuste ja muude kohustuste vahel, mida EKPSiga seotud ülesannete täitmisse kaasatud juhtorganite liikmetel võib olla ja mis võivad ohustada nende isikusõltumatust. Põhimõtteliselt on liikmesus EKPSiga seotud ülesannete täitmisse kaasatud juhtorganites vastuolus teiste ülesannete täitmisega, mis võiksid kaasa tuua huvide konflikti. Eelkõige ei tohi selliste juhtorganite liikmetel olla ametikohti või huve, mis võivad nende tegevust mõjutada kas seadusandlike kogude või valitsuse esindajatena või riigi täitev- või kohtuvõimuse või regionaalses või kohalikus omavalitsuses ametisoleku kaudu või seoses äriettevõttega. Eelkõige tuleb tagada võimaliku huvide konflikti ennetamine nende juhtorganite liikmete puhul, kes ei kuulu tegevjuhtkonda.

3.1.4 FINANTSSÕLTUMATUS

Isegi kui liikmesriigi keskpangal on täielik funktsionaalne, institutsionaalne ja isikusõltumatus (s.t see on tagatud liikmesriigi keskpanga põhikirjaga), oleks keskpanga üldine sõltumatus ohus, kui ta ei saaks oma volituste teostamiseks (s.t selleks, et täita talle asutamislepingu ja põhikirjaga määratud EKPSiga seotud ülesandeid) iseseisvalt kasutada piisaval määral rahalisi vahendeid.

Liikmesriik ei tohi panna oma keskpanga olukorda, kus keskpangal ei ole EKPSi või eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmiseks vajalikul määral rahalisi vahendeid. Tuleb märkida, et põhikirja artiklite 28.1 ja 30.4 kohaselt võib EKP taotleda täiendavaid sissemakseid EKP kapitali ja täiendavaid välisvaluutareservide ülekandeid liikmesriikide keskpankade poolt.⁴ Lisaks sellele näeb põhikirja artikkel 33.2 ette,⁵ et kui EKP kannab kahjumit, mida ei ole võimalik täielikult katta üldreservfondi arvelt, võib EKP nõukogu otsustada katta ülejäänud kahjumi vastava majandusaasta valuutakasumi arvelt proportsionaalselt nende summadega, mis on jaotatud riikide keskpankadele. Finantssõltumatuse põhimõtte eeldab, et nende sätete täitmine ei kahjusta liikmesriigi keskpanga võimet täita oma ülesandeid.

Lisaks tähendab finantssõltumatuse põhimõtte seda, et liikmesriigi keskpangal peab olema piisavalt vahendeid mitte ainult EKPSiga seotud ülesannete, vaid ka oma siseriiklike ülesannete (nt oma halduse ja tegevuse rahastamine) täitmiseks.

Finantssõltumatuse põhimõtte hindamisel tuleks seetõttu lähtuda sellest, kas kolmandad isikud saavad lisaks keskpanga ülesannetele mõjutada otseselt või kaudselt ka keskpanga võimet oma volitusi teostada (tegutsemise seisukohast pidades silmas tööjõudu ja finantsseisukohast pidades silmas piisavaid rahalisi vahendeid). Eriti asjakohased on selles suhtes järgmised neli finantssõltumatuse aspekti, millest mõni on välja töötatud alles üsna hiljuti.⁶ Tegu on finantssõltumatuse tahkudega, mille osas liikmesriikide keskpangad on välismõjudele kõige tundlikumad.

EELARVE MÄÄRAMINE

Kui kolmandal isikul on õigus määrata kindlaks liikmesriigi keskpanga eelarve või ta saab seda mõjutada, on see vastuolus finantssõltumatuse nõudega, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud kaitseklausel, mille kohaselt ei piira selline õigus rahalisi vahendeid, mida keskpangad vajavad EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

RAAMATUPIDAMISEESKIRJAD

Raamatupidamisaruanded tuleks koostada kas kooskõlas üldiste raamatupidamiseeskirjadega või liikmesriigi keskpanga juhtorganite poolt täpsustatud eeskirjadega. Kui selle asemel määratakse need eeskirjad kolmandate isikute poolt, tuleb nendes eeskirjades vähemalt arves-

4 Põhikirja artiklit 30.4 kohaldatakse ainult eurosüsteemi raames.

5 Põhikirja artiklit 33.2 kohaldatakse ainult eurosüsteemi raames.

6 Peamised EKP arvamused selles valdkonnas on järgmised:

– Arvamus *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland* [Iirimaa keskpanga] seaduse kohta (CON/2002/16), Iirimaa, 05.06.2002;

– Arvamus *Suomen Pankki* [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate seaduste muutmise kohta (CON/2003/22), Soome, 15.10.2003;

– Arvamus riikliku uurimise, tehnoloogia ja arenduse sihtasutuse kohta (CON/2003/27), Austria, 02.12.2003; ja

– Arvamus *Suomen Pankki* [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate õigusaktide muutmise kohta (CON/2004/1), Soome, 20.01.2004.

tada liikmesriigi keskpanga juhtorganite ettepanekuid.

Raamatupidamise aastaaruande peaksid vastu võtma liikmesriigi keskpanga juhtorganid, keda abistavad sõltumatud raamatupidajad, ning tingimuseks võib olla seatud selle järgnev heakskiitmine kolmandate isikute (nt aktsionärid, valitsus) poolt. Kasumi osas peaks liikmesriigi keskpanga juhtorganitel olema võimalik teha sõltumatu ja professionaalne otsus selle arvutamise kohta.

Kui liikmesriigi keskpanga tegevust kontrollib riigikontroll või samalaadne organ, mille ülesanne on järgida riigi raha kasutamist, peaks kontrolli ulatus olema õigusaktidega selgelt määratletud ning see ei tohiks piirata liikmesriigi keskpanga sõltumatu audiitori tegevust vastavalt põhikirja artiklile 27.1. Riiklik auditeerimine tuleb läbi viia poliitikaväliselt, sõltumatult ja erialaselt.

KASUMI JAOTAMINE, LIIKMESRIIGI KESKPANGA KAPITAL JA RESERVID

Liikmesriigi keskpanga põhikirjas võidakse sätestada kasumi jaotamise viisid. Selliste sätete puudumisel peaks kasumi jaotamise otsuse tegema liikmesriigi keskpanga juhtorgan, tuginedes professionaalsetele kaalutlustele, ning see ei tohiks olla allutatud kolmandate isikute suvale, välja arvatud juhul, kui on olemas selgesõnaline kaitseklausel, milles on sätestatud, et see ei kahjusta rahalisi vahendeid, mida liikmesriigi keskpang vajab EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Liikmesriik ei tohi oma keskpangale peale sundida kapitali vähendamist, kui keskpanga juhtorganitega ei ole saavutatud eelnevat kokkulepet, mille eesmärk on tagada, et keskpangale jääb piisavalt rahalisi vahendeid asutamislepingu artikli 105 lõikega 2 ja põhikirjaga ette nähtud ülesannete täitmiseks EKPSi liikmena. Liikmesriigi keskpangal peab olema vabadus moodustada sõltumatult reserve oma kapitali ja varade reaalkaalu kaitseks.

VASTUTUS JÄRELEVALVEASUTUSTE FINANTSKOHUSTUSTE EEST

Mõned liikmesriigid võivad luua oma finantsjärelvalveasutused liikmesriigi keskpanga raames. Kui taolised järelvalveasutused on allutatud liikmesriigi keskpanga sõltumatule otsustusõigusele, ei teki selles osas probleeme. Teisalt, kui õigusnormid sätestavad järelvalveasutustele eraldiseisva otsustusõiguse, siis tuleb tagada, et nende poolt vastuvõetud otsused ei ohusta liikmesriigi keskpanga finantsetervikuna. Sellistel juhtudel tuleks liikmesriigi õigusaktidega kindlustada liikmesriigi keskpanga lõplik kontroll järelvalveasutuste otsuste üle, mis võivad mõjutada keskpanga sõltumatust, eriti finantssõltumatust.

3.2 KONFIDENTSIAALSUS

EKP ja liikmesriikide keskpankade personali kohustus pidada ametisaladusi, mis tuleneb põhikirja artiklist 38, võib anda alust samalaadseteks säteteks liikmesriikide keskpankade põhikirjades või liikmesriigi õigusaktides. Ühenduse õiguse ja selle alusel vastu võetud eeskirjade ülimuslikkus tähendab ka seda, et liikmesriigi õigusaktid, mis käsitlevad kolmandate isikute juurdepääsu dokumentidele, ei tohi viia EKPSi ametisaladuste korra rikkumiseni.

4 KESKPANKADE LAENUKEELD JA EESÕIGUSTE ANDMISE KEELD

4.1 KESKPANKADE LAENUKEELD

Keskpankade laenukeeld on sätestatud asutamislepingu artikli 101 lõikes 1, millega keelatakse EKP või liikmesriikide keskpankade arvelduslaenu või mingit muud tüüpi krediidiid ühenduse institutsioonidele või asutustele, liikmesriikide keskpankadele, regionaalsetele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, teistele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega

äriühingutele; samuti on keelatud EKP-l või riikide keskpankadel osta neilt otse võlakohustusi. Asutamislepinguga on ette nähtud kaks erandit sellest keelust: see ei kehti avaliku sektori krediitiasutuste suhtes, mida riikide keskpangad ja EKP peavad kohtlema keskpangapoolse reservidega varustamise seisukohalt võrdsetel alustel erakrediitiasutustega (asutamislepingu artikli 101 lõige 2); ning EKP ja liikmesriikide keskpangad võivad toimida eespool nimetatud avaliku sektori asutuste fiskaalagentidena (põhikirja artikkel 21.2). Keskpankade laenukeelu täpset kohaldamisala on lähemalt selgitatud nõukogu 13. detsembri 1993. aasta määruses nr 3603/93 asutamislepingu artiklites 104 ja artikli 104b lõikes 1 (praegused artikkel 101 ja artikli 103 lõige 1) nimetatud keeldude kohaldamiseks vajalike määratluste täpsustamise kohta⁷, milles on selgelt sätestatud, et kõnealune keeld hõlmab igasuguste kohustuste rahastamist, mis avalikul sektoril on kolmandate isikute ees.

Keskpankade laenukeeld on möödapääsmatult oluline tagamaks, et rahapoliitika esmast eesmärki (nimelt hinnastabiilsuse säilitamist) ei tõkestata. Lisaks sellele lõdvendab avaliku sektori rahastamine keskpanga poolt fiskaaldistsipliini. Sellepärast tuleb kõnealust keeldu tõlgendada laiendavalt, et tagada selle range kohaldamine vaid mõne piiratud erandiga, mis on sätestatud asutamislepingu artikli 101 lõikes 2 ja määruses (EÜ) nr 3603/93. EKP üldine seisukoht seoses liikmesriikide õigusaktide vastavusega kõnealusele keelule on põhiliselt välja kujunenud EKP ja liikmesriikide vahelistes konsultatsioonides siseriiklike õigusaktide eelnõude teemadel vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 4.⁸

KESKPANKADE LAENUKEELDU ÜLE VÕTVAD LIIKMESRIIKIDE ÕIGUSAKTID

Üldiselt ei ole vaja asutamislepingu artiklit 101, mida täiendab määrus (EÜ) nr 3603/93, riigi õigusse üle võtta, sest mõlemad nimetatud õigusaktid on vahetult kohaldatavad. Kui riigi õigussätetes neid vahetult kohaldatavaid ühenduse sätteid siiski peegeldatakse, ei või need kitsendada keskpankade laenukeelu kohaldamisala

ega laiendada ühenduse õigusnormidega ette nähtud erandeid. Näiteks ei vasta keskpankade laenukeelule liikmesriigi õigusakt, mille kohaselt selle riigi keskpank finantseeriks liikmesriigi rahastamiskohustusi rahvusvaheliste rahaasutuste (välja arvatud Rahvusvaheline Valuutafond, nagu on sätestatud määruses (EÜ) nr 3603/93) või kolmandate riikide ees.

AVALIKU SEKTORI RAHASTAMINE VÕI AVALIKU SEKTORI POOLT KOLMANDATE ISIKUTE EES VÕETUD KOHUSTUSTE RAHASTAMINE

Liikmesriigi õigusaktidega ei tohi nõuda, et liikmesriigi keskpank rahastaks teiste avaliku sektori asutuste ülesannete täitmist või avaliku sektori kohustusi kolmandate isikute ees. Näiteks ei ole keskpankade laenukeeluga vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega lubatakse või nõutakse, et selle riigi keskpank rahastaks riigi keskpangast sõltumatuid ja riigivõimu pikendusena toimivaid kohtuasutusi või kohtulaadseid asutusi.

AVALIKU SEKTORI KOHUSTUSTE ENDA KANDA VÕTMINE

Keskpankade laenukeeluga ei ole vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega nõutakse, et liikmesriigi keskpank võtaks teatavate ülesannete ja kohustuste riikliku ümberkorraldamise tulemusel üle eelnevalt sõltumatu avalik-õigusliku asutuse kohustusi (näiteks seoses sellega, et riigi

7 EÜT L 332, 31.12.1993, lk 1.

8 Mõned kujundavad Euroopa Rahainstituudi/EKP arvamusel selles valdkonnas on järgmised:
– Arvamus rahalise finantseerimise kohta (CON/1995/8), Rootsi, 10.5.1995;
– Arvamus Austria osalemise kohta uues IMFi laenukorralduses (CON/1997/16), Austria, 27.8.1997;
– Arvamus krediitiasutuste ja finantsettevõtjate õigusliku raamistiku muudatuste kohta (CON/2001/32), Portugal, 11.10.2001;
– Arvamus riikliku uurimise, tehnoloogia ja arenduse sihtasutuse kohta (CON/2003/27), Austria, 2.12.2003;
– Arvamus Banca d'Italia [Itaalia keskpanga] krediitdilliini kohta Liibanonile (CON/2005/1), Itaalia, 3.2.2005;
– Arvamus finantsturu ja makse- ja väärtpaberiarveldussüsteemide järelevalve ümberkorraldamise kohta (CON/2005/24), Tšehhi Vabariik, 15.7.2005;
– Arvamus väikese sissetulekuga riikide, mida on tabanud loodusõnnetus, abistamiseks asutatud IMF sihtfondi Austria sisse-makse rahastamise kohta Oesterreichische Nationalbank [Austria keskpanga] poolt (CON/2005/29), Austria, 11.8.2005; ja
– Arvamus Lietuvos bankas [Leedu keskpanga] seaduse muutmise kohta seoses eurole üleminekuga (CON/2005/60), Leedu, 30.12.2005.

keskpankale antakse teatavad järelevalveülesanded, mida enne täitsid riik või sõltumatud ametiasutused või avalik-õiguslikud isikud), isoleerimata riigi keskpanga rahalistest kohustustest, mis tulenevad teiste järelevalveteostajate varasemast tegevusest.

KREDIIDI- JA/VÕI FINANTSEERIMISASUTUSTE RAHALINE TOETAMINE

Liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt selle riigi keskpank rahastaks krediidasutusi väljaspool keskpanga ülesandeid (näiteks rahapoliitika, maksesüsteem või ajutine likviidsuse toetamine), eelkõige selleks, et toetada maksejõuetute krediidi- ja/või muude finantseerimisasutuste maksevõimet, ei ole vastavuses keskpankade laenukeeluga.

HOIUSEKINDLUSTUSE JA INVESTEERINGUTE TAGAMISE SKEEMIDE RAHALINE TOETAMINE

Hoiuste tagamise skeemide direktiivi⁹ ja investeringute tagamise skeemide direktiivi¹⁰ kohaselt tuleb hoiuste tagamise skeemide ja investeringute tagamise skeemide rahastamise kulud kanda vastavalt krediidasutustel või investeerimisühingutel endil. Liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt liikmesriigi keskpank rahastaks krediidasutuste avaliku sektori siseriiklikku hoiuste tagamise skeemi või investeerimisühingute siseriiklikku investeringute tagamise skeemi või mõnd muud teiste finantseerimisasutuste klientide siseriiklikku kaitseskeemi, ei ole kooskõlas keskpankade laenukeeluga, kui see tegevus ei ole lühiajaline, ei toimu eriolukorras, ei mõjuta süsteemistabiilsust ja otsuseid ei tehta liikmesriigi keskpanga suva järgi.

4.2 EESÕIGUSTE ANDMISE KEELD

Liikmesriikide keskpangad kui avaliku võimu kandjad ei tohi võtta meetmeid, millega tagatakse avaliku sektori eesõigustatud juurdepääs finantseerimisasutustele, kui sellised meetmed ei põhine usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve kaalutlustel. Lisaks sellele ei tohi liikmesriikide keskpankade kehtestatud võladokumentide mobiliseerimise või pantimise eeskirju

kasutada eesõiguste andmise keelust möödahiilimiseks.¹¹ Liikmesriikide sellealaste õigusaktidega ei tohi kehtestada sellist eesõigustatud juurdepääsu.

Käesolevas aruandes on tähelepanu all nii liikmesriikide keskpankade poolt vastu võetud siseriiklike õigusaktide kui ka liikmesriikide keskpankade põhikirjade vastavus eesõiguste andmise keelule, mis on sätestatud asutamislepingus. Sellest hoolimata ei mõjuta käesolev aruanne hinnangut selle kohta, kas liikmesriikide seadusi, määrusi või haldusakte kasutatakse eesõiguste andmise keelust möödahiilimiseks usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve kaalutluste ettekäändel. Selline hinnang jääb käesoleva aruande käsitluselast välja.

5 SÕNA „EURO” ÜHTNE KIRJAPILT

Euro on ühisraha nendes liikmesriikides, kes on selle kasutusele võtnud. Et see ühisus oleks silmanähtav, nõutakse ühenduse õiguses ühtset kirjapilti sõna „euro” ainsuse nimetavas käände kasutamisel kõikides ühenduse ja liikmesriikide õigusaktide sätetes, võttes arvesse erinevaid tähestikke.

Euroopa Ülemkogu otsustas 15. ja 16. detsembril 1995. aasta Madridi istungjärgul, et „Euroopa vääringu nimetuseks saab euro” ja et „kõnealune nimetus [...] peab olema kõikides Euroopa Liidu ametlikes keeltes sama, arvestades erinevate tähestike olemasolu” ning et „asutamislepingus Euroopa valuutaühikule viitamiseks kasutatava üldnimetuse „eküü” asemel hakatakse kasutama erinimetust „euro””. Lõpuks järeldas Euroopa

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiiv 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta (EÜT L 135, 31.5.1994, lk 5), 23. põhjendus.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiiv 97/9/EÜ investeringute tagamise skeemide kohta (EÜT L 84, 26.3.1997, lk 22), 23. põhjendus.

¹¹ Vt nõukogu 13. detsembril 1993. aasta määruse (EÜ) nr 3604/93, millega määratletakse mõistete asutamislepingu artiklis 104a (praegu artikkel 102) nimetatud eesõiguste andmise keelu kohaldamiseks, artikli 3 lõige 2 ja 10. põhjendus (EÜT L 332, 31.12.1993, lk 4).

Ülemkogu: „Viieteistkümne liikmesriigi valitsused on jõudnud ühisele kokkuleppele, et käesolev otsus on asutamislepingu asjakohaste sätete kokkulepitud ja lõplik tõlgendus.” Seda liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide selgesõnalist ja lõplikku kokkulepet on kinnitatud kõikides eurole viitavates ühenduse õigusaktides, kus alati kasutatakse ühtset kirjapilti kõikides ühenduse ametlikes keeltes. Eriti oluline on tõsiasi, et liikmesriikide vahel kokku lepitud sõna „euro” ühtselt kirjapildist on kinni peetud ka ühenduse finantsõiguses.¹² Hiljutises komisjoni 21. detsembri 2005. aasta määruses (EÜ) nr 2169/2005, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta,¹³ on samuti kinnitatud ühisraha nimetuse õiget kirjapilti. Esiteks on kõikides määruse (EÜ) nr 974/98 erikeelsetes versioonides märgitud, et „Euroopa ühisrahale antud nimetus on „euro””. Teiseks osutavad „eurole” kõik määruse (EÜ) nr 2169/2005 erikeelsed versioonid.

Liikmesriigid ratifitseerisid 2003. aastal riigipeade või valitsusjuhtide koosseisus kokku tulnud nõukogu 21. märtsi 2003. aasta otsuse, mis käsitleb Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja artikli 10 lõike 2 muutmist,¹⁴ kus taas, ja seekord esmases õigusaktis, on kasutatud ühisraha nimetuse identset kirjapilti kõikides erikeelsetes versioonides.

See liikmesriikide selge ja lõplik seisukoht on samuti siduv piiratud õigusega liikmesriikide suhtes. Ühinemistingimusi käsitleva akti artikli 5 lõikes 3 on sätestatud, et „Euroopa Ülemkogu või nõukogu deklaratsioonide, resolutsioonide ja muude seisukohtade suhtes ning liikmesriikide ühisel kokkuleppel vastuvõetud deklaratsioonide, resolutsioonide ja muude seisukohtade suhtes, mis käsitlevad ühendust või liitu, on uued liikmesriigid samasuguses olukorras nagu praegused liikmesriigid; vastavalt sellele järgivad nad kõnealustest deklaratsioonidest, resolutsioonidest või muudest seisukohtadest tulenevaid põhimõtteid ja suuniseid ning võtavad nende rakendamise tagamiseks vajalikke meetmeid”.

Nendel kaalutlustel ja pidades silmas ühenduse ainupädevust ühisraha nimetuse määramiseks, ei

ole mis tahes kõrvalekalded sellest nõudest asutamislepinguga vastavuses ja tuleks kõrvaldada. Ehkki see põhimõte kehtib igat liiki siseriiklike õigusaktide suhtes, keskendutakse riike käsitlevates peatükkides antud hinnangus liikmesriikide keskpankade põhikirjadele ning seadustele, mis käsitlevad eurole üleminekut.

6 RIIKIDE KESKPANKADE ÕIGUSLIK LÕIMUMINE EUROSÜSTEEMI

Kui liikmesriigi õigusaktides (eelkõige keskpanga põhikirjas, kuid ka teistes õigusaktides) on sätteid, mis takistaksid eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmist või EKP otsuste järgimist, oleksid need pärast euro kasutuselevõttu vastava liikmesriigi poolt vastuolus eurosüsteemi tõhusa toimimisega. Seetõttu on liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et tagada eurosüsteemiga seotud ülesannete osas nende vastavus asutamislepingule ja põhikirjale. Et täita asutamislepingu artiklit 109, pidid liikmesriikide õigusaktid olema nõuetele vastavuse tagamiseks kohandatud EKPSi loomise kuupäevaks (Rootsi puhul) või 1. maiks 2004 (nende liikmesriikide puhul, kes ühinesid sel kuupäeval Euroopa Liiduga). Õigusaktidest tulenevad nõuded, mis on seotud liikmesriigi keskpanga täieliku õigusliku lõimumisega eurosüsteemi, peavad hakkama kehtima siiski alles täielikul lõimumisel, s.t kuupäeval, mil piiratud õigusega liikmesriik võtab kasutusele ühisraha.

12 Vt nõukogu 17. juuni 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1103/97 teatavate euro kasutuselevõttuga seotud sätete kohta (EÜT L 162, 19.6.1997, lk 1), nõukogu 3. mai 1998. aasta määrus (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta (EÜT L 139, 11.5.1998, lk 1) ning nõukogu 31. detsembri 1998. aasta määrus (EÜ) nr 2866/98 euro ja euro kasutusele võtvate liikmesriikide valutatade vaheliste konverteerimiskursside kohta (EÜT L 359, 31.12.1998, lk 1), mida kõiki muudeti 2000. aastal seoses euro kasutuselevõttuga Kreekas; vt samuti ühenduse poolt seoses euromüntidega 1998. ja 1999. aastal vastu võetud õigusaktid.

13 ELT L 346, 29.12.2005, lk 1.

14 ELT L 83, 1.4.2003, lk 66.

Käesolevas aruandes pööratakse tähelepanu peamiselt nendele valdkondadele, mille puhul õigusaktide sätted ei võimalda liikmesriigi keskpangal vastata eurosüsteemi nõuetele. Sinna hulka kuuluvad need sätted, mis võivad takistada liikmesriigi keskpanga osalemist EKP juhtorganite määratletud ühtse rahapoliitika rakendamisel, raskendada liikmesriigi keskpanga presidendi ülesannete täitmist EKP nõukogu liikmena või olla vastuolus EKP eesõigustega. Eristatakse järgmisi valdkondi: majanduspoliitilised eesmärgid; ülesanded; finantsätted; vahetuskurisipoliitika; ja rahvusvaheline koostöö. Samuti mainitakse ära muud valdkonnad, milles võib olla vaja kohandada liikmesriigi keskpanga põhikirja.

6.1 MAJANDUSPOLIITILISED EESMÄRGID

Liikmesriigi keskpanga täielik lõimumine eurosüsteemi eeldab, et tema tegevuse õigusaktidest tulenevad eesmärgid oleksid vastavuses EKPSi eesmärkidega, mis on sätestatud põhikirja artiklis 2. Muu hulgas tähendab see, et „siseriikliku hõnguga” sätestatud eesmärgid – näiteks kui õigusaktides osutatakse kohustusele korraldada rahapoliitikat asjaomase liikmesriigi üldise majanduspoliitika raamistikus – on vaja kohandada.

6.2 ÜLESANDED

Euro kasutusele võtnud liikmesriigi keskpanga ülesanded on eelkõige määratletud asutamislepingu ja põhikirjaga, arvestades selle riigi keskpanga staatust eurosüsteemi lahutamatu osana. Asutamislepingu artikli 109 täitmiseks tuleb liikmesriigi keskpanga põhikirjas ülesandeid käsitlevaid sätteid võrrelda asutamislepingu ja põhikirja vastavate sätetega ning seejärel vastuolud kõrvaldada.¹⁵ See kehtib kõikide sätete kohta, mis pärast euro kasutuselevõttu ja eurosüsteemi lõimumist takistaksid EKPSiga seotud ülesannete täitmist, eelkõige aga nende sätete kohta, milles ei ole arvestatud EKPSi pädevust vastavalt põhikirja IV peatükile.

Rahapoliitika osas peaksid liikmesriigi õigusnormid sätestama, et ühenduse rahapoliitilist ülesannet tuleb täita eurosüsteemi kaudu.¹⁶ Liikmesriigi keskpanga põhikiri võib sisaldada sätteid rahapoliitiliste instrumentide kohta. Taolisi sätteid tuleks võrrelda asutamislepingu ja põhikirja sätetega ning vastuolud tuleb kõrvaldada, et oleks võimalik täita asutamislepingu artiklit 109.

Liikmesriigi õigusaktide sätted, millega määratakse pangatähtede emissiooni ainuõigus liikmesriigi keskpangale, peavad tunnustama EKP nõukogu ainuõigust anda pärast euro kasutuselevõttu asutamislepingu artikli 106 lõike 1 ja põhikirja artikli 16 alusel luba euro pangatähtede emissiooniks. Liikmesriigi õigussätted, mis võimaldavad valitsusel avaldada mõju sellistes küsimustes nagu euro pangatähtede nimiväärtus, valmistamine, maht ja ringlusest kõrvaldamine, tuleb vastavalt asjaoludele kas kehtetuks tunnistada või muuta selliselt, et nendes tunnustatakse EKP pädevust seoses euro pangatähtedega vastavalt eespool nimetatud asutamislepingu ja põhikirja artiklitele. Sõltumata müntidega seotud ülesannete jaotusest liikmesriigi valitsuse ja EKP vahel, tuleb asjakohastes sätetes tunnustada EKP õigust kiita pärast euro kasutuselevõttu heaks euro müntide emissiooni maht.

Seoses välisvaluutareservide haldamisega¹⁷ on asutamislepinguga vastuolus need osalevad liikmesriigid, kes ei kanna enda ametlikke välisvaluutareserve¹⁸ oma keskpanka. Lisaks ei vasta asutamislepingu artikli 105 lõike 2 kolmandale taandele kolmanda isiku – nt valitsuse või parlamendi – õigus mõjutada liikmesriigi keskpanga otsuseid seoses ametlike välisvaluutareservide haldamisega. Veelgi enam, liikmesriigi keskpank peab EKP-le eraldama välisvaluutareserve mahus, mis on võrdeline liikmesriigi osaga EKP märgitud kapitalis. Seega ei tohi olla mingeid juriidilisi takistusi, mis ei võimalda liikmesriigi keskpangal oma välisvaluutareservi osa EKP-le üle kanda.

15 Vt eriti asutamislepingu artiklid 105 ja 106 ning põhikirja artiklid 3–6 ja 16.

16 Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 esimene taane.

17 Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 kolmas taane.

18 Välja arvatud välisvaluuta jooksvad saldod, mida liikmesriigid võivad säilitada vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 3.

6.3 FINANTSSÄTTED

Põhikirja finantssätted hõlmavad eeskirju raamatupidamise,¹⁹ auditeerimise,²⁰ kapitali märkimise,²¹ välisvaluutareservide ülekandmise²² ja valuutakasumi jaotamise²³ kohta. Liikmesriigi keskpangal peab olema võimalik nendest sätetest tulenevaid kohustusi täita ning seetõttu tuleb kõik vastuolus olevad riiklikud õigusnormid kehtetuks tunnistada.

6.4 VAHETUSKURSIPOLIITIKA

Piiratud õigusega liikmesriik võib säilitada oma siseriiklikud õigusnormid, milles on sätestatud, et valitsus vastutab asjaomase liikmesriigi vahetuskursipoliitika eest ja et liikmesriigi keskpangale on antud nõuandev ja/või täidesaatev funktsioon. Euro kasutuselevõtmise ajaks peavad sellised õigusaktid kajastama siiski seda, et vastutus euroala vahetuskursipoliitika eest on asutamislepingu artikli 111 kohaselt läinud üle ühenduse tasandile. Artikliga 111 seatakse vastutus selle poliitika eest Euroopa Liidu Nõukogule, kes teeb tihedat koostööd EKPga.

6.5 RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Euro kasutuselevõtmiseks peavad liikmesriigi õigusaktid olema vastavuses põhikirja artikliga 6.1, milles on sätestatud, et eurosüsteemile usaldatud ülesandeid hõlmavas rahvusvahelises koostöös otsustab EKPSi esindatuse EKP. Lisaks peavad liikmesriigi õigusaktid võimaldama riigi keskpangal osaleda EKP heakskiidul rahvusvahelistes rahaasutustes (põhikirja artikkel 6.2).

6.6 MUUD KÜSIMUSED

Lisaks eespool käsitletud küsimustele on teatavate liikmesriikide õigusnorme vaja kohandada ka teistes valdkondades (näiteks arveldus- ja maksesüsteemid ning teabevahetus).

7 RIIKE KÄSITLEVAD HINNANGUD

7.1 LEEDU

7.1.1 SISERIIKLIKE ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS (ASUTAMISLEPINGU ARTIKKEL 109)

Leedu keskpanga (*Lietuvos bankas*) ja tema tegevuse õiguslikud alused on sätestatud järgmistes õigusaktides:

- Leedu põhiseadus;²⁴ ja
- Leedu keskpanga seadus.²⁵

EKP 2004. aasta lähenemisaruanne ja EKP arvamusi²⁶ arvestades võttis Leedu parlament 25. aprillil 2006 vastu kolm õigusakti (edaspidi ühiselt „muutmisaktid“). Need seadused olid põhiseaduse artikli 125 muutmise seadus;²⁷ Leedu keskpanga seaduse muutmise seadus²⁸ (edaspidi „muutmiseseadus“); ning raha emitteerimise seaduse, rahaühikute nimetuste ja nimiväärtuste muutmise seaduse, rahaseaduse ja liti usaldusväärse seaduse kehtetuks tun-

19 Põhikirja artikkel 26.

20 Põhikirja artikkel 27.

21 Põhikirja artikkel 28.

22 Põhikirja artikkel 30.

23 Põhikirja artikkel 32.

24 *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, vastu võetud 25. oktoobri 1992. aasta rahvahääletusel (avaldatud Leedu 10. novembri 1992. aasta Riigi Teatajas nr 31-953 ja 30. novembri 1992. aasta Riigi Teatajas nr 33-1014) ja viimati muudetud 25. aprilli 2004. aasta seadusega nr X-572.

25 *Lietuvos banko įstatymas*: 1. detsembri 1994. aasta seadus nr I-678, viimati muudetud 25. aprilli 2006. aasta seadusega nr X-569.

26 EKP 26. oktoobri 2005. aasta arvamus CON/2005/38 Leedu keskpanga taotlusel Leedu Vabariigi põhiseaduse paragrahvi 125 muutmise seaduseelnõu kohta ning EKP 30. detsembri 2005. aasta arvamus CON/2005/60 Leedu keskpanga taotlusel Leedu keskpanga seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta.

27 *Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas*: 25. aprilli 2006. aasta seadus nr X-572 (avaldatud Leedu 29. aprilli 2006. aasta Riigi Teatajas nr 48-1701).

28 *Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 1, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 19, 20, 25, 31, 33, 35, 36, 38, 47, 49, 50, 53, 54, 54(1), 55 straipsnių, ketvirtojo ir penktojo skirsnių pavadinimų pakeitimo, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir įstatymo priedo papildymo įstatymas*: 25. aprilli 2006. aasta seadus nr X-569 (avaldatud Leedu 29. aprilli 2006. aasta Riigi Teatajas nr 48-1699).

nistamise seadus²⁹ (edaspidi „kehtetuks tunnistamise seadus”). Muutmisaktid jõustuvad euro Leedus kasutuselevõtmise päeval.³⁰

7.1.2 LIIKMESRIIGI KESKPANGA SÕLTUMATUS

Seoses Leedu keskpanga sõltumatuslega on muutmisaktidega ette nähtud järgmised kohandused.

ISIKUSÕLTUMATUS

EKP 2004. aasta lähenemisaruanandes märgiti, et põhiseaduse artikkel 75 ja artikli 84 lõige 13 olid vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Nende artiklite kohaselt võis Leedu parlamendi täiskogu enamus vabastada umbusaldushääletusel ametist Leedu parlamendi poolt määratud või valitud ametnikke,³¹ sealhulgas Leedu keskpanga presidendi. Ametist vabastamise alus – umbusaldushääletus – oli varem vastuolus põhikirja artikli 14 lõikega 2 ning seda tuli sellepärast vastavalt kohandada. Põhiseaduse artikli 125 muutmise seaduse eelnõu lahendab selle küsimus sätestades, et Leedu keskpanga presidendi ametist vabastamise alused nähakse ette Leedu keskpanga seadusega.

Samuti ei olnud Leedu õigusnormidega piisavalt selgelt ette nähtud, millised kohtud on pädevad arutama kohtuasju, mis puudutavad Leedu keskpanga juhatuse esimehe asetäitjate ja liikmete ametist vabastamist. Muutmiseseadus lahendab selle küsimuse sätestades, et eespool nimetatud ametnikud võivad seoses oma ametist vabastamisega pöörduda Vilniuse ringkonnakohtusse.

7.1.3 SÕNA „EURO” ÜHTNE KIRJAPILT

Euro kasutuselevõtmise seaduse eelnõus³² ei olnud ühisraha nimetuse kirjapilt praegu vastavuses ühenduse õigusega. Lisaks sellele otsustas Leedu riiklik keelekomisjon 28. oktoobril 2004. aastal, et kõikide ametlike dokumentide leedukeelsetes versioonides tuleks kasutada ühisraha nimetust kohandatud kujul. EKP arvates on seaduslikult nõutud, et kõikides siseriiklikes aktides peab ühisraha nimetus ainsuse nimetavas käändes järjepidevalt olema kujul „euro”.

Muutmisaktides esineb sõna „euro” korrektne kirjapilt ning seega on muutmisaktid vastavuses asutamislepinguga.

EKP soovib rõhutada, et ainsuse nimetava käände kirjapilt peab alati olema „euro” ning EKP eeldab, et kõikides teistes siseriiklikes õigusaktides kasutatakse sõna „euro” õiget kirjapilti.

Praegune vastuolu kõrvaldatakse, kui kõikides siseriiklikes õigusaktides kasutatakse sõna „euro” õiget kirjapilti.

7.1.4 LIIKMESRIIGI KESKPANGA ÕIGUSLIK LÕIMUMINE EUROSÜSTEEMIGA

Seoses Leedu keskpanga õigusliku lõimumisega eurosüsteemi on muutmiseseaduses järgmine kohandus, mis lahendab seaduse artikli 7 lõige 2 varasema vastuolu asutamislepingu ja põhikirjaga.

MAJANDUSPOLIITILINE EESMÄRK

Leedu keskpanga seaduse artikli 7 lõige 2 sätestas, et Leedu keskpang toetab oma pädevuse piires Leedu Vabariigi valitsuse poolt teostatavat majanduspoliitikat, ilma et see mõjutaks Leedu keskpanga esmast eesmärki, ning oli vastuolus asutamislepingu ja põhikirja sätetega. Muutmiseseaduses on sätestatud Leedu keskpanga seaduse artikli 7 lõike 2 muudetud sõnastus seoses majanduspoliitiliste eesmärkidega ning see muudetud sõnastus on vastavuses asutamislepingu ja põhikirja nõuetega.

29 Lietuvos Respublikos kai kurių įstatimų pripažinimo netekusiais galios įstatymas: 25. aprilli 2006. aasta seadus nr X-570 (avaldatud Leedu 29. aprilli 2006. aasta Riigi Teatajas nr 48-1700).

30 Põhiseaduse muudatus jõustub 25. mail 2006; muutmiseseadus jõustub, välja arvatud kahe artikli osas, päeval, mil kaotatakse Leedu suhtes kehtiv erand; kehtetuks tunnistamise seadus jõustub euro Leedus kasutuselevõtmise päeval.

31 Välja arvatud Leedu põhiseaduse artiklis 74 nimetatud ametnikud.
32 Vt EKP 14. juuni 2005. aasta arvamust CON/2005/21 Lietuvos bankas [Leedu keskpanga] taotlusel euro kasutuselevõtu seaduse eelnõu kohta.

7.1.5 ÜLESANDED

RAHAPOLIITIKA

Leedu keskpanga rahapoliitiliste instrumentide kohaldamine sõltus liti fikseeritud vahetuskursi süsteemist ja Leedu keskpanga kohustusest piiranguteta vahetada litte ankurvaluutaks (eurodeks) ja ankurvaluutat littideks. Leedu keskpanga seaduse rahapoliitikat käsitlevad sätet, sealhulgas artiklid 8 ja 11 ning 4. peatükk, ei tunnustanud EKP pädevust selles valdkonnas.

Muutmisseadus tunnustab EKP pädevust selles valdkonnas.

PANGATÄHTEDE EMITEERIMINE

Leedu põhiseaduse artikli 125 lõige 2 sätestas, et Leedu keskpangal on raha emiteerimise ainuõigus ning oli varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Põhiseaduse artikli 125 muutmise seadus kõrvaldab selle vastuolu, tunnistades kehtetuks Leedu keskpanga ainuõiguse raha emiteerida.

Leedu keskpanga seaduse artikkel 6, milles samuti sätestati, et Leedu keskpangal on Leedus raha emiteerimise ainuõigus, oli varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseadus tunnustab EKP pädevust selles valdkonnas.

Rahaseadus, millega anti Leedu keskpangale ainuõigus emiteerida pangatähti ja münte, oli varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga, sest selles ei tunnustatud EKP pädevust kõnealuses valdkonnas. Kehtetuks tunnistamise seadusega tunnistatakse rahaseadus kehtetuks.

Raha emiteerimise seadus, milles samuti ei tunnustatud EKP pädevust pangatähtede ja müntide emiteerimise valdkonnas, oli varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Kehtetuks tunnistamise seadusega tunnistatakse raha emiteerimise seadus kehtetuks.

VÄLISVALUUTARESERVEDE HALDAMINE

Leedu keskpanga seadus, milles ei tunnustatud eurosüsteemi õigust hoida ja hallata ametlikke välisvaluutareserve, oli varem vastuolus asu-

tamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseaduses on see küsimus lahendatud sättega, et „Leedu keskpang haldab, kasutab ja käsutab välisvaluutareserve Euroopa Liidu õigusele vastavate põhimõtete ja korra kohaselt”.

7.1.6 INSTRUMENDID

Leedu keskpanga seaduse artiklid 8 ja 11, samuti 4. peatükk, milles osutatakse Leedu keskpanga poolt kasutada võidavatele rahapoliitilistele instrumentidele, kuid ei tunnustata EKP pädevust selles valdkonnas, olid vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseaduses tunnistatakse EKP pädevust selles valdkonnas.

Leedu keskpanga seaduse artikli 11 lõike 1 punkt 2 ja artikkel 30, mis käsitlevad miinimumreserve, ei tunnustanud EKP pädevust selles valdkonnas ning olid seetõttu vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseadus ei piira EKP pädevust kõnealuses valdkonnas ning on seega vastavuses asutamislepingu ja põhikirjaga.

7.1.7 FINANTSSÄTTED

FINANTSARUANDLUS

Leedu keskpanga seaduse finantssätted, eelkõige nõuded finantsaruandluse, auditeerimise (sõltumatute välisaudiitorite määramine), kapitali märkimise, välisvaluutareservide ülekandmise ja valuutakasumi kohta, ei vastanud ühenduse ja EKP pädevusele selles valdkonnas ning olid seetõttu varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga.

Muutmisseadus tunnustab ühenduse ja EKP pädevust selles valdkonnas.

SÕLTUMATUTE VÄLISAUDIITORITE MÄÄRAMINE

Auditeerimise seaduse sätet auditeerimise (sõltumatute välisaudiitorite määramise) kohta ei vastanud ühenduse ja EKP pädevusele selles valdkonnas ning olid seetõttu vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseadus tunnustab ühenduse ja EKP pädevust selles valdkonnas.

EKP märgib, et riigikontrolli seaduse kohaselt on riigikontrollil volitused kontrollida, kas riigi vara hallatakse tõhusalt. EKP arusaama kohaselt: a) riigikontrolli suhtes kehtib samuti seaduse artikli 3 lõige 2, mis sätestab üldise keelu anda liikmesriigi keskpangale juhiseid; b) riigikontrolli audit hõlmab ainult Leedu keskpanga kinnisvara, sisseseade ja kapitali haldamist, kasutamist ja käsutamist; ja c) riigikontrollil ei ole volitust sekkuda välisaudiitorite arvamuse andmisega Leedu keskpanga EKPSiga seotud ülesannete täitmisega.

Arvestades eeltoodud kaitsemeetmeid, ei ole riigikontrolli volitused vastuolus keskpanga sõltumatusega.

7.1.8 VAHETUSKURSIPOLIITIKA

Liti usaldusvääruse seadus ja seadus välisvaluuta kohta Leedu Vabariigis ei tunnustanud ühenduse ja EKP pädevust vahetuskursipoliitikas ning seetõttu olid need seadused vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Liti usaldusvääruse seadus sätestas, et kogu litiringlus pidi olema tagatud Leedu keskpanga välisvaluutareservidega ning ametlik vahetuskurs määratakse liti ja ankurvaluuta (euro) vahel. Kehtetuks tunnistamise seadusega tunnistatakse liti usaldusvääruse seadus kehtetuks.

7.1.9 RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Seadus, mille kohaselt võis Leedu keskpank osaleda rahvusvahelistes rahaasutustes, ilma et selleks oleks vaja ühegi teise isiku heakskiitu, oli varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga, sest põhikirja artikli 6 lõike 2 kohaselt on osalemiseks vaja EKP heakskiitu. Muutmis-seaduses tunnistatakse EKP pädevust selles valdkonnas.

7.1.10 MUUDE ÕIGUSAKTIDE KOHANDAMINE

EKP-l puudub teave mistahes muude sätete kohta, mida oleks vaja kohandada vastavalt asutamislepingu artiklile 109.

7.1.11 JÄRELDUS

Pärast hiljutisi muudatusi on Leedu põhiseadus ja Leedu keskpanga seadus vastavuses asutamislepingu ja põhikirja nõuetega majandus- ja rahaliidu kolmandaks etapiks.

7.2 SLOVEENIA

7.2.1 SISERIIKLIKE ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS (ASUTAMISLEPINGU ARTIKKEL 109)

Sloveenia keskpanga (*Banka Slovenije*) ja tema tegevuse õiguslikud alused on sätestatud järgmistes õigusaktides:

- Sloveenia põhiseadus; ja
- Sloveenia keskpanga seadus.³³

Sloveenia parlament võttis 30. märtsil 2006. aastal vastu Sloveenia keskpanga seaduse muutmise seaduse (edaspidi „muutmiseseadus”),³⁴ et täita asutamislepingus ja põhikirjas sätestatud nõuded Sloveenia keskpanga sõltumatuse ja tema lõimumise suhtes EKPSiga. EKPga on konsulteeritud seoses muutmiseadusega, mille lõplikul vormistamisel muu hulgas arvestati EKP 2004. aasta lähenemisaruanne ja EKP arvamust.³⁵ Muutmiseadus jõustus 14. aprillil 2006. aastal.

7.2.2 LIIKMESRIIGI KESKPANGA SÕLTUMATUS

Sloveenia keskpanga sõltumatuse suhtes on muutmiseaduses sätestatud järgmised kohandused.

INSTITUTIONAALNE SÕLTUMATUS

Sloveenia keskpanga seaduse artikli 27 lõige 2 sätestas, et Sloveenia keskpanga ja rahanduse

33 *Zakon o Banki Slovenije*, vastu võetud 19. juunil 2002. aastal, avaldatud Sloveenia Vabariigi Teataja numbrites 58/2002 ja 85/2002 (täiendus).

34 *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Banki Slovenije*, vastu võetud 30. märtsil 2006. aastal, avaldatud Sloveenia Vabariigi Teatajas nr 39/2006.

35 *Arvamus Banka Slovenije* [Sloveenia keskpanga] seaduse muutmise kohta seoses eurole üleminekuga (CON/2006/17), Sloveenia, 13.3.2006.

eest vastutav ministeerium määravad aluskokkuleppes kindlaks vastavalt käesoleva seaduse artiklile 12 Sloveenia Vabariigi nimel läbiviidava tegevuse laadi, ulatuse, tingimused ja viisi, ning see ei olnud kooskõlas asutamislepingu ega põhikirjaga.

Sloveenia keskpanga seaduse artikli 27 lõige 2 oleks võinud muuta küsitavaks Sloveenia keskpanga sõltumatus välisvaluutareservide haldamisel, sest selles oli viidatud, et Sloveenia keskpank vajab välisvaluutareservide haldamist puudutavates küsimustes rahandusministeeriumi nõusolekut. See artikkel muudeti muutmisseaduse artikliga 9, millega jäeti välisvaluutareservide haldamine artikli 27 lõike 2 kohaldamisalast välja.

ISIKUSÕLTUMATUS

Varem ei peegeldanud Sloveenia keskpanga seadus täielikult asutamislepingu ja põhikirja sätteid isikusõltumatuses kohta.

Sloveenia keskpanga seaduse artikli 39 lõige 1 (Sloveenia keskpanga presidendi ametist vabastamise kohta) kohaselt võis presidendi ametist vabastada, kui ta tunnistatakse süüdi kriminaalkuriteos ja talle mõistetakse tingimusteta vabadusekaotus, on vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmisseaduse artikliga 16 on see alus välja jäetud ning punktis 4 (praegune punkt 3), mis käsitleb tõsisemaid ülestumiseid, on viidud sõnastust vastavusse põhikirja artikli 14 lõikega 2.

EKP on seisukohal, et viide huvide konfliktile artikli 39.1 lõikes 2 käsitleb ainult seaduse artikli 38 asjaolusid ning et õiguskindluse ja seaduse võimalike muudatuste tõttu tuleks vastav viide lisada.

Korruptsiooni ennetamise seadus³⁶ ja selle võimalik mõju presidendi isikusõltumatusesle ei olnud vastavuses asutamislepingu ega põhikirjaga. Korruptsiooni ennetamise seaduse kohaselt võidi Sloveenia keskpanga president samuti vabastada siis, kui ta ei esitanud või ei ajakohastanud oma majanduslike huvide deklaratsiooni ja/või teavet oma kõrvaltegevuse kohta. Olukorras, kus president oleks nõustunud tegema

koostööd pädevate asutustega, ei oleks see ametist vabastamise alus olnud vastavuses põhikirja artikli 14 lõikega 2. Muutmisseaduses on see probleem rahuldavalt lahendatud, sest selle artiklis 17 on sätestatud, et korruptsiooni ennetamise seaduse ega riigiametniku ametikoha ja kasumliku tegevuse kokkusobimatuse seaduse sätteid, mis on seotud ennetähtaegse ametist vabastamise sanktsiooniga, ei kohaldata Sloveenia keskpanga juhatuse liikmete suhtes.

7.2.3 SÕNA „EURO“ ÜHTNE KIRJAPILT

Sloveenia keskpanga seaduses ei kasutatud ühiraaha nimetuse õiget kirjapilti ja kasutati vale kirjapilti „evro“. Muutmisseaduses on see probleem lahendatud ja kõnealune vastuolu eemaldatud. Muutmisseaduse artiklis 1 on sätestatud, et Sloveenia keskpanga seaduses asendatakse sõna „evro“ kõikides käänetes sõnaga „euro“ asjakohases käändes.

EKP eeldab, et sõna „euro“ õiget kirjapilti kasutatakse ka kõikides teistes siseriiklikes õigusaktides, eriti eurole ülemineku seaduses. Sloveenia on asutamislepingu nõuded täitnud ainult siis, kui kõikides siseriiklikes õigusaktides on kasutatud sõna „euro“ õiget kirjapilti.

7.2.4 LIIKMESRIIGI KESKPANGA ÕIGUSLIK LÕIMUMINE EUROSÜSTEEMIGA

Sloveenia keskpanga õigusliku lõimumise suhtes eurosüsteemiga on muutmisseadusega ette nähtud järgmised kohandused, millega lahendatakse teatavad vastuolud ühelt poolt Sloveenia keskpanga seaduse ning teiselt poolt asutamislepingu ja põhikirja vahel.

MAJANDUSPOLIITILINE EESMÄRK

Sloveenia keskpanga seaduse artikkel 4, milles oli sätestatud, et Sloveenia keskpank toetab üldist majanduspoliitikat ja püüdleb finantsstabiilsuse poole, ilma et see kahjustaks esmast eesmärki, mis seisneb hinnastabiilsuses, ei olnud varem vastavuses asutamislepingu ega põhikir-

³⁶ *Zakon o preprečevanju korupcije*, vastu võetud 19. detsembril 2003, avaldatud Sloveenia Vabariigi Teatajas nr 2/2004.

jaga. Kõnealuse teisese eesmärgi sõnastus oli vaja viia paremini vastavusse asutamislepingu artikli 105 lõikega 1. Lisaks oli vaja selgemalt allutada kolmas eesmärk teisele. Kõnealune artikkel on rahuldavalt muudetud muutmiseaduse artikliga 2, mille kohaselt Sloveenia keskpank toetab üldist majanduspoliitikat kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingus seatud eesmärkidega, ilma et see kahjustaks hinnastabiilsuse eesmärki.

7.2.5 ÜLESANDED

PANGATÄHTEDE EMITEERIMINE

Sloveenia keskpanka seaduse artikli 58 lõige 2 sätestas, et Sloveenia keskpank on oma tegevuses sõltumatu ja ei tohi olla seotud põhikirja sätetega, täites oma ülesandeid Sloveenia keskpanka seaduse artiklite 5, 6 ja 9, artikli 12 punktide 2–7 ning artiklite 23 ja 27 alusel, ning ei olnud vastavuses asutamislepingu ja põhikirjaga.

Sloveenia keskpanka seaduse artikli 58 lõike 2 sõnastust oli vaja kohandada selgelt sätestamiseks, et ülesannete täitmine kõnealuste artiklite alusel ei tohi mõjutada eurosüsteemi eesmärkide ja ülesannete täitmist. Muutmiseaduse artiklis 29 on sätestatud Sloveenia keskpanka seaduse artikli 58 lõike 2 muudatus, milles tunnustatakse eurosüsteemi eesmäärke ja ülesandeid. Kõnealuse sätte kohaselt peab Sloveenia keskpank alates euro Sloveenias kasutuselevõtmise päevast tegutsema vastavalt asutamislepingu ja põhikirja sätetele, mis käsitlevad rahapoliitika rakendamist, välisvaluutatehingute teostamist, ametlike välisvaluutareservide hoidmist ja haldamist ning maksesüsteemide tõrgeteta toimimisele kaasaaitamist.

Samuti on muutmiseadusega muudetud Sloveenia keskpanka seadust pangatähtede ja müntide osas. Muutmiseaduse artikliga 32 on lisatud uus artikkel 60a, mille kohaselt laseb Sloveenia keskpank alates euro Sloveenias kasutuselevõtmise päevast pangatähti ringlusse vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 106 esimesele lõikele. Lisaks on muutmiseadusega kehtetuks tunnistatud Sloveenia keskpanka seaduse need artiklid, mis euro kasutuselevõtmisel aeguvad.

7.2.6 INSTRUMENDID

Sloveenia keskpanka seaduse artiklid 15, 16, 17, 18, 19, 20 ja 45 (mis puudutasid Sloveenia keskpanka volitusi rahapoliitika rakendamisel) koostoimes euro Sloveenias kasutuselevõtmise seaduse 11. peatükiga, milles ei tunnustatud piisavalt EKP pädevust selles valdkonnas, ei olnud vastavuses asutamislepingu ega põhikirjaga. Muutmiseaduses on see probleem lahendatud Sloveenia keskpanka artikli 61 muutmise teel. Muutmiseaduse artikli 3 kohaselt peab Sloveenia keskpank alates euro Sloveenias kasutuselevõtmise päevast rahapoliitika teostamisel rakendama põhikirja ja EKPSi juhtorganite otsuseid. Lisaks sellele on märgitud, et Sloveenia keskpanka ülesanded seoses rahapoliitika kujundamise ja rakendamisega (vastavalt artikli 11 punktidele 1–3) ja otsuste tegemisega (mis on piiritletud Sloveenia keskpanka seaduse artiklites 15, 16, 17, 18, 19 ja 20) kuuluvad EKPSi pädevusse. Peale selle sätestab muutmiseaduse artikkel 35, et artikkel 45 muutub kehtetuks alates euro Sloveenias kasutuselevõtmise päevast.

7.2.7 RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Sloveenia keskpanka seaduse artiklis 48, mille kohaselt Sloveenia keskpank võis teha koostööd rahvusvaheliste rahaasutustega, ei olnud piisavalt tunnustatud EKP pädevust selles valdkonnas vastavalt põhikirja artiklile 6.1 ning seetõttu oli kõnealune Sloveenia keskpanka seaduse artikkel varem vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga. Muutmiseaduse artiklites 3 ja 36 on sätestatud vastavalt Sloveenia keskpanka seaduse artikli 12 muudatus ja uus artikkel 67a. Vastavalt uuele artiklile 67a, mis lisati muutmiseadusega, osaleb Sloveenia keskpank rahvusvahelistes rahaasutustes Euroopa Keskpanka heakskiidul alates euro Sloveenias kasutuselevõtmise päevast.

7.2.8 MUUDE ÕIGUSAKTIDE KOHANDAMINE

EKP-l puudub teave muude õigussätete kohta muudes õigusaktides, mida oleks vaja kohandada vastavalt asutamislepingu artiklile 109.

7.2.9 JÄRELDUS

Pärast Sloveenia keskpanga seaduse hiljutist muutmist on Sloveenia keskpanga põhikiri vastavuses asutamislepingu ja põhikirja nõuetega majandus- ja rahaliidu kolmandaks etapiks. Eespool kirjeldatud õiguskindluse põhjustel tuleks edasisel seaduse läbivaatamisel eelistada tehnilise kohanduse tegemist Sloveenia keskpanga seaduse artikli 39.1 lõikes 2.

SÕNASTIK

Ajutise mõjuga meetmed: kõik mittetsüklilised mõjud eelarvepositsioonidele, mis i) ainult teatud ajal (ühikordne mõju) vähendavad (või suurendavad) **valitsussektori** eelarvepuudujääki või koguvõlga (vt ka **võlakoormus** ja **eelarvepuudujääk SKPst**) või ii) teatud ajal parandavad (või halvendavad) eelarveolukorda tulevase eelarveolukorra arvelt (või selle kasuks) (n-ö pöördmõju).

ECOFINI nõukogu: vt **Euroopa Liidu Nõukogu**.

Eelarvepositsiooni kohandus: valitsussektori eelarvetasakaalu (üle- või puudujäägi) ning riigivõla muutuse vahe. Sellist võlamuutust võivad muu hulgas tingida muutused riigi omandis olevates finantsvarades, ümberhindlused või statistilised kohandused.

Eelarvepuudujääk SKPst (valitsussektor): riigi netolaenu; vastab valitsussektori tulude ja kulude vahele. Väljendatakse valitsussektori eelarvepuudujäägina SKPst jooksvate turuhindade juures. See on üks **EÜ asutamislepingu** artikli 104 lõikes 2 sätestatud eelarvedistsipliini kriteeriumidest, mille abil määratakse kindlaks ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu. Nimetatakse ka eelarvetasakaaluks (üle- või puudujäägiks).

Eelarvetasakaalu tsükliline komponent: väljendab **toodangu lõhe** mõju eelarvetasakaalule, nagu seda on hinnanud **Euroopa Komisjon**.

Efektiivne vahetuskurs (nominaal-/reaalkurs): efektiivne nominaalkurs on riigi vääringu ja tema kaubanduspartnerite vääringute kahepoolsete vahetuskursside kaalutud keskmine. Keskmise kaalumisel kasutatavad andmed kajastavad iga partnerriigi osa vastava riigi väliskaubanduses ning arvestavad konkurentsi kolmandatel turgudel. Efektiivne reaalkurs on efektiivne nominaalkurs, mis on deflateeritud välis- ja sisemaiste hindade suhte kaalutud keskmisega.

EKP juhatus: üks **EKP** otsustusorganitest. EKP juhatusse kuuluvad EKP president ja asepresident ning veel neli liiget, kes nimetatakse ametisse euro kasutusele võtnud riikide riigipeade ja valitsusjuhtide ühisel kokkuleppel.

EKP nõukogu: **EKP** kõrgeim otsustusorgan. EKP nõukogusse kuuluvad kõik **EKP juhatuse** liikmed ning euro kasutusele võtnud liikmesriikide keskpankade presidendid.

EKP üldnõukogu: üks **EKP** otsustusorganitest. EKP üldnõukogusse kuuluvad EKP president ja asepresident ning kõigi **Euroopa Keskpankade Süsteemi** liikmesriikide keskpankade presidendid.

ERM2 (vahetuskursimehhanism ERM2): süsteem, mis on raamistikuks vahetuskursipoliitilisele koostööle **euroala** riikide ning nende ELi liikmesriikide vahel, kes ei osale **majandus- ja rahaliidu** kolmandas etapis. Tegemist on mitmepoolse kokkuleppega, mille kohaselt on ette nähtud fikseeritud, kuid korrigeeritavad **keskkursid** ning standardne kõikumisvahemik $\pm 15\%$. Otsuseid keskkursside ja vajadusel ka kõikumisvahemike vähendamise kohta teevad asjaomased ELi liikmesriigid, euroala riigid, **EKP** ja teised mehhanismis osalevad ELi liikmesriigid vastastikusel kokkuleppel. Kõigil ERM2 osalistel, kaasa arvatud EKP-l, on õigus algatada keskkursside muutmiseks konfidentsiaalne menetlus (vt ka **reguleerimine**).

ERM2 kõikumispiirid: ülem- ja alampiir, mille vahel tohivad **ERM2s** osalisriikide euro vahetuskurssid kõikuda.

Esmane bilanss: valitsussektori võetud või antud netolaenu ilma valitsuse konsolideeritud võlakohustustelt makstavate intressideta.

Euroala: Euroopa Liidu liikmesriigid, kus vastavalt **asutamislepingule** on ühisrahana kasutusele võetud euro ning kus **EKP nõukogu** vastutusel kujundatakse ühtset rahapoliitikat. Praegu on euroala liikmesriigid Belgia, Saksamaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Austria, Portugal ja Soome.

Eurogroup'i töörühm: ECOFINi nõukogu liikmete mitteametlik kohtumine, kes esindavad **euroala** riike. Kohtumine toimub regulaarselt (tavaliselt enne ECOFINi nõukogu kohtumisi) ja sellel arutatakse küsimusi, mis on seotud euroala riikide ühiste kohustustega ühisraha suhtes. Kohtumisele kutsutakse korrapäraselt **Euroopa Komisjoni** ja **EKPd**.

Euroopa Keskpank (EKP): EKP on **eurosüsteemi** ja **Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPSi)** tuum. **Asutamislepingu** (artikli 107 lõike 2) kohaselt on ta iseseisev juriidiline isik. Ta tagab kooskõlas EKPSi **põhikirjaga** eurosüsteemile ja EKPSile antud ülesannete täitmise kas iseenda või liikmesriikide keskpankade tegevuse kaudu. Euroopa Keskpanka juhivad **EKP nõukogu**, **EKP juhatus** ning kolmanda otsuseid tegeva organina **EKP üldnõukogu**.

Euroopa Keskpankade Süsteem (EKPS): Euroopa Liidu keskpangandussüsteem. Sellesse kuuluvad **EKP** ja ELi kõigi 25 liikmesriigi keskpangad, st see hõlmab lisaks **eurosüsteemi** liikmetele ka nende liikmesriikide keskpankasid, kes ei ole veel eurot kasutusele võtnud. EKPSi juhivad **EKP nõukogu** ja **EKP juhatus** ning kolmanda otsuseid tegeva organina **EKP üldnõukogu**.

Euroopa Komisjon: EÜ asutamislepingu sätete kohaldamist tagav Euroopa Liidu institutsioon. Komisjon kujundab ühenduse poliitikat, teeb ettepanekuid ühenduse õigusaktide vastuvõtmiseks ning kasutab konkreetsetes valdkondades oma volitusi. Majanduspoliitika valdkonnas koostab komisjon majanduskasvu ja töökohtade loomise kompleksseid suuniseid, mis sisaldab majanduspoliitika põhijooni ning tööhõivesuuniseid. Ta esitab **Euroopa Liidu Nõukogule** aruandeid majanduse arengu ja majanduspoliitika kohta, jälgib mitmepoolses järelevalves osalemise kaudu riikide rahandust ning esitab selle kohta Euroopa Liidu Nõukogule aruandeid.

Euroopa Liidu Nõukogu: Euroopa Liidu institutsioon, mis koosneb Euroopa Liidu liikmesriikide esindajatest, tavaliselt arutusel oleva valdkonna eest vastutavatest ministritest. Majandus- ja rahandusministritest koosnevat Euroopa Liidu Nõukogu nimetatakse sageli ka **ECOFINi nõukoguks**. Peale selle tuleb Euroopa Liidu Nõukogu eriti tähtsate otsuste tegemiseks kokku riigipeade ja valitsusjuhtide tasandil. Nõukogu ei tohi segi ajada **Euroopa Ülemkoguga**.

Euroopa Parlament: Euroopa Liidu institutsioon. Koosneb 732st liikmesriikide kodanike esindajast (2004. aasta juuli seis). Euroopa Parlament osaleb Euroopa Liidu õigusloomes, kuigi tema õigused on sõltuvalt seadusandlikust menetlusest erinevad. Rahapoliitika ja **EKPSiga** seotud küsimustes on Euroopa Parlamendil peamiselt nõuandev pädevus. **EÜ asutamislepingus** on aga ette nähtud teatavad menetlused, mis on seotud **EKP** demokraatliku aruandekohustusega Euroopa Parlamendi ees (EKP aastaaruande tutvustamine, kaasa arvatud rahapoliitilises ülddebatis osalemine, ning ütluste andmine pädevate parlamendikomisjonide ees).

Euroopa Rahainstituut (ERI): majandus- ja rahaliidu teise etapi alguses 1. jaanuaril 1994 loodud ajutine institutsioon. ERI kaks peamist ülesannet oli tugevdada keskpankade koostööd ja rahapoliitika koordineerimist ning teha ettevalmistusi **Euroopa Keskpankade Süsteemi** loomiseks, ühtse

rahapoliitika elluviimiseks ning ühisraha kasutuselevõtuks kolmandas etapis. ERI likvideeriti pärast **EKP** rajamist 1. juunil 1998.

Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem (ESA 95): ulatuslik ja integreeritud makromajanduslik arvepidamissüsteem, mis põhineb rahvusvaheliselt tunnustatud statistilistel mõistemääratlustel ja klassifikaatoritel ning mille eesmärk on anda ELi liikmesriikide majanduse ühtlustatud kvantitatiivne kirjeldus. ESA 95 on Euroopa Ühenduse versioon maailmas kasutatavast rahvamajanduse arvepidamise süsteemist SNA 93.

Euroopa Ülemkogu: määrab kindlaks Euroopa Liidu arengusuunad ja selle poliitika põhijooned. Ülemkogus kohtuvad liikmesriikide riigipead ja valitsusjuhid ning **Euroopa Komisjoni** president (vt ka **Euroopa Liidu Nõukogu**). Euroopa Ülemkogul ei ole seadusandlikku pädevust.

Eurostat: Euroopa ühenduste statistikaamet. Eurostat on **Euroopa Komisjoni** asutus ja vastutab ühenduse statistika koostamise eest.

Eurosüsteem: euroala keskpangandussüsteem. Eurosüsteemi kuuluvad **EKP** ja nende liikmesriikide keskpangad, kes on **majandus- ja rahaliidu** kolmandas etapis kasutusele võtnud euro (vt ka **euroala**). Eurosüsteemi juhivad **EKP nõukogu** ja **EKP juhatus**.

EÜ asutamisleping: Euroopa Ühenduse asutamisleping (Rooma leping). EÜ asutamislepingut on mitu korda muudetud, eelkõige aga Euroopa Liidu lepinguga (Maastrichti leping), millega pandi alus **majandus- ja rahaliidule** ning mis sisaldab **EKPSi põhikirja**.

Investeeringud: Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemis **ESA 95** määratletud kapitali kogumahutus põhivarasse.

Jooksevülekanded: riigi ülekanded ettevõtetele, kodumajapidamistele ja välismaailmale, välismaailmalt laekunud netoülekanded, mis ei ole seotud kapitalikulutustega. Jooksevülekannete hulka kuuluvad tootmis- ja impordisubsiidiumid, sotsiaaltoetused ja ülekanded Euroopa Liidu institutsioonidele.

Keskkurss: **ERM2s** osaleva riigi vääringu euro vahetuskurss, mille suhtes määratletakse **ERM2 kõikumisvahemikud**.

Keskvalitsus: 1995. aasta **Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi (ESA 95)** määratlusele vastav valitsus, välja arvatud piirkondlikud valitsused ja kohalikud omavalitsused (vt ka **valitsussektor**). Keskvalitsus hõlmab kõigi riigiasutuste haldusosakondi ja muid keskasutusi, kelle pädevusalas on kogu majanduspiirkond, välja arvatud sotsiaalkindlustusfondide haldamine.

Kogumispensionisüsteemid ja jooksvatest tuludest finantseeritavad riiklikud pensionisüsteemid: kogumispensionisüsteemis kaetakse pensionikohustusi pensionifondi liikmemaksudest laekunud varaga. Jooksvatest tuludest finantseeritavates pensionisüsteemides, mida nimetatakse ka põlvkondadevaheliseks ümberjaotussüsteemiks, makstakse fondi liikmemaksud kohe praeguste pensionäride pensionideks. See tähendab, et kapitali ei koguta.

Kontrollväärtus: ülemäärase eelarvepuudujäägi protokollis on fikseeritud kindlad kontrollväärtused **eelarvepuudujäägile** (3% SKPst) ja **võlakoormusele** (60% SKPst). **EÜ asutamislepingu** artiklis 121

osutatud lähenemiskriteeriumeid käsitlevas protokollis on ette nähtud hindade ja pikaajaliste intressimäärade lähenemise hindamisel kasutatavate kontrollväärtuste arvutamise meetodika.

Lähenemiskriteeriumid: EÜ asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 sätestatud (ja artiklis 121 nimetatud lähenemiskriteeriume käsitlevas protokollis täpsustatud) kriteeriumid, mille iga Euroopa Liidu liikmesriik peab enne euro kasutuselevõttu täitma. Need on seotud hinnastabiilsusega, riigi rahandusega, vahetuskurssidega ning pikaajaliste intressimääradega. **Euroopa Komisjon** ja **EKP** koostavad artikli 121 lõike 1 kohaselt nende kriteeriumide täitmise kohta aruandeid, milles hinnatakse kriteeriumide täitmise alusel seda, kas liikmesriik on saavutanud püsiva vastastikuse lähenemise kõrge taseme.

Lähenemisprogramm: riigi keskpika tähtajaga plaanid ja lähtekohad majanduse põhinäitajate arendamise kohta **EÜ asutamislepingus** osutatud **kontrollväärtuste** saavutamiseks. Tähtsal kohal on ka eelarvetasakaalu konsolideerimiseks võetavad meetmed ning nende aluseks olevad majandusstsenaariumid. Lähenemisprogrammid hõlmavad tavaliselt kolme kuni nelja aastat, kuid selle aja jooksul ajakohastatakse neid korrapäraselt. Lähenemisprogrammid vaatab läbi **Euroopa Komisjon** ning majandus- ja rahanduskomitee, kelle aruannete põhjal annab **ECOFINi nõukogu** neile hinnangu. Pärast seda, kui on alanud **majandus- ja rahaliidu** III etapp, jätkavad ELi liikmesriigid, kelle suhtes on kehtestatud erand, lähenemisprogrammide esitamist. Euroala liikmesriigid hakkavad kooskõlas **stabiilsuse ja majanduskasvu paktiga** igal aastal esitama stabiilsusprogramme.

Majandus- ja rahaliit (EMU): EÜ asutamisleping näeb ELi majandus- ja rahaliidu loomist kolmes etapis. Esimene etapp kestis 1990. aasta juulist 31. detsembrini 1993. Selle jooksul kõrvaldati kõik Euroopa Liidu siseturutõkked kapitali vabale liikumisele. Teine etapp algas 1. jaanuaril 1994. Sellega nähti muu hulgas ette **Euroopa Rahainstituudi (ERI)** asutamine, keelati avaliku sektori rahastamine keskpankade poolt ja avalikule sektorile rahandusasutustes kuuluvad eesõigused ning sätestati ülemäärase riigieelarve puudujäägi vältimine. Kolmas etapp algas 1. jaanuaril 1999 rahapoliitilise pädevuse üleandmisega **EKPl**e ja euro kasutuselevõtuga. EMU asutamisprotsess lõppes euro sularahale üleminekuga 1. jaanuaril 2002.

Majanduskasvu ja intressimäärade vahe: nominaalse SKP aastase muutuse ning riigivõla jäägi keskmise nominaalse intressimäära („efektiivse” intressimäära) vahe. Tegemist on ühega nendest näitajatest, mis väljendavad muutusi riigi **võlakoo**rmuses.

Mittetsüklilised mõjud: riigieelarve tasakaalule avalduvad mõjud, mis ei tulene tsüklilistest kõikumistest (vt **eelarvetasakaalu tsükliline komponent**). Mittetsüklilised mõjud võivad tuleneda kas struktuurilistest, st alatistest muutustest eelarvepoliitikas või **ajutise mõjuga meetmetest**.

Netokapitalikulutused: riigi netokulutused kapitalile (st kapitali kogumahutused põhivarasse koos maa ja immateriaalse põhivara netohangetega ning varude muutustega) ning sissemakstud kapitali netoülekanded (s.t investeeringud koos **valitsussektori** tasuta ülekannetega teiste sektorite poolt põhivarasse tehtud konkreetsete mahutuste finantseerimiseks, millest on maha arvatud valitsussektorile laekunud kapitalimaksud ja muud kapitaliülekanded).

Otse- ja portfelliinvesteeringute koondbilanss: otseinvesteeringute ja portfelliinvesteeringute bilansside summa maksebilansi finantskontol. Otseinvesteering on piiriülene investeering, mille eesmärk on omandada teise riigi residendiks loetavas ettevõttes püsiv osalus (omandiõiguste teostamiseks omandatakse tavaliselt vähemalt 10% hääleõiguslikest aktsiast/osadest). See hõlmab aktsia- või osakapitali, taasinvesteeringuid tulu ja muud ettevõtete vaheliste tehingutega seotud kapitali. Portfelli-

investeeringute hulka kuuluvad omandiväärtpaberid (kui tegemist ei ole otseinvesteeringutega), võlakirjad ning rahaturuinstrumentid.

Põhikiri: protokoll Euroopa Keskpanga Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja kohta, mis on lisatud Euroopa Ühenduse asutamislepingule ning mida on muudetud Amsterdami lepinguga, Nice'i lepinguga, nõukogu otsusega 2003/223/EÜ ja aktiga Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta.

Rahvusvaheline investeerimispositsioon: riigi poolt välismaailma suhtes täitmata netofinantsnõuete (või -kohustuste) jääk ja koosseis. Rahvusvahelist netoinvesteerimispositsiooni nimetatakse ka netovälisvarade positsiooniks.

Reguleerimine: ERM2s osaleva vääringu **keskkursi** muutmine.

Sekkumine kõikumispiiride ületamise korral: keskpanga kohustus sekkuda, kui nende vääring ületab ERM2s määratletud kõikumisvahemiku ülemist või alumist piiri.

Sekkumine kõikumisvahemiku piires: keskpanga sekkumine oma vääringu vahetuskursi mõjutamiseks ERM2 kõikumisvahemiku piires.

Stabiilsuse ja majanduskasvu pakt: valitsussektori finantseerimise usaldusväarsuse tagamise vahendiks mõeldud õigusakt **majandus- ja rahaliidu** kolmandas etapis, et tugevdada hinnastabiilsust säilitavaid ning töökohtade loomiseni viivaid tugevat ja jätkusuutlikku majanduskasvu kindlustavaid tingimusi. Selleks näeb pakt ette, et liikmesriigid peavad määratlema keskpikad eelarveeesmärgid. Samuti sisaldab see **ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse** üksikasjalikku korda. Pakt koosneb Amsterdami Euroopa Ülemkogu 17. juuni 1997. aasta resolutsioonist stabiilsuse ja majanduskasvu pakti kohta ning kahest nõukogu määrusest. Need on i) nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta, mida on muudetud 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1055/2005, ning ii) nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus nr (EÜ) 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta, mida on muudetud 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1056/2005.

Tingimuslikud kohustused: riigi kohustused, mis tekivad üksnes teatud sündmuste korral, näiteks riigi tagatised.

Toodangu lõhe: tegeliku toodangu ja tootmispotentsiaali vahe väljendatuna tootmispotentsiaali suhtarvuna. Tootmispotentsiaal arvutatakse majanduskasvu suundumuse põhjal. Kui toodangu lõhe on positiivne, ületab tegelik toodang tootmise arengu- või tootmispotentsiaali taset ning viitab võimalike inflatsioonisurvevete tekkele. Kui toodangu lõhe on negatiivne, jääb tegelik toodang tootmise arengu- või tootmispotentsiaali tasemele alla ning viitab võimalike inflatsioonisurvevete puudumisele.

Vaatlusperiood: EÜ asutamislepingu artiklis 121 ja lähenemiskriteeriumide protokollis määratletud aeg lähenemisel tehtud edusammude hindamiseks.

Vahetuskursi volatiilsus: vahetuskursi muutlikkuse näitaja, mis tavaliselt arvutatakse kursi protsentuaalsete päevamuutuste aastase standardhälbe põhjal.

Valitsussektor: Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemis ESA 95 määratletud sektor, kuhu kuuluvad residentidest isikud, kes tegelevad peamiselt individuaalseks ja kollektiivseks tarbimiseks mõeldud turuväliste kaupade ja teenuste tootmise ja osutamisega ja/või riigi tulu ja hüvede ümberjaotamisega. Sektor hõlmab muu hulgas keskvalitsust, piirkondlikke ja kohalikke omavalitsusi ning sotsiaalkindlustusfonde. Valitsussektorisse ei kuulu avaliku sektori osalusega äriettevõtted, näiteks riigiettevõtted.

Vanadussõltuvusmäär: 65-aastaste ja vanemate hulk 15- kuni 64-aastaste suhtes.

Võlakoormus (valitsussektor): valitsussektori eri osade kogu konsolideeritud nominaalvõla jääk aasta lõpus. Valitsussektori võlakoormust väljendatakse valitsussektori võla suhtena SKPsse jooksvate turuhindade juures. See on üks **EÜ asutamislepingu** artikli 104 lõikes 2 sätestatud eelarvestiisliini kriteeriumidest, mille abil määratakse kindlaks ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu.

Õiguslik lähenemine: Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktide kohandamine **EÜ asutamislepinguga** ja **põhikirjaga** selleks, et i) lõimida liikmesriikide keskpangad **Euroopa Keskpankade Süsteemi** ning ii) võtta kasutusele euro ning muuta liikmesriikide keskpangad **euroüsteemi** lahutamatuks osaks.

Ühenduse õigustik: kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikidele siduvad ühenduse õigusaktid, kaasa arvatud nende Euroopa Kohtu poolset tõlgendused.

Ühtlustatud pikaajalised intressimäärad: EÜ asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumeid käsitleva protokollis artiklis 4 on sätestatud, et intressimäärasid mõõdetakse pikatähtajaliste riigi võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse määratluste erinevust riigiti. Selle sätte täitmiseks on **EKP** teinud ära teoreetilise töö pikaajaliste intressimäärade statistika ühtlustamiseks ning kogub koostöös **Euroopa Komisjoniga (Eurostatiga)** ja selle nimel regulaarselt liikmesriikide keskpankadelt andmeid. Täielikult ühtlustatud andmeid kasutatakse käesolevas aruandes lähenemise hindamiseks.

Ühtlustatud tarbijahinnaindeks (ÜTHI): tarbijahindade mõõtühik, mille koostab **Eurostat** ja mis ühtlustatakse kõigi ELi liikmesriikide jaoks.

Ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus: EÜ asutamislepingu artiklis 104 sätestatud ja ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse protokollis täpsustatud säte kohustab ELi liikmesriikidelt eelarvestiisliini säilitamist, määratleb ülemäärase eelarvepuudujäägina käsitletava eelarveseisundi kriteeriumid ning reguleerib meetmeid juhaks, kui täheldatakse, et eelarvebilansi või valitsussektori võla nõudeid ei ole täidetud. Seda sätet täiendab Euroopa Liidu Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (mida on muudetud nõukogu 27. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1056/2005), mis on **stabiilsuse ja majanduskasvu pakti** üks osa.

ISSN 1725939-8

9 771725 939005